

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TİCARET HUKUKU BİLİM DALI**

**KAMBIYO SENETLERİNDE
DEFİLER**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Umut AKDENİZ**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Yedigir İZMİRLİ**

Ankara - 2007

ONAY

Umut Akdeniz tarafından hazırlanan “Kambiyo Senetlerinde Defiler” başlıklı bu çalışma 15.06.2007 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Özel hukuk/Ticaret Hukuku Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Rıza AYHAN
(Başkan)

Prof. Dr. Yadigar İZMİRLİ
(Danışman)

Doç. Dr. Kemal ŞENOCAK

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM**GENEL OLARAK KAMBYO SENEDİ VE DEFİ KAVRAMLARI**

I. KAMBYO SENEDİ KAVRAMI	4
II. KAMBYO SENETLERİNİN ORTAK ÖZELLİKLERİ	5
A. Tedavül Kabiliyetine Sahip Olma	6
B. Emre Yazılı Olma	7
C. Sıkı Şekil Şartlarına Bağlı Olma	7
D. Müteselsil Sorumluluk	8
E. Para Alacağı İhtiva Etme	9
F. Kamu İtimadına Mazhar Olma	9
III. DEFİ KAVRAMI VE DEFİLERİN SAVUNMA YOLLARI İÇİNDEKİ YERİ	11
A. Genel Olarak	11
B. Defi ve İtirazlar	13
1. Defi	13
a. Defi Türleri	14
(1) Hukuki Dayanaklarına Göre Defiler	14
(2) Etkilerine Göre Defiler	15
(3) Meydana Getirdikleri Hukuki Sonuçların Kapsamına Göre Defiler	15
b. Defilerin Kullanılma Şekilleri ve Zamanı	16
2. İtiraz	16
3. İtiraz ile Defi Arasındaki Farklar	17

IV. TÜRK TİCARET KANUNUNDA DEFİ KAVRAMI ve DEFİLERE İLİŞKİN

HÜKÜMLER.....	18
A. TTK'da Defi Kavramı	18
B. TTK'da Defilere İlişkin Hükümler	19
C. Defilerin Sınıflandırılmasını Etkileyen İlkeler	22
1. İmzaların İstiklali İlkesi.....	22
2. Mücerretlik(Soyutluk) İlkesi.....	24
a. Medeni Hukuk Anlamında Mücerretlik.....	24
b. Kambiyo Hukuku Anlamında Mücerretlik	25
3. Hukuki Görünüş ve Görünüşe Güven İlkesi.....	28

V. KAMBIYO SENETLERİNDE DEFİLERİN SINIFLANDIRILMASI..... 31

A. Türk Ticaret Kanununa Göre Yapılabilecek Sınıflandırma.....	31
1. Senetten Anlaşılan Defiler	31
2. Senedin Hükümsüzlüğüne Taalluk Eden Defiler.....	33
3. Şahsi Defiler	35
B. Doktrindeki Sınıflandırma	35
C. Benimsediğimiz Sınıflandırma	38

İKİNCİ BÖLÜM

HUKUKİ GÖRÜNÜŞ İLKESİ AÇISINDAN DEFİLER

I. SENET METNİNDEN ANLAŞILAN DEFİLER 40

A. Hamilin Yetkili Olmadığı Defii	40
B. Zamanaşımı Defii	44
1. Üç Yıllık Zamanaşımı Süresi	46
2. Bir Yıllık Zamanaşımı Süresi	47
3. Altı Aylık Zamanaşımı Süresi.....	47
4. Zamanaşımının Kesilmesi	50

C. Müracaat Hakkının Düşmüş Olduğu Defii	50
1. Müracaat Hakkının Kullanılabilmesinin Şekli Şartları.....	51
2. Müracaat Hakkının Kullanılabilmesinin Maddi Şartları.....	53
D. Vadenin Henüz Gelmediği Defii.....	55
E. Senedin Ödenmiş Olduğu Defii	56
F. Senet Üzerine Konulan Kayıtlardan Doğan Defiler	59
II. SENEDİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜNE TAALLUK EDEN	
DEFİLER(GEÇERSİZLİK DEFİLERİ)	61
A. Tam Hükümsüzlük Defileri.....	61
1. Şekil Şartlarının Eksikliği	62
a. Mutlak Mecburi Şartlar	62
(1) Poliçe Kelimesi	63
(2) Belirli Bir Meblağın Kayıtsız Şartsız Havalesi	63
(3) Ödeyecek Olan Kimsenin Adı ve Soyadı.....	65
(4) Lehtar	65
(5) Keşidecinin İmzası	66
(6)Keşide Tarihi	67
b. Alternatifli Mecburi Şartlar	69
(1) Keşide Yeri	69
(2) Ödeme Yeri	69
c. İhtiyari Şartlardan Vade.....	70
(1) Belirli Bir Günde Vade	71
(2) Keşide Tarihinden Belirli Bir Süre Sonra Vade	72
(3) Görüldüğünden Belirli Bir Süre Sonra Vade	72
(4) Görüldüğünde Vade	73
2. Senede Konulması Caiz Olmayan Kayıtlar.....	73
3. Senette Bulunması Mecburi Şartların Eksikliği ve Sonuçları	74
B. Kısmi Hükümsüzlük Defileri.....	75
1. İsnat Edilemeyen Kısmi Hükümsüzlük Defileri.....	76
a. Ehliyetsizlik Defii	77

b. Temsil Yetkisinin Olmadığı veya Aşılmış olduğu Defii	78
c. Senetteki İmzanın Sahte Olduğu Defii.....	82
d. Senet Metninin Değiştirilmiş Olduğu Defii	84
2. İsnat Edilebilen Kısmi Hükümsüzlük Defileri.....	85
a. İradeyi Sakatlayan Sebeplerin Bulunduğu Defii	85
b. Senetteki İmzanın Kambiyo Senedi Düzenleme İradesi Olmadan Atılmış Olduğu Defii	88
c. Senedin Rıza Hilafına Ele Geçirilmiş Olduğu Defii	89
d. Senedin, Kumar, Bahis ve Evlenme Tellallığı Nedeniyle Düzenlenmiş Olduğu Defii.....	90
e. Senedin, Kanuna, Ahlaka ve Kamu Düzenine Aykırı Düzenlenmiş Olduğu Defii.....	91
f. Muvazaa Defi	92
C. Defi Dermeyanının Genişlediği Haller	93
1. Halefiyet	94
2. Vadeden Sonraki Ciro	94
3. Tahsil Ciro su.....	95
4. Karşılığın Devri	96
III. ŞAHSİ DEFİLER.....	96
A. Temel Borç İlişkisinden Kaynaklanan Şahsi Defiler.....	97
B. Özel Anlaşmalardan Doğan Şahsi Defiler	99
1. Hatır Anlaşması	99
a. Tedavül Gayeli Olmayan Hatır Senetlerinde Defiler.....	100
b. Tedavül Gayeli Hatır Senetlerinde Defiler	101
2. Vade Uzatım Anlaşması	101
3. Gizli Tahsil ve Rehin Ciro su Anlaşması.....	102
4. Açık Senet Düzenleme Anlaşması	103
C. Temel İlişki Dışında Taraflar Arasındaki Herhangi Bir İlişkiden Doğan Defiler	104
D. Şahsi Defilerin İleri Sürülebilmesi	104

E. Aval Verilmesi Durumunda İleri Sürülebilecek Defiler.....	105
F. Senedin İptali Halinde Defilerin Durumu	108
SONUÇ	110
KAYNAKÇA	117
ÖZET	122
ABSTRACT	124

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AD	: Adalet Dergisi
a.g.e	: Adı Geçen Eser
a.g.m	: Adı Geçen Makale
ANK.	: Ankara
Art.	: Artikel
Auf.	: Auflage
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	: Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
BTHAE	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
C.	: Cilt
CGK	: Ceza Genel Kurulu
Çev.	: Çeviren
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
ETK.	: Eski Ticaret Kanunu
f.	: Fıkra
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
Dpn/dpn.	: Dipnot

E.	: Yargıtay Kararının Esas Sayısı
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İBK	: İçtihatı Birleştirme Kararı
İİK.	: İcra ve İflas Kanunu
İST.	: İstanbul
İsv. BK.	: İsviçre Borçlar Kanunu
K.	: Yargıtay Kararının Karar Sayısı
m.	: Madde
MK.	: Medeni Kanun
No.	: Numara
RKD	: Resmi Kararlar Dergisi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TD	: Ticaret Dairesi
TİK.	: Türk İçtihatlar Külliyyatı
TKHK.	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TTK.	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: Ve devamı
YD	: Yargıtay Dairesi
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi

GİRİŞ

İnsanların toplum halinde yaşaması, toplumda bazı sosyal ve iktisadi ihtiyaçların doğmasına, bu ihtiyaçların giderilmesi ise zorunlu olarak çeşitli uygulamaların ve müesseselerin oluşmasına yol açar. Hukuk ise, bu uygulama ve müesseseleri belli kurallar halinde düzenler. Dolayısıyla hukuk, toplumsal yaşamın düzenlenmesi bilimidir¹.

Kıymetli evrak hukukunun doğumu, gelişmesi ve muhtelif kıymetli evrak tiplerinin ortaya çıkması da genel olarak hukuk biliminin doğumunda olduğu gibi toplumun iktisadi yaşamındaki çeşitli ihtiyaçlar sonucunda olmuştur². Ticari hayata tedavül kolaylığı, emniyet ve sürat ilkeleri hâkimdir. Ancak genel hükümler ticari hayatın gereklerinden olan bu ilkeleri karşılayabilecek nitelikte değildir. Bu yüzden, hakkın ve senedin emniyetle tedavül etmesini sağlayan ticari senetler hukukunun doğması gerekmiştir³. Kısacası kıymetli evrak tiplerinin tümü ve bunlardan kambiyo senetleri ticari yaşamı kolaylaştırmak, tedavülde hız ve güven sağlamak için ortaya çıkmışlardır⁴.

El değiştirme fonksiyonuna sahip olan, diğer bir ifade ile tedavül ve ödeme araçları olarak işlem gören evraka güven zorunludur. Bu güven ise, senedi devredene ve devredenden önceki hak sahiplerine karşı ileri sürülebilen defilerin senedi devralana karşı ileri sürülebilmesinin kabulü ile mümkün olabilir⁵. Defilerin hepsi her hâmile karşı ileri sürülebilseydi, bu durum, kambiyo senetlerinin tedavül yeteneğini büyük ölçüde ortadan kaldırılabirdi. Buna karşılık, defilerin tümü istisnasız reddedilmiş olsaydı,

¹ Oğuz İMREGÜN, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul,1998,s.1.

² Ünal TEKİNALP, Reha POROY, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, İstanbul,2001,s.1; Ayrıca kıymetli evrak tiplerinin doğumu ve tarihsel gelişimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İmregün, **Kıymetli Evrak**,s.1 vd.; Alfred HUECK, Claus-Wilhelm CANARİS, **Recht Der Wertpapiere**,11.Auflage,München,1977, s.44 vd.

³ Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.1; Ayrıca genel hükümlerin ticari hayatın gereklerini karşılayamamasının nedenleri için bkz. Yaşar KARAYALÇIN,**Ticaret Hukuku III, Ticari Senetler**, Ankara,1970, s.4

⁴ Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.2

⁵ Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.2

böyle bir durum senet borçlusu açısından tahammül edilemez riskleri de beraberinde getirdiğinden senet ilişkisine girmek imkansızlaşır⁶. Bir kez yaratılıp piyasaya sürüldükten sonra kambiyo senetlerinin mümkün olduğu ölçüde itiraza uğramamaları gerekir⁷. Bu nedenle kambiyo senetlerinde defiler konusunda en önemli sorun, bir taraftan defileri senet borçlusunu tahammül edilemez riskler altında bırakmayacak şekilde düzenlemek, diğer taraftan da senedin tedavül yeteneğini azaltmamak noktasında karşımıza çıkmaktadır.

Kambiyo senetlerindeki müteselsil sorumluluk ilkesi, imzaların istiklâli ilkesi ve hakkın senede bağlanması tedavül imkanını sağlamaya ve kolaylaştırmaya yöneliktir⁸. Böylece, tedavül kabiliyetine sahip olmaları, kambiyo senetlerinin en önemli özelliklerinden⁹ biri olarak kabul edildiği zaman, defiler konusu da kambiyo senetlerinin en karmaşık ve bir o kadar da önemli konularından biri olarak karşımıza çıkmakta ve bu haliyle doktrinde çoğu zaman bir sorun olarak algılanmaktadır¹⁰.

Kambiyo senetleri kolaylıkla tedavül etme özelliğine sahip olduklarından, günümüzde sadece kişiler arasında değil uluslararası önemli nakit değişimlerinde de kullanılmakta ve işlem görmektedirler¹¹. Diğer yandan kambiyo senetlerini tedavüle koyabilmek ve bu senetlerle işlem yapabilmek için tacir olmak gerekmediğinden, bunların günlük hayatta herkes tarafından rahatlıkla ve sıklıkla kullanılmasına neden olmaktadır. Senetle işlem yapan kişilerin, çoğu zaman senetlerin hukukî niteliğinden ve özelliklerinden habersiz olmaları söz konusu kişilerin önemli

⁶ Hueck,Canaris, **a.g.e.**,s.132

⁷ İmregün,**Kıymetli Evrak**,s.4

⁸ Poroy,Tekinalp, **a.g.e.**,s.20

⁹ İmregün,**Kıymetli Evrak**,s.6

¹⁰ Hulusi GÜRBÜZ,**Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere İlişkin Sorunlar**, İstanbul,1984,s.338; Mehmet HELVACI, **Kambiyo Senetlerinde Defiler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,1985,s.4

¹¹ Gürbüz,**a.g.e.**,s.14; Edip ŞİMŞEK, **Hukukta ve Cezada Ticari Senetler**, Ankara,1982,s.41; İmregün,**Kıymetli Evrak**,s.4

hukukî ve ekonomik sorunlarla karşılaşmalarına yol açabilmektedir¹². Hem kullanımı hem de içerdiği miktar sürekli artan kambiyo senetlerinin yaratacağı hukukî sorunların büyüklüğü, bu sorunların çözüme kavuşturulmalarını gerekli kılmaktadır¹³.

Çalışmamızın birinci bölümünde genel olarak kambiyo senetleri hakkında bilgi verilecek ve kambiyo senetlerinin özellikleri ile Türk Hukukunda geçerli olan savunma yolları inceleme konusu yapılacak, defi ve itiraz kavramları hakkında bilgi verilecek ve her iki kavram arasındaki farklılıklar ortaya konulacaktır. Ardından Türk Ticaret Kanunu'nda defileri düzenleyen hükümler inceleme konusu yapılacak ve kanunda kullanılan defi kavramının kapsamı açıklanacaktır. Daha sonra defilerin sınıflandırılmasını ve defilerin ileri sürülebilmesini etkileyen ilkeler incelenecektir. Bu bölümde son olarak defilerin sınıflandırılması konusunda doktrindeki görüşler incelenerek, Türk Ticaret Kanunu'nun¹⁴ defiler konusunda nasıl bir sınıflandırma yaptığı tespit edilip bu konudaki kendi görüşümüz açıklanacak ve bu görüşe uygun olarak bir sınıflandırma ortaya konulacaktır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise konumuzun esasını oluşturan defilerin hukukî görünüş açısından kapsamlı bir incelemesi yapılacaktır.

Son kısımda ise elde ettiğimiz sonuçlar sonuç başlığı altında ortaya konulacaktır.

¹² Hayri BOZGEYİK, **Poliçede Müracaat Hakkı**, Ankara, 2003, s.18

¹³ Gürbüz, **a.g.e.**, s.3

¹⁴ Çalışmamızda bundan sonra kısaca TTK. olarak ifade edilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK KAMBIYO SENEDİ VE DEFİ KAVRAMLARI

I. KAMBIYO SENEDİ KAVRAMI

TTK.'nın üçüncü kitabının dördüncü faslı "Kambiyo Senetleri" başlığını içermektedir. Bu başlık altında poliçe (m.583-687), bono ya da emre muharrer senet (m.688-691) ve çek (m.692-735) düzenlenmiştir. Batı hukukunda (Kıta Avrupası), kredi vasıtası olarak en fazla kullanılan kambiyo senedi poliçe olduğundan, bu ülkelerin kanunlarında poliçe etraflıca düzenlenmiş, bono ve çek düzenlenirken ise büyük ölçüde poliçeyi düzenleyen maddelere atıf yapılmıştır¹. Ülkemizde ise en fazla kullanılan kambiyo senedi türü bonodur. Bu yüzden kanunumuzda etraflıca düzenlenmiş olması gerekirken bono, sadece dört maddede düzenlenmiş ve poliçeyi düzenleyen hükümlere atıf yapılmıştır. Bunun nedeni ise, kanunumuza kaynak teşkil eden İsviçre Borçlar Kanunu'ndaki düzenleme tarzının aynen alınmış olmasıdır.

Eski Ticaret Kanunu (1926 tarih ve 865 sayılı), sayılan bu senetleri "senedat'ı ticariye" başlığı altında düzenlemiştir. Bugün de kambiyo senetlerine genellikle eski kanuna uygun bir tabir ile "ticari senetler" denildiği görülmektedir. Doktrinde bunun eski kanun zamanından kalan bir alışkanlığın sonucu olduğu dile getirilmektedir².

Kambiyo³ Senetleri terimi, TTK.'ya kaynak teşkil eden İsviçre Borçlar Kanunu'nda yer alan "Wechsel" (fransızca: effets de change) teriminin çevirisidir. Fakat bu terim, İsviçre Hukuku'nda sadece poliçe (gezogener

¹ Karayalçın,**a.g.e.**,s.41

² Fırat ÖZTAN, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara,1997,s.360; Gürbüz,**a.g.e.**,s.98; Gönen ERİŞ, "Açık Emre Yazılı Senet ve Bazı Sorunlar", **Yargıtay Dergisi**, C.4,1978,S.1-2,s.175

³ "Kambiyo" kelimesinin başka alanlarla ilgili olduğu, bu nedenle "Kambiyo Senetleri" teriminin yanlış, yetersiz ve değişik anlamlara yol açacağı hakkındaki görüş için bkz. Şimşek,**Ticari Senetler**,s.60

Wechsel) ve bono (eigener Wechsel) için kullanılmaktadır⁴. Çek ise bu terim kapsamının dışındadır⁵. Oysa TTK. bono ve poliçeye ek olarak çekleri de aynı başlık altında toplamış ve bu yönden kaynak kanundan ayrılmıştır. Bu nedenle Türk Hukukunda “Kambiyo Senetleri” terimi kendine özgü bir anlama sahiptir⁶. Doktrinde eski ticaret kanununda kullanılan “ticari senet” teriminin “kambiyo senedi” teriminden daha uygun bir ifade tarzı olduğu, çünkü çek düzenlemenin kambiyo taahhüdü sayılmadığı, bu nedenle krediden ziyade, bir ödeme vasıtası olan çeklerin ticari senetlere dahil edilmesinin gereksiz bir düzenleme olduğu dile getirilmektedir⁷. Fakat kanunda çekte kambiyo senetlerinden sayıldığından çek yazmak kambiyo taahhüdü sayılmalıdır görüşü doktrinde haklı olarak savunulmaktadır⁸.

II. KAMBYO SENETLERİNİN ORTAK ÖZELLİKLERİ

Kambiyo senetlerinin ortak özellikleri tedavül kabiliyetine sahip olma, emre yazılı olma, sıkı şekil şartlarına bağlı olma, kamu itimadına mahzar olma, para alacağı ihtiva etme ve müteselsil sorumluluk ilkesinin geçerli olmasıdır. Bu özellikleri incelemekte fayda görmekteyiz.

⁴ Almanca olarak düzenlenmiş senet metninde “gezogener” veya “eigener” tamlamaları olmadan sadece “wechsel” ibaresi kullanılmış olması senedin kambiyo senedi olma vasfını etkilemez. Senet yine kambiyo senedi olarak geçerliliğini korur. Fakat senette “wechsel” kelimesinin hangi anlamda kullanıldığını tespit etmek başka bir deyişle senedin poliçe mi yoksa bono mu sayılacağına karar vermek için senette yazılı diğer hususlara bakılmalı, şayet senet metninde “ödeyiniz” ibaresi varsa senet poliçe, “ödeyeceğim” ibaresi varsa senet bono sayılmalıdır. Bkz.Baki KURU, “Almanca Düzenlenmiş Poliçe ve Bono’ya Dayanarak Türkiye’de İlamsız İcra Takibi Yapılması”, **Yaşar Karayalçın’a Armağan**,Ankara,1998,s.615-616

⁵ Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.103; Karayalçın,**a.g.e.**,s.39; Öztan,**a.g.e.**,s.360

⁶ Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.103; Öztan,**a.g.e.**,s.360

⁷ Karayalçın,**a.g.e.**,s.39

⁸ Naci KINACIOĞLU, **Kıymetli Evrak Hukuku**,Ankara,1999,s.79; Öztan,**a.g.e.**,s.361; Şimşek,**Ticari Senetler**,s.60

A. Tedavül Kabiliyetine Sahip Olma

Kambiyo senetleri tedavül kabiliyetleri çok fazla olan senetlerdir. Kambiyo senetlerinin tedavül kabiliyeti, kambiyo senetleri hukukundaki emniyet, sürat ve kolaylık prensiplerinden kaynaklanır⁹.

Bir senedin tedavül kabiliyeti, içerdiği hakkın iktisadi anlamda değerlendirmeye elverişli olmasına ve bir senette belli bir tarzda mündemiç kılınmasına bağlıdır¹⁰. “Hakkın senette belli bir tarzda mündemiç kılınmış olması” senedin emre veya hamiline kaydını içermesi anlamına gelmektedir¹¹ki kambiyo senetleri zaten kanunen emre yazılı senetlerdendir. Bu nedenle, emre yazılı senetler ciro ve teslim, hamiline yazılı senetler ise sadece teslim yoluyla devredilebilir. Kambiyo senetlerinin bu şekilde devredilebilmeleri ve kambiyo senetlerinde hakkın belli bir tarzda mündemiç kılınması, bu senetlerin tedavülünü kolaylaştırır¹². Çünkü bu hususların sayesinde sonraki hâmiller senedin hakkın dermeyanı bakımından yeterli olduğuna ve senet dolayısıyla ileri sürülebilecek herhangi bir defiyile karşılaşmayacaklarına güvenebilirler¹³. Başka bir deyişle, her kim bir kambiyo senedini ciro yoluyla iktisap ederse senede bağlanmış hakkın mevcudiyetine ve içeriğine güvenebilmelidir. Bu yüzden, kambiyo senetlerinin tedavül senedi olarak fonksiyonlarını yerine getirebilmeleri için defilerin ileri sürülebilmesinin engellenmesi gereklidir¹⁴. Böylece senedin tedavül güvenliği sağlanmış olur. Tedavül güvenliği bulunmayan senetlerde hâmil, borçludan gelebilecek defilere karşı korunmasızdır¹⁵. Kısaca, senedin tedavül kabiliyeti defilerin senedin sonraki hâmillere karşı ileri sürülememesini şart koşar¹⁶.

⁹ Karayalçın, a.g.e., s.54

¹⁰ Öztan, a.g.e., s.69

¹¹ Öztan, a.g.e., s.70

¹² Karayalçın, a.g.e., s.54

¹³ Öztan, a.g.e., s.70

¹⁴ Adolf BAUMBACH, Wolfgang HEFERMEHL, **Wechselgesetz und Scheckgesetz**, 17.Auf. München, 1984, s.185

¹⁵ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.38

¹⁶ Baumbach, Heferrhmehl, a.g.e., s.186

B. Emre Yazılı Olma

Kambiyo senetleri kanun gereği emre yazılı senetlerdir (TTK.m.736,593,690,697/1,700/1). Emre yazılı senetlerin tarifi TTK.m.736'da yapılmıştır. Bu maddeye göre *“emre yazılı olan veya kanunen böyle sayılan kıymetli evrak, emre yazılı senetlerdendir”*.

Buna göre, kambiyo senetleri, belirli bir kimse ismine düzenlenip de emre kaydını içermeseler dahi emre yazılı sayılırlar. Senette menfi emre kaydı varsa, kambiyo senetleri nama yazılı sayılırlar (TTK.m. 593/2,690,700/2). Fakat bu durum, senedin kambiyo senedi olma vasfını etkilemez¹⁷.

TTK'da çekte bulunması zorunlu unsurlar arasında lehtar sayılmamıştır(TTK.m.692). Çekte lehtar gösterilmemesi halinde çek hâmine yazılı sayılır(TTK.m.697). Poliçe ve bono için ise kanunda böyle bir hüküm öngörülüş değildir. Bu nedenle poliçe ve bono ancak emre ve nama yazılı olabilir(TTK.m.593,690). Ancak poliçe ve bono beyaz ciro yolu ile aynı sonuca ulaşılabilmesi mümkündür¹⁸. Emre yazılı senetlerde hakkın devri kural olarak ciro ve teslim yoluyla gerçekleşir(TTK.m.559).

C. Sıkı Şekil Şartlarına Bağlı Olma

Kambiyo senetlerinin bir diğer özelliği sıkı sıkıya şekle bağlı olmalarıdır. Genel olarak Ticaret Hukukunda, Borçlar Kanunu'nda (BK.m.11) düzenlenen şekil serbestisi ilkesi hakimdir. Buradaki amaç ticari iş ve işlemlerde kolaylık ve akıcılığı sağlamaktır¹⁹. Ticari senetler hukuku ise, sıkı şekil şartlarına bağlanmıştır. Fakat ticari iş ve işlemlerde kolaylık ve akıcılık nasıl şekil serbestisi ilkesi ile sağlanıyorsa, ticari senetler hukukunda tedavüldeki kolaylık ve akıcılık sıkı şekil şartları sayesinde olmaktadır. Yani ticari senetler

¹⁷ Karayalçın, a.g.e., s. 26

¹⁸ Hueck, Canaris, a.g.e., s.49; Baumbach, Hefnerhohl, a.g.e., s.47

¹⁹ Kınacıoğlu, a.g.e., s. 88

hukukunda geçerli olan sıkı şekil şartları senetlerin tedavülünü zorlaştırmaz, aksine kolaylaştırır. Çünkü, ticari senetler hukukundaki sıkı şekil şartları, senetlerin tedavülünü kolaylaştıran ve güçlendiren çok önemli bir amaca daha hizmet eder. Bu da işlemlerdeki emniyeti, dolayısıyla da ilgililerin çıkarlarını korumaktır²⁰. Kısacası ticari senetler hukukundaki emniyet ve sürat, sıkı şekil şartlarının varlığını gerektirir²¹ve şekle bağlılık senedin şimdiki ve sonraki hâmlerine emniyet sağlar²².

Kambiyo senetlerinin geçerli olabilmeleri için kanunda öngörülen şekil şartlarını taşımaları gerekli ve yeterlidir²³. Aksi takdirde kambiyo hukukuna uygun, geçerli bir kambiyo senedi doğmuş sayılmaz.

Kambiyo senetlerinde hak, senedin şekli ve içeriğine göre tayin edilir²⁴. Senedin metni ve şekil şartları ilgililerin iradelerine ve senet dışı olaylara göre yorumlanamaz²⁵. Böylece senede hâmil olan kişi, senedin geçerli bir kambiyo senedi olup olmadığını tespit eder ve ona göre hareket eder.

D. Müteselsil Sorumluluk

Kambiyo senetleri müteselsil sorumluluk ilkesinin geçerli olduğu senetlerdir. TTK m. 636'da ifadesini bulan bu ilkeye göre kambiyo senetlerinde imzası bulunan herkes hâmile karşı müteselsil olarak sorumludur. Hâmil, sıra ile bağlı olmaksızın, kambiyo senedinde imzası bulunanlardan birine, birkaçına ya da hepsine birden başvurabilir(TTK.636/2). Bu hüküm sayesinde kambiyo senedinin ödenme ihtimali yükselir. Hâmil,

²⁰ Öztan,**a.g.e.**,s.370; Mehmet BAHTİYAR, “Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Keşide Tarihi”, **BATİDER**,1999, C.XX,S.1,s.41

²¹ Gürbüz,**a.g.e.**,s.18; Edip ŞİMŞEK,“Tahsil Ciro su ve Bazı Sorunlar”, **ABD**,1977,S.2,s.269

²² Karayalçın,**a.g.e.**,s.54

²³ Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s. 88; Karayalçın,**a.g.e.**,s.54

²⁴ Karayalçın,**a.g.e.**,s.54

²⁵ Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.29

başvuracağı çok sayıda borçlu olduğu için kendisini güvende hisseder ve bu sayede de senedin tedavül etme gücü artar²⁶.

E. Para Alacağı İhtiva Etme

Kambiyo senetleri daima bir miktar paranın ödenmesi borcunu ihtiva eder. Bir malın teslimi amacıyla kambiyo senedi düzenlenemez²⁷. Bu kural kambiyo senetlerinin ödemelerde para yerine kullanılmasını ifade eder. Ancak bu senetler hiçbir zaman paranın kendisi değildir²⁸.

F. Kamu İtimadına Mazhar Olma

Kambiyo senetleri, emre veya hamiline yazılı olmak kaydıyla senedin tedavülü için belirleyici bir özellik olan²⁹ kamu itimadına mazhar senetlerdendir. Yukarıda da belirtildiği gibi³⁰ kambiyo senetleri, şekle sıkı sıkıya bağlı ve görünüşe itimat ilkesinin geçerli olduğu senetlerdir. Kambiyo senetlerinde hak, senedin metni ve şekline göre tayin edilir. İyiniyetli hâmil, senedin içeriğinin doğruluğuna, senette yazılı olmayan hususların ise gerçekte var olmadığına güvenir³¹. Yani kamu itimadına mazhar kıymetli evrakta senedin içeriği, senette yer alan hak yönünden mutlak bir ölçü olmaktadır ve bu nedenle iyiniyetli her üçüncü kişi hakkın senette yazıldığı şekilde mevcudiyetine tam bir şekilde güvenebilmektedir³². Bu güven duygusunun nedeni ise, senedi devralanın, kendisinden kaynaklanmayan defilerin kendisine karşı ileri sürülemeyeceğini bilmesidir.

Kambiyo senetlerinde ilk olarak, senedi alan kişinin, senedi devredenin yetkili hâmil olduğuna dair duyduğu güven korunur. Yani, emre ve hamile

²⁶ Karayalçın, a.g.e., s.55; Öztan, a.g.e., s.371

²⁷ Hueck, Canaris, a.g.e., s.48

²⁸ Öztan, a.g.e., s.372

²⁹ Baumbach, Heferhmehl, a.g.e., s.185

³⁰ Bkz. Bölüm I:7-8

³¹ Hueck, Canaris, a.g.e., s.49; Baumbach, Heferhmehl, a.g.e., s.48

³² Hueck, Canaris, a.g.e., s.48; Öztan, a.g.e., s.174

yazılı kambiyo senetlerinde devreden maddi anlamda yetkili hâmil olmasa dahi, devredenin yetkisizliği, iyiniyetli devralana karşı ileri sürülemez³³. “Kamu itimadına mazhar senetler” için “senetteki yazı ile sorumluluk ilkesinin kabul edildiği senetler” ifadesi kullanılmaktadır³⁴. Yazı ile sorumluluk ilkesine göre hâmil, senedi devralırken, senedi devreden kişinin haklarını değil, senette yazılan hakları iktisap eder³⁵.

Kambiyo senetlerinin neden kamu itimadına sahip olduklarını daha iyi anlayabilmek için, kamu itimadına mazhar olmamayı ve kamu itimadına mazhar olmayan senetleri bilmek gerekir. Kamu itimadına mazhar olmayan senetlerde borçlu, senedin hâmiline, senede daha önce hâmil bulunanlara karşı sahip olduğu defileri ileri sürebilir. Bu durumda senet, tedavül yeteneğini büyük ölçüde kaybeder³⁶.

Kamu itimadına mazhar olmayan senet grubuna nama yazılı senetler girer. Bu senetler alacağın temlik hükümleri uyarınca devredildiğinden, bu tür senetlerde borçlu, önceki hâmillere karşı sahip olduğu defileri senedi devralan kişilere ileri sürebilir. Fakat defilerin ileri sürülmesi, nama yazılı senetlerin kamu itimadına mahzar olmamasından kaynaklanmamaktadır. Aksine, defiler ileri sürülebildiği için nama yazılı senetler kamu itimadına sahip değildirler³⁷. Yani, nama yazılı senetlerde hâmil, senette varolmayan hususların gerçekte varolmadıklarına güvenemez.

Öztan, şahsî defilerin ileri sürülememesini “kamu itimadı” kavramına bağlı görmektedir³⁸. Fakat Kınacıoğlu’nun da haklı olarak belirttiği gibi bir senedin kamunun itimadına sahip olması, defilerin ileri sürülememesinden dolayıdır³⁹. Yani, kamu itimadına sahip olma defilerin ileri sürülememesinin

³³ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.37

³⁴ Öztan, a.g.e., s.175

³⁵ Karayalçın, a.g.e., s.55

³⁶ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.38

³⁷ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.38

³⁸ Öztan, a.g.e., s.177

³⁹ Kınacıoğlu, a.g.e., s.87, dpn. 20

sonucudur. Çünkü devralan, senette görülmeyen hususların kendisine karşı defî olarak ileri sürülemeyeceğine güvenir. Örnek olarak, bir bono alacağın temlik yoluyla devredilebilir. Bu durumda da senedi temlik yoluyla devralana karşı defîlerin ileri sürülmesi, senedin kamu itimadına mahzar olmamasından kaynaklanmaz. Defîlerin ileri sürülmesi, halefiyet durumundan kaynaklanan taraf soyutluğunun kalkmasından dolayıdır. Bu konuya ileride defîlerin sınıflandırılmasını etkileyen ilkeler kısmında⁴⁰ tekrar değinilecektir.

Senet, ciro yoluyla devredildiğinde devralan ile devreden arasında kamu itimadına mazhar olma özelliğini kaybetmez. Ancak senet, temel ilişkinin tarafları arasında kaldığı sürece mücerretlik (taraf soyutluğu) kuralları uygulanmaz⁴¹ ve bu nedenle devreden, devralana karşı asıl borç ilişkisinden doğan defîleri ileri sürebilir.

Sonuç olarak senedi devralan kişi, yani senet alacaklısı, temel ilişkiden doğan defîler senet borçlusu tarafından kendisine karşı ileri sürülemeyecekse ve senette yerleşmiş hakkı güven içinde kullanabilecekse o senede güven duyar. Kamu güvenini sağlamanın hukukî yolu ise kıymetli evrak soyutluğudur⁴².

III. DEFİ KAVRAMI VE DEFİLERİN SAVUNMA YOLLARI İÇİNDEKİ YERİ

A. Genel Olarak

Türk Hukukunda bir davada, davalıların kendilerini savunmak için başvurabilecekleri çeşitli yollar vardır. Bunlar; davanın inkâr edilmesi, maddi hukuka ilişkin savunma vasıtaları ve usul hukukuna ilişkin savunma vasıtalarıdır.

⁴⁰ Bölüm I:21

⁴¹ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.29

⁴² Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.38

Davalı ilk olarak, davacı tarafından ileri sürülen, davanın temelini oluşturan vakıaları inkâr yoluna gidebilir. İnkâr, davaya esas teşkil eden olayın reddedilmesi, ileri sürülen borç ilişkisinin hiçbir surette varolmadığının davalı tarafından ileri sürülmesidir⁴³. Bu, davacının ileri sürdüğü tüm vakıaların inkârı şeklinde olabileceği gibi, bazı vakıaların kabul edilerek veya bunların davacının hakkını ispat için yeterli olmayacağıının ileri sürülerek, vakıaların diğer kısmının inkârı şeklinde olabilir. İlk şekildeki inkâr hali tam inkâr, ikincisi ise kısmî inkâr adını alır⁴⁴. Bu şekildeki inkâr aktif inkâr olarak da nitelendirilebilir. Fakat, kişilerin kendilerine karşı açılan bir davada kendilerini savunma zorunluluğu olmadığından, davalının, davaya hiç cevap vermemesi de davayı inkâr ettiği anlamına gelir. Bu şekildeki bir davranış ise pasif inkâr şeklinde tanımlanabilir. Davanın, gerek pasif gerek aktif olarak inkâr edilmesi, davacıyı, ileri sürdüğü vakıaları ispat etme yükümlülüğü altına sokar⁴⁵.

Davalı ikinci olarak, usul hukukuna dayanan savunma vasıtalarına dayanabilir. Usul hukukuna dayanan savunma vasıtaları ilk itirazlar ve diğer usuli itirazlar (dava şartları) şeklinde ikiye ayrılır⁴⁶.

Davalı son olarak, maddi hukuka dayanan savunma vasıtalarına başvurur. Maddi hukuka dayanan savunma vasıtaları defiler ve itirazlar olarak ikiye ayrılır⁴⁷. Defi ve itirazlar aşağıda özel olarak incelenecektir.

⁴³ Selahattin Sulhi TEKİNAY, **Medeni Hukuka Giriş Dersleri**, İstanbul,1973,s.162

⁴⁴ Baki KURU, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**,C.II,İstanbul, 2001,s.1759

⁴⁵ Saim ÜSTÜNDAĞ, **Medeni Yargılama Hukuku**, İstanbul,1977,C.I,s.277

⁴⁶ Kuru,**Hukuk Muhakemeleri**,s.1777

⁴⁷ Kuru,**Hukuk Muhakemeleri**,s.1761

B. Defi Ve İtirazlar

Borçlunun, maddi hukuka ilişkin savunma vasıtalarının tümüne geniş anlamda defi denilmektedir. Bir davada davalı taraf, hem defi hem itirazı birlikte ileri sürebilme hakkına sahiptir⁴⁸.

1. Defi

Defi terimi, hukuk dilinde dar(tekNIK) ve geniş(genel) olmak üzere iki değişik anlamda kullanılmaktadır. Bir davada, davalının sahip olduğu maddi hukuka ilişkin savunma vasıtalarının tümüne geniş anlamda defi denildiğini yukarıda belirtmiştik. Başka bir ifadeyle geniş anlamıyla defi, dar ve teknik anlamdaki defilerin yanı sıra itirazları da kapsar.

Dar ve teknik anlamda defi ise, davalının(borçlunun), borçlu olduğu bir edimi (borcu) özel bir nedenle yerine getirmekten kaçınmasına imkan veren bir haktır⁴⁹. Defi hakkına rağmen davacının hakkı mevcuttur ve hükümlerini doğurmuştur⁵⁰. Ancak, borçlu olan davalının özel bir nedene dayanarak borcu yerine getirmekten kaçınma hakkı vardır⁵¹.

Tanımdan da anlaşılacağı üzere defi bir haktır. Ancak bu hakkın niteliği doktrinde tam olarak açıklığa kavuşturulamamıştır. Genel olarak defiler, yenilik doğuran haklara benzeyen haklar olarak kabul edilmektedir⁵². Nitekim defi hakkı, yenilik doğuran haklar gibi tek yanlı bir irade beyanı ile hukukî

⁴⁸ Tekinay, **Medeni Hukuk**, s.166

⁴⁹ Kuru, **Hukuk Muhakemeleri**, s.1761; Andreas VON TUHR, **Borçlar Hukuku**, C.I-II, Çev. Cevat EDEGE, Ankara, 1983, s.28; Tekinay, **Medeni Hukuk**, s.164; Fikret EREN, **Borçlar Hukuku**, C.I, İstanbul, 1998, s.69

⁵⁰ Üstündağ, **a.g.e.**, s.281

⁵¹ Kuru, **Hukuk Muhakemeleri**, s.1761; “Defi: Borçlanılmış bir edimin devamlı veya geçici olarak (belirli bir zaman için) yerine getirilmesinden kaçınmaya olanak sağlayan bir haktır. Burada, davalı aslında borçludur, ancak özel bir nedene dayanarak borcu yerine getirmekten kaçınmaya hakkı vardır” bkz. 4.HD’nin 20.12.1974 tarih ve E:74/6155-K:74/17127 sayılı kararı, **YKD**, 1976, S.5, s.637-641.

⁵² Von Tuhr, **a.g.e.**, s.27; Kenan TUNÇOMAĞ, **Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler**, C.I, İstanbul, 1976, s.53

sonuç doğururlar. Ayrıca defilerin bir türünü oluşturan kesin defiler ile bozucu yenilik doğuran haklar arasında da yakın bir benzerlik bulunmaktadır⁵³. Ancak, bozucu yenilik doğuran haklar ileri sürülen hakkı ortadan kaldırırlar. Bozucu yenilik doğuran hakkın kullanılmasıyla açılmış olan dava reddedilir. Buna karşın defi hakkının kullanılmasıyla alacaklının hakkı ortadan kalkmaz; sadece hak felce uğramış olur⁵⁴. Ayrıca yenilik doğuran haklar ile defi hakkı arasındaki bir diğer fark, kendini, bu haklardan rücu edilebilmede gösterir. Yenilik doğuran hak kullanılmakla sona erer, bundan rücu edilemez. Ancak bir defi hakkından kullanıldıktan sonra rücu etmek mümkündür⁵⁵.

a. Defi Türleri

Defiler, hukukî dayanaklarına göre defiler, etkilerine göre defiler ve meydana getirdikleri hukukî sonuçların kapsamına göre defiler olmak üzere çeşitli ayrımlara tabi tutulabilirler.

(1) Hukukî Dayanaklarına Göre Defiler

Hukukî dayanaklarına göre defiler bağımlı (tabi) defiler ve bağımsız defiler olarak ikiye ayrılır. Bağımlı (tabi) defiler aynı veya şahsî bir hakkın mevcudiyetine bağımlıdır. Bağımlı defilere örnek olarak kiracının, malikin mülkiyet hakkına karşı sahip olduğu defi, alıcının satış sözleşmesinin feshine veya satış bedelinin indirilmesine dair sahip olduğu defiler gösterilebilir. Bağımlı defiler ancak dayandıkları hakkın sahibi tarafından kullanılabilirler. Başkasının hakkına dayanan bir defi istisnalar mevcut olmakla birlikte kural olarak kabul edilemez. Nitekim kefalette (BK.m.497) buna bir istisna getirilmiştir. Bu maddeye göre kefil, asıl borçluya ait olan defileri alacaklıya karşı ileri sürebilme hakkına sahiptir. Ayrıca bağımlı bir defi aynı bir hakka dayanıyorsa herkese karşı, alacak hakkına dayanıyorsa sadece bu alacağın

⁵³ Von Tuhr,**a.g.e.**,s.32-33

⁵⁴ Von Tuhr,**a.g.e.**,s.32-33

⁵⁵ Von Tuhr,**a.g.e.**,s.33; Tunçomağ,**a.g.e.**,s.53

alacaklı kıldığı şahsa karşı ileri sürülebilir. Son olarak bağımlı defiler dayandıkları hakkın sona ermesi ile sona ererler. Başka bir deyişle temel hak herhangi bir sebeple ortadan kalkarsa defi hakkı da ortadan kalkar⁵⁶.

Bağımsız defiler ise, sadece talep edilen edimi yerine getirmekten kaçınma yetkisi verirler ve başka türlü kullanılamazlar⁵⁷. Örneğin zamanaşımı defi veya adi kefalette kefilin asıl borçluya müracaat edilmediği sürece kendisine başvurulamayacağı defi bu türdendir.

(2) Etkilerine Göre Defiler

Defiler etkilerine göre, kesin (sürekli;peremptorische) ve geciktirici (geçici;dilatorische) olarak ikiye ayrılmaktadır. Kesin defiler, edimin yerine getirilmesinden kesin olarak kaçınma imkanı verirler. Bu defiler talebin ileri sürülebilmesini kesin olarak akamete uğratırlar⁵⁸. Zamanaşımı defi bu türdendir. Buna karşın bazı defiler hak sahibinin hakkını kullanmasını geçici bir süre için engellerler. Bu tür defiler geciktirici defi adını alırlar. Açılmış olan bir davada geciktirici bir defi ileri sürülmüş olursa, dava vaktinden önce açılmış olması nedeniyle reddedilir. Fakat dava, defi hakkının ortadan kalkmasından sonra tekrar açılabilir⁵⁹. Geciktirici defilere örnek olarak ödemezlik defi ve vadenin henüz gelmediği defi verilebilir⁶⁰.

(3) Meydana Getirdikleri Hukukî Sonuçların Kapsamına Göre Defiler

Defiler, meydana getirdikleri hukukî sonuçların kapsamına göre ise, tam defiler ve kısmî defiler olmak üzere ikiye ayrılır. Tam defiler, sahibine, edimin tümünü yerine getirmekten kaçınma yetkisi verirken, kısmî defiler, edimin

⁵⁶ Von Tuhr,**a.g.e.**,s.30-31-32; Tunçomağ,**a.g.e.**,s.56-57; Eren,**a.g.e.**,s. 71

⁵⁷ Von Tuhr,**a.g.e.**,s.31; Tunçomağ,**a.g.e.**,s.56; Eren,**a.g.e.**,s. 71

⁵⁸ Von Tuhr,**a.g.e.**,s.32; Üstündağ,**a.g.e.**,s.281; Tekinay,**Medeni Hukuk**,s.166

⁵⁹ Von Tuhr,**a.g.e.**,s.32

⁶⁰ Von Tuhr,**a.g.e.**,s.32; Üstündağ,**a.g.e.**,s.281

belirli bir kısmını yerine getirmekten kaçınma yetkisi verirler⁶¹. Tam defilere örnek olarak zamanaşımı, kısmî defilere ise semenin indirilmesi defini verebiliriz.

b. Defilerin Kullanılma Şekilleri ve Zamanı

Defi, dava dışı takiplerde karşı tarafa, alacak dava yolu ile talep edildiği takdirde mahkemeye yapılan bir beyan ile kullanılır⁶².

Defi ileri sürmenin zaman olarak sınırı, bu hakkın dava dışı ve dava sırasında kullanılmasına göre değişiklik arzeder. Borcun dava dışı yollarla talep edildiği durumlarda, defi ileri sürülebilme belli bir sınırlamaya tabi değildir. Mahkeme içi yani edimin dava yoluyla talep edildiği durumlarda ise defi davaya cevap süresi içinde ileri sürülmelidir(HUMK.m.202).

2. İtiraz

İtiraz, davacının ileri sürdüğü hakkın doğumuna engel olan veya doğmuş olan hakkı sona erdiren vakıaların davalı tarafından ileri sürülmesidir⁶³. Yani, dar ve teknik anlamda defi bir hakkın ileri sürülmesi olduğu halde, itirazın konusu bir olayın(vakıanın) ileri sürülmesidir⁶⁴. Tanımdan da anlaşılacağı üzere iki türlü itiraz vardır. Bunlar bir hakkın doğumuna engel olan veya bir hakkı sona erdiren itirazlardır. Sözleşmenin kanuna, ahlak ve adaba aykırı olduğu iddiası hakkın doğumuna engel olan bir itirazdır⁶⁵. Varolan hakkın ortadan kalkmasına neden olan itirazlara ise BK.'nın 117.maddesinde düzenlenen ifanın sonradan imkansız hale gelmesi veya ibra örnek verilebilir⁶⁶.

⁶¹ Von Tuhr,**a.g.e.**,s.32

⁶² Von Tuhr,**a.g.e.**,s. 29; Eren,**a.g.e.**,s. 72

⁶³ Üstündağ,**a.g.e.**,s.278; Eren,**a.g.e.**,s. 72

⁶⁴ Von Tuhr,**a.g.e.**,s.28; Tunçomağ,**a.g.e.**,s.55

⁶⁵ Von Tuhr,**a.g.e.**,s. 27

⁶⁶ “İtiraz, davacının ileri sürdüğü hakkın doğumuna engel olan ya da doğmuş olan hakkı sona erdiren olaylardır. Örneğin, bir sözleşmenin kanunun geçerliliği için öngördüğü şekil şartına uyulmamış olması...bir hakkın doğumuna engel olan nedenlere ilişkin itirazlardandır. Buna karşın

3. İtiraz İle Defi Arasındaki Farklar

- Defi, bir hak olmasına karşın, itiraz, bir hakkın doğumuna engel veya hakkın sona ermesine neden olan bir vakıdır.

- Defi, bir hakkın kullanılması olduğu için hâkim tarafından gözetilebilmesi için hak sahibi tarafından ileri sürülmüş olması gerekir. Defi hakkını kullanmak hak sahibinin iradesine bağlı olduğu için hâkim hak sahibinin yerine geçerek bu iradeyi tamamlayamaz. Buna karşın itirazların incelenebilmesi için bunların davalı tarafından ileri sürülmüş olmaları gerekmez. İtiraz bir vakıa olduğu için hâkim tarafından re'sen göz önünde tutulur⁶⁷. Fakat, itirazın re'sen göz önüne alınabilmesi için bunun dava dosyasından anlaşılabilmesi, dava dosyasındaki belgelere göre ileri sürülebilmesinin mümkün olması gerekir⁶⁸. Başka bir ifadeyle hâkim ancak dava dosyasından anlaşılabilir itiraz sebeplerini re'sen gözetebilir; buna karşılık dava dosyasından anlaşılabilen, fakat kendisinin haricen bildiği bir itiraz sebebini gözetemez.

- Defi, sadece hak sahibi tarafından ileri sürülebilir. Buna karşın itirazı menfaati olan herkes yapabilir⁶⁹.

- Defilerin ileri sürülebilmeleri bir süreyle sınırlandırılmıştır. Alacak dava yoluyla talep edilmişse, defiler, esasa cevap süresi içinde ileri sürülmelidirler. Fakat itirazlar davanın her aşamasında ileri sürülebilir ve hâkim tarafından da davanın her aşamasında gözetilmek zorundadırlar.

doğmuş olan hakkı ortadan kaldıran itirazlara örnek olarak ödeme, ibra...gösterilebilir” bkz. dipnot 65'te 4.HD'nin 20.12.1974 tarihli kararından

⁶⁷ “...bir defi ileri sürülmesi dahi hâkim dava dosyasından bu definin varlığını öğrense bile onu re'sen göz önünde tutamaz. Halbuki bir itiraz davalı tarafından ileri sürülmesi dahi hâkim dava dosyasından onun varlığını öğrenirse itirazı, davadan el çekinceye kadar re'sen nazara almak zorundadır” HGK.'nin 17.5.1974 tarih ve E:71/04-703-K:74/548 sayılı kararı, **YKD**, 1975/7:12

⁶⁸ Kuru, **Hukuk Muhakemeleri**, s.1776; Tekinay, **Medeni Hukuk**, s.166

⁶⁹ Eren, **a.g.e.**, s. 73

- Defi, ileri sürülen alacak hakkını sona erdirmez⁷⁰. Defiye rağmen alacak hakkı vardır fakat, davalı özel bir nedene dayanarak hakkı yerine getirmekten kaçınabilir. İtirazda ise, hak ya hiç doğmamıştır ya da son bulmuştur.

- Defi bir hak olması nedeniyle bu haktan, yani ileri sürülen defilerden (defi, ister mahkeme içi isterse mahkeme dışında kullanılmış olsun) vazgeçmek mümkündür. Fakat, itiraz bir vakıa olduğu için, davalının ileri sürdüğü itiraz sebeplerinden vazgeçmesi mümkün değildir. Davalı kendi beyanıyla, olan bir vakıayı ortadan kaldıramaz ve onu olmamış gösteremez⁷¹. Yani olan olmamış sayılamaz (Facto infecta fieri non possunt)⁷².

IV. TÜRK TİCARET KANUNUNDA DEFİ KAVRAMI ve DEFİLERE İLİŞKİN HÜKÜMLER

A. TTK.'da Defi Kavramı

Kıymetli evrak hukukunun en önemli ve sorunlu konularından birini teşkil eden defiler, TTK.'da konunun önemi ile orantılı şekilde düzenlenmemiştir.

Defi ve itiraz arasındaki yukarıda bahsettiğimiz farklara rağmen,TTK.'nın kıymetli evraka ilişkin üçüncü kitabında bu kavramlar “defiler” üst başlığı altında hükme bağlanmıştır. Bu nedenle, TTK.'da kullanılan “defi” kavramı sadece dar ve teknik anlamda defileri değil, itirazları da kapsamaktadır⁷³. Benzer bir düzenleme Borçlar Kanunu'nda da mevcuttur. BK.m.18/II, 66/II ve

⁷⁰ “müruruzaman hukukî mahiyetçe bir defidir, yani borcu yerine getirmekten kaçınma salahiyetidir. Bu salahiyet, borcun kendisini ortadan kaldırmaz”.HGK'nin 19.11.1958 tarihli kararı,Kuru,**Hukuk Muhakemeleri**,s.1767

⁷¹ Tunçomağ,**a.g.e.**,s.56

⁷² Von Tuhr,**a.g.e.**,s.30

⁷³ Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.75; Öztan,**a.g.e.**,s.215-216; Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.160; Oğuz İMREGÜN, “Kıymetli Evrakta Defiler”, **İktisat ve Maliye**,C.VII,S.12,s.656; Almanya'da da aynı şekilde bir kullanım vardır. Wolfgang ZÖLLNER, **Wertpapierrecht**,13.Auflage,München,1987,s.124; Baumbach,Hefermehl,**a.g.e.**,s.186; Ancak Almanya'da TTK.'nın aksine defi ve itirazlar, defi değil bilakis itirazlar(Einwendungen) üst başlığı altında hükme bağlanmıştır.

167'de görüleceği üzere Borçlar Kanunu'nda defî terimi geniş anlamda kullanılmıştır⁷⁴. Ancak bu durumdan itiraz sayılan hallerin teknik anlamda defîye indirildiği sonucu çıkarılmamalıdır⁷⁵. Yani somut olayda itiraz sayılan bir durum mevcut ise tarafların ileri sürmesine gerek kalmadan, hâkim tarafından re'sen gözetilebilecektir.

B. TTK'da Defilere İlişkin Hükümler

TTK.'da defiler, hamiline yazılı senetler için TTK.m.571, emre yazılı senetler için TTK.m.737'de düzenlenmiştir. Ayrıca 599. maddede de poliçede şahsî defiler düzenlenmiştir⁷⁶.

TTK.m. 599'a⁷⁷ göre *“Poliçeden dolayı kendisine müracaat olunan kimse keşideci veya önceki hamillerden biriyle kendi arasında doğrudan doğruya mevcut olan münasebetlere dayanan defileri müracaatta bulunan hâmile karşı ileri süremez; meğer ki, hâmil, poliçeyi iktisap ederken bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olsun. Alacağın temlik yoluyla yapılan devirlere ait hükümler mahfuzdur”*.

TTK.m.737.maddesinde de *“Borçlu, emre yazılı bir senetten doğan alacağa karşı ancak, senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden veya senet metninden anlaşılan defilerle alacaklı kim ise ona karşı şahsen haiz olduğu defileri ileri sürebilir.*

Borçlu ile önceki hâmillerden birisi veya senedi tanzim eden kimse arasında doğrudan doğruya mevcut münasebetlere dayanan defilerin

⁷⁴ Eren,**a.g.e.**,s.70

⁷⁵ Helvacı,**a.g.e.**,s.12

⁷⁶ Almanya'da ise kambiyo senetlerinde defileri özel olarak düzenleyen sadece bir madde vardır. Bu madde (Alman Kambiyo Senetleri Kanunu 17.madde) TTK.m.599 ile aynıdır.

⁷⁷ 599.madde negatif bir şekilde düzenlenmiştir. Yani, tüm defileri saymadan, sadece defî ileri sürülmesinin hangi durumlarda caiz olmadığını hükme bağlamaktadır. Baumbach,Heferhmehl,**a.g.e.**,s.186

dermeyanı, ancak senedi iktisap ederken hâmilin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması halinde caizdir” hükmü yer almaktadır.

Görüldüğü üzere 599. madde ile 737. madde arasında ifade değişikliği dışında bir anlam farkı yoktur. 599. maddede “keşideci” 737. maddede ise bunun yerine “senedi tanzim eden kimse” ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca 599. maddede “bile bile borçlunun zararına hareket” ifadesi aynı anlama gelecek şekilde 737. maddede “bilerek borçlunun zararına hareket” şeklinde kullanılmıştır. 737. madde emre yazılı senetler hakkında genel bir hükümdür. 599. madde emre yazılı senetlerden olan poliçe kısmında düzenlenmiştir. Bu yüzden 599. maddeye ihtiyaç olmadığı ileri sürülmektedir⁷⁸.

Aynı şekilde 571. madde hamiline yazılı senetler için düzenlenmiş olup, bu madde ile 737. madde arasında anlam bakımından bir fark yoktur⁷⁹.

TTK.m.571’e göre “Borçlu hamile yazılı bir senetten doğan alacağa karşı ancak senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden veya senetten anlaşılın defilerle alacaklı her kim ise ona karşı şahsen haiz olduğu defileri ileri sürebilir.

Borçlu ile önceki hâmillerden birisi arasında doğrudan doğruya mevcut münasebetlere dayanan defilerin dermeyanı, ancak senedi iktisap ederken hâmilin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması halinde caizdir.

Senedin borçlunun rızası hilafına tedavüle çıkarıldığı yolunda bir defi dermeyan olunamaz”.

571. maddede “senetten anlaşılın” ifadesi yerine 737. maddede “senet metninden anlaşılın” ifadesi kullanılmıştır. Sadece 571/III’de “*senedin,*

⁷⁸ Fadlullah CERRAHOĞLU, *Türk Ticaret Kanununa ve Yargıtay İçtihatlarına Göre Bonoda Mutlak Defiler*, İstanbul, 1974, s.18

⁷⁹ Cerrahoğlu, a.g.e., s.18

borçlunun rızası hilafına tedavüle çıkarıldığı yolunda bir defa dermeyeran olunamaz” hükmü mevcuttur. Bu bakımdan emre ve hamiline yazılı senetler bakımından defiler birlikte incelenebilir.

Nama yazılı olarak düzenlenen kambiyo senetleri bakımından ise, defilerin incelenmesinin ve sınıflandırılmasının pratik bir faydası ve önemi yoktur⁸⁰. Nitekim TTK.m.599/II’de yapılan yollama nedeniyle bu senetlere BK.m.167 uygulanacaktır. BK.m.167’ye göre;

“Borçlu temlike vakıf olduğu zaman temlik edene karşı haiz olduğu defileri temellük edene karşı dahi dermeyeran edebilir.

Borçlunun alacağı temlik eden zimmetinde temlike vakıf olduğu zaman müeccel bir alacağı var idiye bu alacağın temlik edilen alacaktan sonra muacceliyet iktisap etmiş olmaması şartıyla borç ile takas edilmesini talep edebilir”.

Bu maddeye göre borçlu, alacaklıya karşı sahip olduğu defileri iyiniyetli olsun veya olmasın sonraki senet hâmlerine karşı ileri sürebilme hakkına sahiptir. Bu nedenle, bundan sonraki bölümlerde (hamiline yazılı senetler için geçerli olan TTK.m.571/III istisna hükmüne de değinerek) defilerin inceleme ve sınıflandırılmalarını emre yazılı olan kambiyo senetlerine hasredeceğiz.

Yukarıda saydığımız maddeler dışında açık poliçeyi düzenleyen 592. madde, tahrifata ilişkin 660. madde, tahsil ve rehin cirolarını düzenleyen 600 ve 601. maddeler defileri düzenleyen maddeler arasında sayılabilir. TTK.’nın 598. maddesinin ise defilerle ilgili bir madde olmadığı doktrinde hakim görüşdür⁸¹.

⁸⁰ Helvacı, a.g.e., s.15

⁸¹ “Bu maddede, borçlunun senedi iyiniyetle iktisap edene karşı borcu ödemekle mükellef olup olmadığı veya ne ölçüde sorumlu olacağı hususları düzenlenmiş değildir... Buna karşılık, defilere ilişkin maddelerde, hamilin senetten doğan hakları talebe yetkili olduğu hususu ile hamile karşı senetteki görünüme göre sorumlu olan borçlunun, ona hangi defileri dermeyeran edebileceği hususu belirtilmektedir. Senede kanuna uygun surette hamil olmayan bir kimsenin borçluya karşı 737.

Görüldüğü üzere TTK. defileri birbirine benzer birkaç maddede sınırlı bir şekilde düzenlemiştir. Kambiyo senetlerinde defilerin ayrımı doktrin ve yargısal içtihadı bırakılmıştır⁸².

C. Defilerin Sınıflandırılmasını Etkileyen İlkeler

Kambiyo senetlerinde defilerin kapsamını ve sınıflandırılmalarını etkileyen bazı ilkeler vardır. Defilerin sınıflandırılmasını ve incelemesini yapmadan önce bu ilkelerin incelenmesi yerinde olacaktır. Bu ilkeler, TTK.m.589'da düzenlenen imzaların istiklâli ilkesi, mücerretlik(soyutluk) ilkesi ile hukukî görünüş ve görünüşe güven ilkesidir.

1. İmzaların İstiklâli İlkesi

Kambiyo senetlerinde geçerli olan ilkelere birisi olan "imzaların istiklâli ilkesi" TTK.m. 589. da ifade edilmiştir. Bu maddeye göre;

" Poliçe, poliçe ile borçlanmaya ehil olmayan kimselerin imzasını, sahte imzaları, mevhum şahısların imzalarını yahut imzalayan veya namlarına imzalanmış olan şahısları, herhangi bir sebep dolayısı ile ilzam etmeyen imzaları taşırsa, diğer imzaların sıhhatine bu yüzden hâlel gelmez".

Poliçe açısından düzenlenen "imzaların istiklâli ilkesi" TTK.m.690/2 ve TTK.m.730/b.3'te yapılan atıflar nedeniyle bono ve çek hakkında da geçerlidir.

"İmzaların istiklâli ilkesi", kambiyo senetlerinin tedavül etme yeteneğinin artmasını sağlar⁸³. Zira, "imzaların istiklâli ilkesi" olmasaydı kambiyo

veya 599.maddelere dayanma imkanı yoktur". Öztan,a.g.e.,s.217; Levent BUDAK,Şengül ÇELİK, "Emre Yazılı Senetlerde Defiler", **AD**,1988,S.6,s.47; İlhan YİĞİT, "Hamile Yazılı Senetlerde Senedin Rıza Hilafına Tedavüle Çıkarıldığı Defi(TTK.m.571/3)",**Fahiman Tekil'in Anısına Armağan**,İstanbul,2003,s.539

⁸² Baumbach,Heferrhmehl,**a.g.e.**,s.186; Cerrahoğlu,**a.g.e.**,s.19; Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.160

⁸³Hueck,Canaris,**a.g.e.**,s.52;Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.122;Karayalçın,**a.g.e.**,s.55;Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.

senetlerinin özelliklerinden olan müteselsil sorumluluk hiçbir anlam ifade etmezdi. Şöyle ki; senet üzerinde herhangi bir cirantanın imzasının sahte olması veya cirantanın veya keşidecinin ehliyetsizliği senedin geçersizliğine yol açacak, böylece hâmilin diğer borçlulara başvurma imkanı ortadan kalkacaktı. Bunun sonucunda da kambiyo senetlerinin en önemli özelliklerinden biri olan tedavül yeteneği ve kamunun senede duyduğu güven zayıflayacaktı⁸⁴.

“İmzaların istiklâli ilkesi” defilerin sınıflandırılması ve ileri sürülebilmeleri açısından da etkiye sahiptir. Senette imzaları bulunan kişiler senette yer alan diğer imzaların geçersiz olduğunu ileri sürerek kambiyo borcundan kurtulamazlar. Yani, hâmile karşı bu yönden bir defi hakları yoktur. Her imza, sahibini, senette yer alan diğer imzalardan bağımsız olarak bağlar. Mesela, bir kambiyo senedinde birden fazla keşideci bulunup, bunlardan birisi senedi imzalamış, diğeri senede imza yerine mühür koymuş olsa dahi bu kural uygulanır⁸⁵. Bu durumda, senette imzası bulunan borçlu, diğerrinin mühür koyduğunu öne sürüp borcundan kurtulamaz. Çünkü ortada geçerli bir senet vardır. Zira, imzaların istiklâli ilkesi gereği senette yer alan imza mühürden bağımsız olarak geçerlidir. Senetteki taahhüt mühür sahibi açısından ise hükümsüzdür⁸⁶.

TTK.m.589’da sayılan hallerde (imza sahibinin ehliyetsiz olması, temsil yetkisinin bulunmaması, imzanın sahte veya zorla atırılmış olması gibi imzanın sahibini herhangi bir nedenle bağlamadığı durumlar) kendisine borçlu sıfatıyla başvuru olan kişi, bu hususları her hâmile karşı defi olarak ileri sürebilir.

⁸⁴ Karayalçın, a.g.e., s.55-56

⁸⁵ Erdoğan MOROĞLU, “Bonoda İmza”, **BATİDER**, Temmuz 1968, C.IV, S.4, s.714 vd.

⁸⁶ Karayalçın, a.g.e., s.56

2. Mücerretlik (Soyutluk) İlkesi

Kambiyo senetleri mücerret senetlerdir. Kambiyo senetlerinin mücerret olduğu hakkında doktrinde görüş birliği olmasına rağmen, doktrin, mücerretlikten ne anlaşılması konusunda fikir ayrılıklarına düşmüştür⁸⁷.

Kambiyo senetlerinin mücerretliği ilkesini incelemeye başlamadan önce medeni hukukta mücerretliğin ne anlama geldiğini tespit edip, daha sonra kambiyo senetlerinin mücerretliği üzerinde durmakta ve her ikisinin aynı anlamda mütalaa edilip edilemeyeceğinin belirlenmesinde yarar bulunmaktadır.

a. Medeni Hukuk Anlamında Mücerretlik

Medeni hukukta kazandırıcı işlemler, borçlandırıcı işlem ve tasarruf işlemi olmak üzere ikiye ayrılır⁸⁸. Geçerliliği bir sebebin mevcudiyetine bağlı olan kazandırıcı işlemlere sebebe bağlı, hukukî sebep olmaksızın geçerli olan kazandırıcı işlemlere ise mücerret (soyut) işlem denir⁸⁹. Yani, bir kazandırıcı işlemin geçerliliği, işlemin dayanması gereken temel borç ilişkisinin geçerli olmasına bağlı değilse, o kazandırıcı işlem mücerrettir⁹⁰. Mücerret kazandırıcı işlemlerde hukukî sebep, işlemin zorunlu bir unsuru değildir. Bu nedenle sebebe bağlı olmayan soyut bir tasarruf işlemi, mevcut veya geçersiz bir sebeple yapılmış olsa bile, temel ilişkideki bu sakatlık tasarruf işlemini etkilemez. Bu durumda da hak karşı tarafa geçmiş olur. Ancak bu geçiş sebepsiz olduğundan, hakkı iktisap eden yönünden bir sebepsiz zenginleşme söz konusu olur⁹¹.

⁸⁷ Öztan, a.g.e., s.374

⁸⁸ Eren, a.g.e., s.178

⁸⁹ Von Tuhr, a.g.e., s.199

⁹⁰ Nurkut İNAN, **Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları**, Ankara, 1968, s.94

⁹¹ Eren, a.g.e., s.180; Kemal OĞUZMAN, Turgut ÖZ, **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler**, İstanbul, 1995, s.883

Borçlar hukukunda sebebi gösterilmeyen borç vaadinin mücerret olup olmadığı konusunda da doktrinde görüş ayrılıkları mevcuttur. BK.m.17'ye göre bir borç ikrarı, borçlanma sebebinin göstermese bile geçerlidir. Doktrinde yazarlar BK.m.17'de yer alan düzenlemenin şekli anlamda mı yoksa maddi anlamda mı soyutluğu ifade ettiği konusunda görüş birliği içinde değildir.

Şekli anlamda soyutlukta, borcun hukukî sebebi borç sözleşmesine dahil edilmemektedir. Fakat, hukukî sebep, tamamıyla işlemin dışında da bırakılmamıştır. Yani, temel işlem geçersizse tasarruf işlemi de geçersiz olmaktadır. Maddi anlamda soyut borçta ise, borcun hukukî sebebi borçlandırıcı işlemin dışında bırakılmaktadır. Bu nedenle kazandırmanın geçerliliği, sebebin geçerliliğine bağlı değildir⁹².

b. Kambiyo Hukuku Anlamında Mücerretlik

Alman Hukukunda, kambiyo senetlerinin medeni hukuk anlamında, yani maddi anlamda soyut oldukları kabul edilmektedir⁹³. Türk doktrininde bazı yazarlar, Alman doktrininden esinlenerek BK.m.17'nin maddi anlamda soyut olduğunu dile getirmektedirler⁹⁴. Yani, sebebi gösterilmeyen borç ikrarı temelde geçerli bir sebep olmasa da geçerliliğini kaybetmez. Buna göre, borç sebepsiz bir şekilde ikrar edilince, temel ilişkiden doğan alacağın yanında bir de mücerret alacak doğar. Bu görüşü savunanlar kendilerine 66/2. maddesini dayanak almışlardır. Buna göre, eğer hukukî sebebi bulunmadığından dolayı hukukî ilişki batıl olsaydı, alacaklının iktisabı da haksız olmazdı⁹⁵. Diğer bir görüşe göre ise, soyut borç vaadi maddi yönden yeni bir borç doğurmaz. Fransız hukukuna dayanan ve İsviçre'de de hâkim olan bu görüşe göre temel borç yoksa veya geçerli değilse, borç ikrarından yeni bir borç doğmaz, soyut

⁹² Eren, **a.g.e.**, s.183-184

⁹³ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s.85, dpn.7

⁹⁴ Oğuzman, **Öz, a.g.e.**, s.148; Von Tuhr, **a.g.e.**, s.257; İnan, Hatır Senetleri, s.99; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s.27; İsmet SUNGURBEY, **Borç İkrarı ve Borç Vaadi**, İstanbul, 1957, s.72

⁹⁵ Von Tuhr, **a.g.e.**, s.259

borç ikrarı sadece ispat bakımından soyuttur⁹⁶. Yani burada, anlamını yukarıda verdiğimiz şekli anlamda soyutluk vardır. İspat yükü ters çevrilmiştir. Alacaklı hukukî sebebi ispat etme yükünden kurtulmakta, buna karşın borçlunun borcun sebebinin bulunmadığını ispat etmesi gerekmektedir. İspat yükünün bu şekilde çevrilmiş olması, bu borç ikrarının mücerret olduğunu göstermez. Borçlu, borç sebebinin geçerli olmadığını ispat ettiği zaman borç ikrarı eğer mücerret değilse hükümsüz olacak, şayet mücerretse geçerliliğini koruyacak, fakat borçlu bu ispatı ile BK.m.66/sondaki sebepsiz iktisap defiiini dermeyeran imkanını kazanmış olacaktır⁹⁷. Buradaki mücerretlik ispat mücerretliğidir. İspat mücerretliğinde, mücerret borç senedi ile alacaklı, ispat hukuku bakımından elverişli bir durum sağlamış olur⁹⁸.

Doktrindeki bazı yazarlara göre, ticari senetlerin mücerretliği medeni hukuktaki mücerretlikten farklı bir anlam taşımaktadır⁹⁹. Bu fikirde olanlara göre, mücerretliğin en önemli sonucu bu senetlerde şahsî defilerin ileri sürülememesidir¹⁰⁰. Ticari senetler asıl borç ilişkisinin tarafları arasında değil ondan sonraki hâmiller için mücerret bir hak doğurur.

Diğer fikre göre ise, şahsî defilerin ileri sürülebilmesi ile mücerretliğin bir alakası yoktur. Bu fikre göre, mücerretlik konusunda yeni bir mücerretlik kavramına ihtiyaç yoktur. Şahsî defilerin dermeyeran edilememesi senedin kamu itimadına mazhar bir senet olmasından ileri gelir¹⁰¹.

Kanaatimizce, kambiyo senetlerinde soyutluk birbirinden farklı anlamlara gelmektedir. İlk olarak, kambiyo senetleri, medeni hukuk alanındaki anlamıyla “maddi anlamda” soyutturlar. Yani, kambiyo senedinin geçerliliği temelindeki

⁹⁶ Selahattin Sulhi TEKİNAY, Sermet AKMAN, Haluk BURCUOĞLU, Atilla ALTOP, **Tekinay Borçlar Hukuku**, İstanbul, 1993, s. 140-142; Eren, **a.g.e.**, s. 186; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 86

⁹⁷ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 95

⁹⁸ Karayalçın, **a.g.e.**, s. 21, dnp. 39

⁹⁹ Mehmet Şerif SAGIROĞLU, “Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik (Soyutluk) İlkesi ve Uygulaması”, **Legal Hukuk Dergisi**, Aralık, 2004, s. 3475; Karayalçın, **a.g.e.**, s. 55

¹⁰⁰ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 87; Poroy, **Tekinay**, **a.g.e.**, s. 25-28

¹⁰¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 374

işlemin geçerliliğine bağlı değildir. Poroy'un¹⁰² da haklı olarak belirttiği üzere, kıymetli evrakın soyutluğu Alman görüşünün üstün tutulmasını gerektirir. Maddi hukuk yönünden mücerret olan bütün muameleler ispat bakımından mücerret olmasına rağmen, ispat mücerretliğine sahip her muamelenin mutlaka maddi hukuk bakımından da mücerret olduğu söylenemez¹⁰³. Bu yüzden kambiyo senetleri, aralarında şahsî ilişkiler bulunan taraflar arasında dahi mücerrettir¹⁰⁴.

İkinci olarak, kambiyo senetleri, medeni hukuk alanındaki anlamlarından ayrı olarak taraflar bakımından da soyutturular. Bu anlamdaki soyutluk "taraf soyutluğu"dur. Taraf soyutluğunun anlamı, senedi devralan kişinin, senedin daha önceki hâmillerinden soyutluğu anlamına gelir. Kambiyo senetleri bu anlamlarıyla soyut olduklarından, şahsî defiler doğrudan ilişki içinde bulunmayanlar arasında ileri sürülemez. Yani, bir kambiyo senedini ciro yoluyla alan lehtardan sonraki hâmiller, kambiyo senedinin düzenlemesine neden olan temel ilişkiye taraf değildirler. Bu yüzden temel ilişkideki defiler kendilerine karşı ileri sürülemez. Hâmile karşı bu defilerin dermeyeran edilememesinin sebebi, hâmilin o defileri doğuran temel münasebetin tarafı olmamasıdır¹⁰⁵. Senedi devralan, devredenin halefi olmayıp, senedin içeriğindeki hakkın sahibidir. Ancak, nama yazılı senetlerde bu anlamda bir taraf soyutluğu yoktur. Çünkü bu senetlerde halefiyet söz konusudur¹⁰⁶. Yani senedi devralan, senedi devredenin bir nevi halefi durumundadır ve bu senetlerde taraf soyutluğu kalkmıştır. Mücerretlik ile kamu itimadına sahip olma aynı amaca hizmet eden ayrı iki kavramdır¹⁰⁷. Fakat buradaki mücerretliği biz taraf soyutluğu anlamında kabul ediyoruz.

¹⁰² Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.27, dpn.10; Bkz. aynı yönde İnan, **Hatır Senetleri**, s.106 vd.

¹⁰³ İnan, **Hatır Senetleri**, s.96

¹⁰⁴ İnan, **Hatır Senetleri**, s.106

¹⁰⁵ Jean ESCARRA, **Cours de Droit Commercial**, Nouvelle edition, Paris, 1952, s.759, Nurkut İNAN'dan naklen, s.104-105

¹⁰⁶ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.29 ve 67

¹⁰⁷ İnan, **Hatır Senetleri**, s.102

Kambiyo senetlerinde borçlu, senet dışı olguları defî olarak ileri süremez. Şahsî defiler ise, bu anlamda kıymetli evrak hukukunun kapsamı dışında olan, fakat, kıymetli evrak hukukunda dermeyan edilebilen defilerdir¹⁰⁸. Senedi devralan, devreden haklarını değil, ancak senette gözüken, asıl ilişkiden bağımsız olan hakkı devralır¹⁰⁹. Bu nedenle burada taraflar bakımından bir soyutluk vardır. Taraf soyutluğunun olduğu senetlerde, senet, temel ilişkinin tarafları arasında kaldığı sürece mücerretlik kuralları uygulanmaz¹¹⁰. Fakat senet, taraflar arasında medeni hukuk anlamında mücerret kalmaya devam eder. Bu nedenle, nama yazılı senetler alacağın temlik yoluyla devredildiğinden ve alacağın temlikinde taraf soyutluğu olmadığından (halefiyet dolayısıyla), devredene karşı sahip olunan tüm defiler devralana karşı ileri sürülebilir.

3. Hukukî Görünüş ve Görünüşe Güven İlkesi

Hukukî bakımdan önem taşıyan bir hususun dış belirtisini teşkil eden bir olay bazı unsurların noksanlığı nedeniyle gerçek hukukî durumu yansıtmayabilir¹¹¹. Hukukî görünüş¹¹², belirli bir olgunun dışa(harice) karşı açığa vurduğu öyle bir görünüşdür ki, bu, gerçekte olmayan bir hukukî duruma işaret eder¹¹³.

Ticari işlemlerle ilgili hukukî ilişkilerde dış görünüşün, gerçek duruma tercih edilmesi; hukukun, modern iktisadi ve ticari işlemlerin gerektirdiği çabukluk ve güven işleminin tipleştirilmesi ve bunlara objektif bir görünüş sağlanması yoluyla uymak zorunda kalmasının bir sonucudur. Görünüşe güvenerek bir hakkı iktisap edenin korunması gerçek hak sahibinin aleyhine

¹⁰⁸ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.25

¹⁰⁹ Karayalçın, a.g.e., s.55

¹¹⁰ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.29

¹¹¹ Hüseyin ÜLGEN, **Türk Ticaret Hukukunda Hukukî Görünüş Nazariyesi**, İstanbul, 2005, s.1

¹¹² Kavramın konuyu ifade etmekte yetersiz ve başarısız olduğu hakkındaki görüş için bkz. Ülgen, **Hukukî Görünüş**, s.9

¹¹³ Ülgen, **Hukukî Görünüş**, s.8

olsa da iş hayatı ve hukukî emniyetin olduğu kadar kamu düzeninin de zorunlu kıldığı bir sonuçtur¹¹⁴.

Hukukî görünüşün en önemli özelliği, görünüşle gerçeğin birbirine uymamasıdır¹¹⁵. Hukukî görünüşün doğumu (gerçekleşmesi) bakımından mevcudiyeti gerekli olan şartlar ile bunun korunabilmesi için bulunması zorunlu şartlar birbirinden farklıdır. Hukukî görünüşün, buna yol açan ilgiliye yüklenebilmesi ya da 3.kişilerin iyiniyetli olmaları gibi şartlar, hukukî görünüşün korunabilmesinin şartlarıdır¹¹⁶.

Senet üzerinde yazılanların meydana getirdiği hukukî görünüşü korumak gereklidir¹¹⁷. Defileri düzenleyen maddelerde bu amaca hizmet eder. Yani görünüşü koruma, senedin kamu itimadına mazhar olmasından kaynaklanmamakta, bilakis kanun icabı olmaktadır. Ancak kamu güveni, senedin iktisadi fonksiyonunu oynaması için gereklidir ve bu güveni sağlamanın yolu da kıymetli evrakın soyutluğudur¹¹⁸. Ancak defi sınırlamasının kanun icabı olması, defi sınırlamasına hukukî bir dayanak bulmamıza engel olmamalıdır.

İyiniyet, ancak kanunun öngördüğü durumlarda korunur¹¹⁹. İyiniyetin korunması hukukî görünüşü gerekli kılar ve bunu sağlamanın yolu ise senedin senet hukukuna uygun bir şekilde devredilmesidir. Bu da genellikle ciro yoluyla olmaktadır. Kısaca senedin sonraki hâmlerine karşı defilerin ileri sürülememesinde şayet, senet hâmilisi, senedi kambiyo hukukuna uygun bir devir işlemiyle almışsa bir problem çıkmaz. Senet hukukuna uygun bir devir işlemi, sadece ciro yoluyla olmamaktadır. Senedi keşideciden teslim alan

¹¹⁴ Kaya TÜRKER, **Poliçelerin Ciro Yoluyla İktisabında İyi niyetin Korunması**, Doçentlik tezi, Ankara, 1973, s.35-36

¹¹⁵ Ülgen, **Hukukî Görünüş**, s.3

¹¹⁶ Ülgen, **Hukukî Görünüş**, s.6

¹¹⁷ Ernst JACOBI, **Wechsel und Scheckrecht, Unveränderter Nachdruck**, Berlin, 1956, s.70

¹¹⁸ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s.28

¹¹⁹ Türker, **a.g.e.**, s.2

lehtarın iktisabı da kambiyo senetleri hukukuna uygun bir edinimdir¹²⁰. Defilerin ileri sürülememesinin nedeni olarak senedin kamu itimadına mazhar olmasını gösteren Öztan dahi, üçüncü kişilerin, ancak, kendilerine karşı bir defi ileri sürülemeyecekse senede güvencelerini ifade etmektedir¹²¹. Yani, defilerin ileri sürülememesinin nedeni, senedin kamu itimadına mazhar olması değildir. Aksine, senede duyulan güven, yani senedin kamu itimadına mazhar olması, defilerin ileri sürülemeyeceğine duyulan güvenin sonucu olmaktadır. Senedin dış görünüşünün korunması ile 3. kişinin dış görünüşe duyduğu güvenin korunması birbirinden farklı şeylerdir. Az önce belirttiğimiz üzere defilerin ileri sürülememesi dış görünüşün kanun tarafından himaye edilmesinden dolayıdır. Yoksa 3. kişinin, bu görünüşe güvenmesinden ileri gelmemektedir.

TTK.'nın kıymetli evrak kitabında hukukî görünüşü koruyan bir çok madde bulunmaktadır. Örneğin, tamamen doldurulmadan tedavüle çıkarılan poliçenin anlaşmaya aykırı olarak doldurulduğunun, ancak iktisabında kötüniyetli veya ağır kusurlu olan kimseye karşı ileri sürülebileceğini öngören TTK.m.592 hukukî görünüşe güvenin korunmasını esas almaktadır. Aynı şekilde ehil olmayan kimselerin imzaları ile sahte imzaların ilgili kişileri bağlamadığına ilişkin TTK.m.589, yetkisiz temsile ilişkin TTK.m.590 ile senet metninin değiştirilmiş olması durumunda değişiklikten önceki imza sahiplerinin eski metinle sorumlu olduklarına dair TTK.m.660 hep hukukî görünüşe güvenin korunmasına hizmet eden maddelerdir.

Ancak Poroy'un¹²² da ifade ettiği üzere kambiyo sözleşmesi kanuna, ahlaka ve adaba aykırı ya da batıl veya rızayı bozan bir sebeple sakat ise veya kambiyo sözleşmesi yoksa durum ne olacaktır? Acaba bu durumlarda iyiniyetli üçüncü kişilere karşı defi ileri sürülebilecek midir? Bu gibi durumlarda, olaya borçlunun sebep olup olmadığına ve ortaya çıkan

¹²⁰ Baumbach, Heferhmehl, a.g.e., s.194

¹²¹ Öztan, a.g.e., s.70

¹²² Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.74

durumun, yaratılan geçerli bir kambiyo senedinin varlığı görünüşünün borçluya isnat edilip edilemeyeceğine bakılmalıdır. Çünkü, sebep olunan hukukî görünüşün isnat edilebilirliğinin gelişmesinden sonra, hükümsüzlük defilerinin her hâmile karşı ileri sürülemeyeceği fikri gelişmiştir¹²³. Buna göre, bir kambiyo senediyle borcunun bulunduğu görüntüsünü yaratan kimse, senedi iyiniyetli ve kambiyo senetlerine özgü devir şekline uygun olarak elinde bulunduran hâmile karşı sorumlu olur. Görünümün oluşmasında hiçbir katkısı yoksa, yani bu durum kendisine isnat edilemiyorsa, kişiyi sorumlu tutmak mümkün olmayacaktır.

V. KAMBYO SENETLERİNDE DEFİLERİN SINIFLANDIRILMASI

A. Türk Ticaret Kanununa Göre Yapılabilecek Sınıflandırma

TTK.'da defilerin düzenlendiği maddeler incelendiğinde Kanunun defiler konusunda bir sınıflandırma yaptığı görülür. 571 ve 737. maddelerde şahsî defiler, senetten anlaşılan defiler ile senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden defiler düzenlenmiştir. 599. maddede de poliçede şahsî defiler düzenlenmiştir. Bu nedenle kanunun, senetten anlaşılan defiler, senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden defiler ve şahsî defiler olarak üçlü bir sınıflandırma yaptığını söyleyebiliriz.

1. Senetten Anlaşılan Defiler

Türk Ticaret Kanununda bu tür defiler 571. maddede “senetten anlaşılan”, 737. maddede ise “senet metninden anlaşılan defiler” şeklinde ifade edilmiştir. Fakat kanun, senetten anlaşılan defilerin neler olduğunu hükme bağlamamıştır. Doktrinde de “senetten anlaşılan defiler” kavramından ne anlaşılması gerektiği hakkında görüş birliği mevcut değildir.

¹²³ Baumbach, Heferhmehl, a.g.e., s.188

Doktrinde bazı yazarlar, senetten anlaşılın defiler başlığı altında kambiyo senetlerinin zorunlu şekil şartlarının yokluğunu ve senede konması caiz olan kayıtları incelemektedirler¹²⁴. Kınacıoğlu bunlara örnek olarak keşideci ve cirantanın senede yazdıkları sorumsuzluk kaydını örnek vermektedir¹²⁵. Öztan ve Poroy bu defilere örnek olarak zamanaşımı, ciro zincirindeki kopukluk ve vadenin henüz gelmemiş olmasını vermektedir¹²⁶.

Diğer bazı yazarlar ise, şekil şartlarının eksikliğinin, senetten anlaşılın defiler grubuna girmediğini, zira bir durumun senetten anlaşılın defi grubunda sayılabilmesi için öncelikle geçerli bir kambiyo senedinin varolması gerektiğini ifade etmektedirler¹²⁷. Karayalçın bu defilere örnek olarak ciro zincirindeki kopukluğu, zamanaşımı ve senette yazılı olan kısmî ödeme kaydını vermektedir¹²⁸.

Görüldüğü üzere, bahsettiğimiz yazar grupları arasındaki ihtilâf sadece şekil eksikliğine ilişkin hususlar bakımından ortaya çıkmaktadır. İkinci grup yazarlar şekil eksikliğinin senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden defiler arasında incelemeyi uygun bulmaktadırlar.

Helvacı, doktrindeki bu farklı görüşlerin görüş sahiplerince doğru olarak savunulduğunu belirtmektedir¹²⁹. Yazara göre, senetten anlaşılın defilerin söz konusu olabilmesi için öncelikle geçerli bir senedin bulunmasını aramak kadar, kanunun “geçerli bir senetten anlaşılın defiler” demeyerek, sadece “senetten anlaşılın” ifadesini kullanmış olmasının savunulması da mümkündür¹³⁰. Fakat öyle olsaydı, o zaman kanun koyucu, kanaatimizce

¹²⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.219; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s.79; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s.163; Gürbüz, **a.g.e.**, s.340; Hayri BOZGEYİK, “Kıymetli Evrakta Hakkın Doğuşu ve Borçlunun Defileri”, **Fehiman Tekil’in Anısına Armağan**, İstanbul, 2003, s.492; Baumbach, Hefhermehl, **a.g.e.**, s.198; İmregün, **İktisat ve Maliye**, s.657

¹²⁵ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s.163

¹²⁶ Öztan, **a.g.e.**, s.219; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s.79

¹²⁷ Karayalçın, **a.g.e.**, s.31; Cerrahoğlu, **a.g.e.**, s.50; Hayri DOMANIÇ, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 1975, s.115

¹²⁸ Karayalçın, **a.g.e.**, s.31

¹²⁹ Helvacı, **a.g.e.**, s.19

¹³⁰ Helvacı, **a.g.e.**, s.19

senetten anlaşılın defiler dedikten hemen sonra senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden deyimini kullanmaz ve hükümsüzlüğe ilişkin defileri böyle ayrı tutmazdı. Ayrıca yazara göre, senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden defilerin şekil eksikliğine ilişkin defileri dışarıda bırakarak, sadece senetteki yüklenimin hükümsüzlüğüne taalluk eden defileri kapsadığının savunulabilmesi de mümkündür¹³¹. Ancak, kanun koyucunun(yazarın kendi kullandığı mantıkla) burada neden “senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden” ifadesi yerine “senetteki yüklenimin hükümsüzlüğüne taalluk eden” ifadesini kullanmamış olduğu haklı olarak savunulabilir. Ayrıca defilerin hangi gruba dahil oldukları meselesi nasıl değerlendirilirse değerlendirilsin, sonuçlarının aynı olması, defileri sınıflandırmamıza ve konunun daha iyi anlaşılması için teorik yanının ortaya konmasına engel teşkil etmemelidir. Bu nedenle, bu konuda bir görüş benimsemek gerekirse, kanaatimizce Cerrahoğlu'nun¹³² haklı olarak belirttiği gibi senetten anlaşılın defileri, **senedin muhtevsından, dış görünüşünden anlaşılıp da senedin hükümsüzlüğüne ilişkin olanların dışında kalan defiler** şeklinde anlamak daha doğru olacaktır.

2. Senedin Hükümsüzlüğüne Taalluk Eden Defiler

TTK. senet metninden anlaşılın defiler için söylediğimiz gibi, hangi hususların senedin hükümsüzlüğüne taalluk ettiğini açıklamamıştır. Doktrinde de bu tür defilerin hangileri olduğu konusunda görüş birliği mevcut değildir.

Doktrinde bazı yazarlar, senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden defiler ile senedin bütünüyle hükümsüzlüğünün değil, sadece o senetle taahhüt altına girmiş olan kişinin taahhüdünün hükümsüzlüğüne yol açan defilerin kastedildiğini savunmaktadırlar¹³³. Bu yazarlar, şekil şartlarına ilişkin defilerin senetten anlaşılın defiler grubuna dahil olduğunu kabul etmektedirler. Öztan bu defilerin, senette mevcut imzalardan birinin sahibi tarafından ileri

¹³¹ Helvacı,a.g.e.,s.19

¹³² Cerrahoğlu,a.g.e.,s.50

¹³³ Öztan,a.g.e.,s.220; İmregün,Kıymetli Evrak,s.658; Poroy,Tekinalp,a.g.e.,s.76

sürülebileceğini ve bu defilerin senedin verilmesine ilişkin aynı nitelikli sözleşmeyle ilgili olduklarını söylemektedir¹³⁴. Bu durumda hükümsüzlük, sadece hükümsüzlük sebebi şahsında doğan kimse tarafından dermeyeran edilebilecektir.

Buna karşılık, doktrindeki diğer bazı yazarlar ise, kanundaki senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden defiler ifadesiyle, senedin şekil şartlarına ilişkin hükümsüzlük sebepleri ile senet yapma iradesine dayanan hükümsüzlük sebeplerinin kastedildiği görüşündedirler¹³⁵. Domaniç, senedin hükümsüzlüğüne ilişkin defileri, “senet ve eklerinden anlaşılın veya anlaşılmasın, senedin bütün veya bir kısım sorumlular bakımından hükümsüz sayılmasını gerektiren defiler” olarak tanımlamakta ve bu tür defileri bütün ilgililer bakımından senedin hükümsüzlüğünü gerektiren ve sadece bazı sorumlular bakımından senedin hükümsüzlüğünü gerektiren defiler olmak üzere ikiye ayırarak incelemektedir¹³⁶. Yazar, birincilere örnek olarak senedin kıymetli evrak niteliğini kazanması için kanunen aranan şartları haiz olmamasını, yani şekil şartlarının eksikliğini, ikincilere örnek olarak ise, senette herhangi bir kimsenin imzasının sahte olmasını örnek olarak göstermektedir¹³⁷. Yazara göre senetten anlaşılın defiler ile bütün ilgililer bakımından senedin hükümsüzlüğünü gerektiren defiler arasındaki fark, senedin geçerliliğidir¹³⁸. Senetten anlaşılın defilerin söz konusu olduğu hallerde geçerli bir senet bulunmasına rağmen, bütün ilgililer bakımından senedin hükümsüzlüğünü gerektiren defilerde ortada geçerli bir senet bulunmamaktadır.

Kanaatimizce, ikinci görüşe hak vermek gerekir. Yani senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden defiler, senedin şekil şartlarına ilişkin defiler ile senet yapma iradesine ilişkin defilerdir. Çünkü Cerrahoğlu'nun da haklı olarak

¹³⁴ Öztan, a.g.e., s.220

¹³⁵ İnan, **Hatır Senetleri**, s.106; Karayalçın, a.g.e., s.33; Cerrahoğlu, a.g.e., s.24

¹³⁶ Domaniç, a.g.e., s.115-116

¹³⁷ Domaniç, a.g.e., s.116

¹³⁸ Domaniç, a.g.e., s.117

belirttiği gibi Türk Ticaret Kanunu'nda "senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden defiler" deyimini içinde herhangi bir ayırım yapılmadığı gibi kanun maddesinde de ilk olarak bu defi türü sayılmıştır¹³⁹. Yukarıda senetten anlaşılan defiler kısmında da söylediğimiz gibi, senetten anlaşılan defiler, senedi hükümsüz kılmazlar.

3. Şahsî Defiler

Kanunda, diğer defi gruplarında olduğu gibi hangi hususların şahsî defi olduğu belirtilmemiştir. Fakat diğer defi gruplarının aksine bu defiler üzerinde doktrinde genel olarak görüş birliği mevcuttur.

Şahsî defiler, bir senet alacaklısı ile borçlu arasındaki borç taahhüdüne etkili olmayan hukukî ilişkilerden doğan defilerdir¹⁴⁰. Şahsî defiler, senedin verilmesine yol açan temel hukukî ilişkiye ilişkin olabileceği gibi, alacaklı ile borçlu arasındaki özel anlaşmalardan da kaynaklanabilir.

Poroy, hata ile gabini şahsî defi olarak saymaktadır¹⁴¹. Hirsch ise hatanın yanında hile ve ikrahı da şahsî defi sayar¹⁴². Aynı şekilde Öztan, hatır anlaşmasını şahsî defilere örnek olarak vermektedir¹⁴³. Fakat Kınacıoğlu, hatır definin şahsî defi olmayıp ayrı bir defi grubu oluşturduğunu ifade etmektedir¹⁴⁴.

B. Doktrindeki Sınıflandırma

Doktrinde, defilerle ilgili olarak çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Doktrindeki sınıflandırmaların bazıları Türk Ticaret Kanunu'nun ayırımına

¹³⁹ Cerrahoğlu, a.g.e., s.24

¹⁴⁰ Öztan, a.g.e., s.234; Kınacıoğlu, a.g.e., s.168

¹⁴¹ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.81

¹⁴² Ernst HIRSCH, *Ticaret Hukuku Dersleri*, İstanbul, 1948, s.503

¹⁴³ Öztan, a.g.e., s.238

¹⁴⁴ Kınacıoğlu, a.g.e., s.171

uygun olarak yapılmış, bazı sınıflandırmalar ise kanunun yaptığı sınıflandırmadan daha ayrıntılı ve farklı yapılmıştır.

Doktrinde Öztan, defileri, önce etkilerine göre mutlak ve nispi etkiye sahip defiler olarak ayırma tabi tuttuktan sonra, maddi özelliklerine göre defileri, Türk Ticaret Kanunu'nun ayırımına uygun olarak, senet metninden anlaşılan, senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin olan ve şahsî defiler olmak üzere üç gruba ayırmıştır¹⁴⁵. Borçlunun, nesnel ve öznel olmak üzere iki grup hakka sahip olacağı görüşünden hareket eden Şimşek ise defileri, nesnel(objektif) ve öznel(subjektif) olmak üzere ikili bir ayırma tabi tutmuştur¹⁴⁶. İmregün de defilerin sınıflandırılmasını kanunun ayırımına uygun olarak yapmış, senetten doğan defileri ise senet metninden doğan itirazlar ve senetten doğan defiler olarak ikiye ayırmıştır¹⁴⁷. Defileri, kanunun sınıflandırmasına uygun olarak yapan diğer yazarlar ise Karayalçın ve Pulaşlı'dır¹⁴⁸. Hirsch ve Helvacı ise, "mutlak" ve "nispi" olarak klasik görüşe uygun bir sınıflandırma yapmışlardır¹⁴⁹.

Alman doktrininde Canaris, defileri sınıflandırmada hukukî görünüş teorisini temel almaktadır. Canaris'e¹⁵⁰ göre, hukukî görünüş ilkesi uyarınca sorumluluğun doğabilmesi ancak üç koşulun bulunması halinde mümkündür. Bunlar;

1) Hukukî görünüşe göre koruma her ilişkide söz konusu değildir. Devralan ancak 3. kişi ise korunabilir. Çünkü, hukukî görünüş ilkesi tedavülün korunması amacıyla hizmet eder. İlişkinin tarafları ise bu korumadan yararlanamazlar.

¹⁴⁵ Öztan, **a.g.e.**, s.218 vd.; Benzer bir sınıflandırma için bkz. Baumbach, Hefnerhohl, **a.g.e.**, s.192 vd.

¹⁴⁶ Şimşek, **Kıymetli Evrak**, s.250, Yazar "defi" yerine "savun" ifadesini kullanmaktadır.

¹⁴⁷ İmregün, **Kıymetli Evrak**, s.656 vd.

¹⁴⁸ Karayalçın, **a.g.e.**, s.31; Hasan PULAŞLI, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 2001, s.34

¹⁴⁹ Hirsch, **a.g.e.**, s.502; Helvacı, **a.g.e.**, s. 21

¹⁵⁰ Hueck, Canaris, **a.g.e.**, s.132-134

2) Hukukî görünüşün korunabilmesi için gerekli ikinci şart hukukî görünüş olgusunun varlığıdır. Alman MK.m.932'de bu olgu zilyetlik ile sağlanmaktadır. Emre yazılı senetlerde zilyetliğe düzgün ciro zinciri de eklenmektedir. Hakkın varlığı ve içeriği için senet, temel bir görünüş olgusu yaratır. Senetten anlaşılan (örneğin senet üzerinde yer alan borç erteleme anlaşması gibi) bir defî varsa, görünüş olgusunda söz edilemeyeceğinden, bu husus her hâmile karşı ileri sürülebilir.

3) Son olarak, hukukî görünüşe göre sorumluluk, görünüş olgusunun borçlu tarafından yaratılmasını gerektirir. Görünüş olgusu borçluya isnat edilemiyorsa sorumluluk da yok demektir.

Canaris'in ortaya koyduğu bu tespitler son derece yerindedir.

Canaris, hukukî görünüş ilkesine göre defileri üçe ayırmaktadır. Defilerin ilk grubunu reddedilemeyecek defiler oluşturur. Yazar bu grubu, doğrudan doğruya defiler, senedin içeriğinden veya senetten anlaşılan defiler ve isnat defileri olmak üzere üçe ayırmaktadır. Bunlar, iyiniyetli hâmillere karşı dahi ileri sürülebilen defilerdir.

Defilerin ikinci grubunu reddedilebilen defiler oluşturur. Bu grup, geçerlilik defileri ile şahsî defilerden oluşmaktadır. Bu gruptaki defilerin, iyiniyetli hâmillere karşı ileri sürülebilmeleri, kural olarak mümkün değildir.

Defilerin son grubunu reddedilmesi gerekmeyen defiler oluşturur. Bu defiler, ancak taraflar arasında ileri sürülebilir. İyiniyetli olsun ya da olmasın üçüncü kişiye karşı ileri sürülemezler.

Doktrinde Kınacıoğlu defileri, Canaris'in sınıflandırmasına uygun olarak doğrudan doğruya defiler, senet muhtevası ve senetle ilgili defiler, isnat

defileri, muteberiyet defileri, şahsî defiler ile hatır defii olarak sınıflandırmıştır¹⁵¹.

Poroy ise hukukî görünüş ilkesinden de yararlanarak defileri, kanunun ayırımına uygun olarak geçersizlik defileri, senet metninden anlaşılan defiler, şahsî defiler olmak üzere üçe ayırmaktadır¹⁵². Yazar, Kınacıoğlu'ndan farklı olarak isnat defilerinin ayrı bir defii grubu teşkil etmediğini ifade etmekte ve bu tür defileri geçersizlik defileri başlığı altında incelemektedir¹⁵³.

C. Benimsediğimiz Sınıflandırma

TTK.'da defiler, maddi kaynaklarına göre sınıflandırılmıştır. Biz, hem kanuna uygun çözüme ulaşmayı sağlaması hem de işlemlerin korunması ilkesine hizmet etmesi bakımından¹⁵⁴ defilerin sınıflandırılmasını yukarıda incelediğimiz ilkeler ışığında yapmayı uygun buluyoruz. Bunu yaparken de defileri, hükümsüzlük defileri, senetten anlaşılan defiler ve şahsî defiler olmak üzere üçe ayıracağız. Ancak isnat defilerini ve doğrudan doğruya defileri ayrı bir grup halinde incelemeyeceğiz. Çünkü, doğrudan doğruya defiler aslında ileride göreceğimiz defilerin dermeyerinin genişlemesi hallerinde ileri sürülebilen defilerdir¹⁵⁵. Isnat defilerini ise, ayrı bir başlık altında değil, hükümsüzlük defileri başlığı altında inceleyeceğiz. Çünkü Poroy'un¹⁵⁶ da haklı olarak belirttiği üzere hükümsüzlük defileri ile isnat defileri arasındaki fark iradenin yokluğu ve geçersizliği ile ilgili olduğu için söz konusu defileri iki ayrı gruba ayırmak için kaçınılmaz bir zorunluluk yoktur. Isnat defilerinde de hukukî görünüm vardır. Fakat bu görünümü borçlu yaratmamıştır. Nitekim hukukî görünümün meydana getirilmesi ile korunması farklı şeylerdir. Ayrıca "hükümsüzlük" ibaresi birden çok anlama gelir. Bu ifadeden sebep verilen

¹⁵¹ Kınacıoğlu, a.g.e., s.161 vd.

¹⁵² Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.76 vd.

¹⁵³ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.76

¹⁵⁴ Saibe OKTAY, "Poliçede Defiler", Ernst Hirsch'in Hatırasına Armağan, Ankara, 1986, s.353

¹⁵⁵ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.80

¹⁵⁶ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.80

hukukî görünüm nedeniyle isnat edilebilen defiler de anlaşılabilir¹⁵⁷. Bu nedenle hükümsüzlük defilerini tam hükümsüzlük ve kısmî hükümsüzlük defileri olarak ikiye ayırmayı uygun buluyoruz. Kısmî hükümsüzlük defilerini de kendi içinde isnat edilemeyen ve isnat edilebilen kısmî hükümsüzlük defileri olarak ayıracağız. Kanaatimizce böyle bir sınıflandırma hem defilerin daha iyi anlaşılabilmesi hem de konunun teorik esaslarının ortaya konulabilmesi için son derece yerindedir.

¹⁵⁷ Baumbach, Heferhmehl, a.g.e., s.193

İKİNCİ BÖLÜM

HUKUKİ GÖRÜNÜŞ İLKESİ AÇISINDAN DEFİLER

I. SENET METNİNDEN ANLAŞILAN DEFİLER

Hukukî görünüş ilkesi gereğince hâmil, senedi devraldığı zaman, ne tür savunmalarla karşılaşabileceğini senet muhtevasına bakarak anlama imkanına sahiptir. Senet metninden anlaşılabilir defiler; senet metninden, senede koyulan kayıtlardan, ciro zincirinin bozukluğundan kaynaklanan defilerdir.

“Senet metninden anlaşılabilir” ifadesindeki senetten kasıt sadece senedin kendisini değil eklerini de kapsamaktadır. Yani, “senet metni” deyimi, metin dışında senedin yüzünü, arkasını ve senede ekli bulunan alonju da ifade eder¹. Senet metninden anlaşılabilir defilerin senedin geçerliliği üzerinde olumsuz etkileri yoktur. Senet metninden anlaşılabilir bir defi söz konusu olduğu zaman, senet geçerliliğini muhafaza eder, ancak senet borçlusu senet metninden anlaşılabilir defi dermeyan ederek borcunu ifadan kaçınabilir. Hâmilin yetkili olmaması, vadenin gelmemiş olması, zamanaşımı, müracaat hakkının düşmüş olması, senedin ödenmiş olması ve senet üzerinde konulan kayıtlardan doğan defiler bu türdendir. Şimdi bu defileri tek tek inceleyelim

A. Hâmilin Yetkili Olmadığı Defii

Hâmilin yetkili olup olmadığı senetten anlaşılabilir bir husustur. Bilindiği gibi, kambiyo senetleri kanunen emre yazılı senetler olup, bu senetler kural olarak ciro yoluyla devredilirler².

¹ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.76

² Yargıtay bonoya ilişkin verdiği 27.10.1966 tarih E:64/4105-K:66/4159 sayılı kararında senedin ancak(!) ciro ve teslim yoluyla devredilebileceğine hükmetmiştir. Yargıtay’ın vermiş olduğu kanaatimizce hatalı ve muhalefet şerhli bu karar için bkz. **BATİDER**, 1967, C.IV, S.2, s.360 vd.

Ciro, senetten doğan hakları bir başkasına devretmek, rehnetmek veya bu hakların tahsilini sağlamak amacıyla senet hâmilinin yazıyla tespit ettiği ve imzasıyla da teyit ettiği yazılı bir beyandır³. Cironun ya senet ya da senede bağlı alonj üzerine yazılması ve ciranta tarafından imzalanması gereklidir(TTK 595/I)⁴. Sözlü olarak ciro yapılamayacağı gibi, imzanın da el yazısı ile atılması gerekmektedir. Mühür veya parmak basmak suretiyle yapılan ciro geçersizdir(TTK.m.668/II)⁵. Ciro, mutad olarak senedin arkasına yapılır. Fakat, beyaz ciro (TTK595/III) dışındaki ciroların senedin arkasına yapılması mecburi değildir⁶. Kısmî ciro batıldır⁷. Senedin birden fazla hâmili varsa ve bunlar senede alternatif olarak değil de kümülatif yani müştereken hâmil iseler bunlardan sadece biri tarafından yapılan ciro kısmî nitelikte sayılır ve geçersizdir⁸.

Emre yazılı kıymetli evrakta, hak sahipliğini tespitte cironun teşhis fonksiyonundan yararlanır. Hâmil, senedi ister temlik ister tahsil veya rehin cirosuna dayalı olarak elinde bulundursun, cironun teşhis fonksiyonuna ilişkin TTK.m.598/I'de yazılı olan karineden yararlanarak "yetkili hâmil" kabul edilir.

TTK.m.598/I'e göre;

"Bir poliçeyi elinde bulunduran kimse son ciro beyaz ciro olsa dahi kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağlı cirolardan anlaşıldığı takdirde salahiyetli hâmil sayılır. Çizilmiş cirolar bu hususta yazılmamış hükmündedir. Bir beyaz

³ Karayalçın,**a.g.e.**,s.133

⁴ " ...cironun bono veya bonoya bağlı olan ve alonj denilen bir kağıt üzerine yazılması ve ciranta tarafından imzalanması lazımdır" 12.HD'nin 30.12.1992 tarih E:92/13535-K:92/17605 sayılı kararı,Talih UYAR,**İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri**, C.II, İzmir,2001,s.2090

⁵ 12.HD'nin 03.10.1985 tarih E:85/1951-K:85/7756 sayılı kararı, Uyar,**a.g.e.**,C.I,s.657-658; TD'nin 21.9.1967 tarih E:66/3363-K:67/4195 sayılı kararı, **BATİDER**,C.IV,s.731; Bu kararların yanında Yargıtay'ın parmak izi ile ciro yapılabileceği(!) ancak bunun geçerli olabilmesi için HUMK.m.297/II maddesindeki koşulların yerine getirilmiş olması gerektiği yönündeki kararı için bkz.12.HD'nin 1.06.2000 tarih ve E:7769- K:9089 sayılı kararı,Uyar,**a.g.e.**,C.II,s.2015

⁶ Aksi görüş için bkz.Şimşek,**Tahsil Ciro**,s.270

⁷ Karayalçın,**a.g.e.**,s.138; Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.150

⁸ Karayalçın,**a.g.e.**,s.137;12.HD'nin 08.7.1986 tarih E:8088-K:8203 sayılı kararı, Uyar,**a.g.e.**,C.II,s.2106-2107

ciroyu diğ er bir ciro takip ederse son ciroyu imzalayan kimse, poliçeyi beyaz ciro ile iktisap etmiştir” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu maddeden de anlaşılacağı üzere birbirine bağı lı (muntazam) ciro zincirinden teş his edilen kimse, ş ayet senede de ziyet ise ş eklen hak sahibi sayılmaktadır⁹. Ş eklen hak sahipliğı , hukuken hak sahipliğı için bir karinedir¹⁰.

Ciroların birbirine bağı lı olması her cironun bir önceki ciro ş erhinde ismi geç en şahıs tarafından imzalanması anlamına gelir¹¹. Senedin ilk cirosunun lehtar tarafından¹² ya da senet keş idecinin emrine düzenlenmiş se keş ideci tarafından yapılması gerekir. Aksi takdirde ciro zincirinde kopukluk olur ve hâmil ş eklen yetkili sayılamaz¹³. Ayrıca, son cironun, senedi elinde bulunduranın adına yazılmış olması veya beyaz ciro olması gerekir¹⁴. Ciro zinciri kopuksa, hâmil, meş ru hâmil değildir. Kısaca “müteselsil ve birbirine bağı lı cirolar” ibaresinden ciroların lehtardan itibaren son hâmile kadar tam ve muntazam bir ş ekilde, yani kesintisiz olarak gelmesi anlaşılmalıdır¹⁵. Ancak burada ş u hususu belirtmekte fayda vardır. Hamiline yazılı bir çek bazen ciro ile bazen ciro yapılmaksızın sadece teslim yoluyla devredilmiş olabilir. Bu durumda çek üzerindeki ciro zinciri ş eklen kopuk olacaktır. Ancak hamiline yazılı çekte yapılan ciro, temlik ve teş his fonksiyonunu haiz değildir. Böyle bir ciro, sadece ciroyu yapan kişiyi müracaat borç lusu durumuna getirir¹⁶. Bu nedenle, böyle bir çek, tahsil amacıyla bankaya ibraz edildiğinde bankanın çek üzerindeki ciro zincirinin kopuk olduğı iddiasıyla çeki ödemekten kaçınmaya hakkı yoktur.

⁹ Karayalçın,**a.g.e.**,s.141

¹⁰ Kınacıoğ lu,**a.g.e.**,s.143; Öztan,**a.g.e.**,s.582

¹¹ Öztan,**a.g.e.**,s.586; Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.158

¹² Karayalçın,**a.g.e.**,s.137; Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.152; Öztan,**a.g.e.**,s.562

¹³ 12.HD'nin 04.10.1999 tarih ve E:10691-K:11538 sayılı kararı,Uyar,**a.g.e.**,C.II,s.600

¹⁴ 12.HD'nin 31.10.1983 tarih ve E:6440-K:8202 sayılı kararı, Uyar,**a.g.e.**,C.I,s.581

¹⁵ Öztan,**a.g.e.**,s.584

¹⁶ 11.HD'nin 30.06.1989 tarih ve E:88/6711-K:89/4001 sayılı kararı,**YKD**,C.16,S.2,s.239 vd.

Ciro zincirinde hayali kişilerin bulunması ya da bir imzanın sahte olması ciro zincirini bozmayacağı¹⁷ gibi, borçlu, şeklen hâmil görünen kişiye karşı, başka şahsın imzasının sahte olduğunu ve ciro zincirinin bu nedenle kesildiğini, dolayısıyla hâmilin yetkili olmadığını ileri süremez¹⁸. Çünkü hâmilin, kendine ciro edenden önceki ciroların sıhhatini araştırma yükümlülüğü yoktur¹⁹. Ancak, senedi ödeyen kimse, cirolar arasında muntazam bir teselsülün olup olmadığını incelemeye mecburdur²⁰. Hile ve ağır kusuru olmadan, senedi, şeklen yetkili hâmile ödeyen kimse borcundan kurtulmuş olur. Ayrıca cirantaların imzalarının sıhhatini araştırmaya mecbur değildir (TTK.m.622/2).

Ciro zincirinde bir kopukluk bulunduğu takdirde sonraki cirolarda geçersiz olur. Şeklen hâmil görünmeyen bir kimsenin yaptığı ciro geçersizdir. Ciro zinciri son hâmile kadar uzamıyor ise, hâmil, şeklen hak sahibi değildir²¹.

Senedi, hukuka uygun bir şekilde iktisap eden kimse, maddi hukuk açısından senetteki hakkın sahibidir. Şeklen yetkili hâmil, her zaman maddi yönden hak sahibi olmayabilir. Bir kimse, maddi yönden hak sahibi olduğu halde, şeklen hak sahibi olarak da görünmeyebilir. Mesela, cirolardan birinin yanlışlıkla çizilmesi sonucunda cirolar arasındaki bağı kopması durumunda olduğu gibi²².

Şeklen hak sahibi olmayan, maddi yönden hak sahibi olsa da senedi ciro edemez²³. Fakat bazı durumlarda, senet kendisine ciro edilmemiş kişi de yetkili hâmil sayılabilir. Senedin Medeni Hukuk alanında geçerli olan halefiyet durumlarına göre geçişinde durum böyledir. Bundan böyle senede miras,

¹⁷ Baumbach,Heferhmehl,**a.g.e.**,s.186; Öztan,**a.g.e.**,s.590; Karayalçın,**a.g.e.**,s. 141

¹⁸ 12.HD'nin 24.9.1992 tarih ve E:9201 K:10765 sayılı kararı,Uyar, **a.g.e.**,C.I,s.946-947

¹⁹ 12.HD'nin 27.12.1994 tarih ve E:9125 K:9676 sayılı kararı,Uyar, **a.g.e.**,C.II,s.2076

²⁰ “Ödeyecek kimse cirolar arasında düzenli bir teselsülün olup olmadığını araştırmakla yükümlüdür.” 11.HD'nin 13.05.1976 tarih ve E:4737-K:6132 sayılı kararı,**YKD.**,1978,C.4,S.5,s.959

²¹ Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.155; Öztan,**a.g.e.**,s.586

²² Öztan,**a.g.e.**,s.583

²³ Baumbach,Heferhmehl,**a.g.e.**,s.183; Öztan,**a.g.e.**,s.593

cebri icra yoluyla hâmil olan kişi de bu geçişi kanıtlaması koşuluyla yetkili hâmil sayılır ve senedi ciro etme yetkisi vardır²⁴.

Senedin tahsil cirosu ile devredildiği duruma da bakmak gerekir. Vekil hâmil, senedi kendi cirantasına ciro etmeksizin geri verirse, ciranta ciro atlaması yasağı ile karşılaşmadan müracaat haklarını kullanabilir²⁵. Bu durumda ciro zinciri kopukluğundan bahsedilemez.

B. Zamaşıımı Defii

Zamaşıımı, kanunda belirtilmiş koşullar altında ve belli bir süre içinde alacaklının hareketsiz kalması sonucu alacağın ifasını isteme yetkisinin sona ermesidir²⁶. Senet zamaşıımına uğradığında, borçlu, alacağın zamaşıımına uğramış olduğu defiiini kendisine başvuran alacaklıya karşı ileri sürebilir. Zira zamaşıımı, senetten anlaşılabilen bir husustur. Zamaşıımı teknik anlamda bir defidir. Bu yüzden hâkim tarafından re'sen göz önünde tutulamaz. Borçlu tarafından ileri sürülmesi gerekir²⁷.

Kambiyo senetlerine, borçluların hukukî durumlarını ağırlaştırıcı ağırlaştırılmış sorumluluk ilkesi hâkimdir. Ayrıca İcra İflas Kanunu'nda kambiyo senetlerine dayanılarak yapılan takiplerde hak sahibinin alacağını bir an önce ve kolay şekilde elde etmesini sağlayan, yani alacaklının durumunu borçluya nazaran kuvvetlendiren hükümler mevcuttur. Bu nedenle, borçlunun durumunu hafifletmek ve ticari hayattaki güven ve istikrarını korunmasını sağlamak için kısa zamaşıımı süreleri kabul edilmiştir²⁸.

²⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.591

²⁵ Haydar YALÇINOĞLU, "Kambiyo Senetlerinde Alacaklı Sıfatı ve Özellikle Ciroya İlişkin Sorunlar", **İBD**, 89/10-11-12, s.718

²⁶ Tunçomağ, **a.g.e.**, s.1233, Yazar, "zamaşıımı" ifadesi yerine "yıllanma" ifadesini kullanmaktadır.

²⁷ 12.HD'nin 10.2.1999 tarih ve E:144-K:1074 sayılı kararı, Uyar, **a.g.e.**, C.I, s.1029

²⁸ Öztan, **a.g.e.**, s.876; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s.210; Kanun koyucunun burada bir nevi külfet-nimet dengesi kurmaya çalıştığı hakkındaki görüş için bkz., Karayalçın, **a.g.e.**, s.250

Kambiyo senetleri için öngörülen zamanaşımı sürelerinin uygulanabilmesi için, şekil şartlarının tamam olduğu (geçerli) bir senedin bulunması gereklidir. Şekil şartlarının eksikliği nedeniyle kambiyo senedi sayılmayan adi senetler hakkında, Borçlar Kanunu'nun 125.maddesindeki genel zamanaşımı süresi olan 10 yıllık zamanaşımı süresi uygulanır²⁹. Kambiyo senetlerinde kabul edilen zamanaşımı süreleri emredici nitelikte olup, bu sürelerin anlaşma ile değiştirilebilmeleri mümkün değildir³⁰.

Çekte zamanaşımı TTK.m.726'de hükme bağlanmıştır. Bu maddeye göre, çekte hâmil; cirantalarla keşideci ve diğer çek borçlularına karşı sahip olduğu müracaat haklarını ibraz süresinin bitiminden itibaren altı ay içinde kullanmak zorundadır. Bu sürenin bitiminde müracaat hakkı zamanaşımına uğrar. Çekin ileri tarihli bir çek olması halinde Yargıtay keşide tarihinden evvel bankaya ibraz edilmiş olan çekte dahi zamanaşımı süresinin çek üzerinde yazılı keşide tarihine göre hesaplanacak ibraz süresinin bitiminden itibaren işlemeye başlayacağını kabul etmektedir³¹. Çek borçlularından birinin diğerine karşı sahip olduğu müracaat hakları ise, çek borçlusunun çeki ödediği veya çekin dava yolu ile kendisine karşı dermeyan edildiği tarihten itibaren altı aydır.

Bono ve poliçe bakımından TTK.m. 661'de üç ayrı zamanaşımı süresi öngörülmüştür. Bu süreler poliçe hakkında düzenlenmişlerdir; TTK.m.690 maddenin atfı dolayısıyla bono hakkında da uygulanırlar. Bunlar; üç yıllık, bir yıllık ve altı aylık zamanaşımı süreleridir.

²⁹ Karayalçın,**a.g.e.**,s.250; Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.210

³⁰ Karayalçın,**a.g.e.**,s.254; Öztan,**a.g.e.**,s.898; Aksi görüşte Domaniç,**a.g.e.**,s.403

³¹ 12.HD'nin 25.03.1997 tarih ve E:2899-K:3661 sayılı kararı, **BATİDER**,C.XIX,S.3,s.201

1. Üç Yıllık Zamanaşımı Süresi

Poliçede kabul eden muhataba, bonoda ise düzenleyene ve onlar lehine aval verene karşı bütün talepler vade tarihinden itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar(TTK.m.661/1).

Doktrinde, vadenin tatil gününe rastlaması halinde zamanaşımının hangi tarihte başlayacağı konusunda fikir ayrılığı vardır. Poroy'a göre vadenin tatil gününe rastlaması halinde "ödemenin talep edilebileceği gün" zamanaşımının başlangıcı sayılmalıdır³². Buna karşın, doktrindeki hâkim görüşe göre, maddede "vadenin geldiği tarihten" ibaresi yer aldığından vadenin tatil gününe rastlaması halinde zamanaşımı süresi vadeden itibaren başlar³³.

Sürenin hesabında ilk gün hesaba katılmaz(TTK.m.665). Sürenin son günü tatile rastlarsa, süre, tatili takip eden ilk iş gününün bitiminde sona erer(TTK.m.664).

Üç yıllık zamanaşımı süresi herkes için aynı anda doğar³⁴. Yani müracaat borçlusunun ödemeyi yaptığı tarihten itibaren henüz üç senenin geçmemiş olması, muhataba ya da düzenleyene karşı olan taleplerinde göz önünde tutulmaz. Çünkü, bu sürenin başlama tarihi vade tarihi olduğuna göre, süre, bir müracaat borçlusu için ödediği günden itibaren değil, vadeden itibaren işlemeye başlar.

Görüldüğünde ve görüldüğünden belli bir süre sonra ödenecek kambiyo senetlerinde zamanaşımı ibrazın yapılabileceği son günden sonra başlar. Poroy'a göre görüldüğünde ödenecek senetlerde senet ibraz edilmiş fakat

³² Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.210; Aynı görüş için bkz. Ali Orman OKAN, "Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı ve Sonuçları", İBD, 76/9-10, s.58

³³ Kınacıoğlu, a.g.e., s.225; Öztan, a.g.e., s.882; Domaniç, a.g.e., s.310

³⁴ Öztan, a.g.e., s.883

ödenmemişse, vade, senedin ilk ibraz edildiği tarihtir³⁵. Aksi görüşte olan Yargıtay³⁶ ve Öztan'a³⁷ göre ise, görüldüğünde ödenecek vadeyi taşıyan bir poliçe, kabule arz olunmuş olsa bile zamanaşımı bu tarihten itibaren değil vadeden itibaren işlemeye başlar.

2. Bir Yıllık Zamanaşımı Süresi

Son hâmilin, lehtara, cirantalara veya poliçede keşideciye yahut bunlar lehine aval verenlere karşı açacağı davalar bir yıllık zamanaşımı süresine tabidir(TTK.m.661/II,665).

Zamanaşımı, süresinde çekilen protesto tarihinden itibaren başlar³⁸. Hâmil, protestoyu zamanında çekmemişse, bu durumda müracaat hakkını kaybedeceğinden zamanaşımı da söz konusu olmaz³⁹.

Protestodan muafiyet kaydı konulmuş olan hallerde, zamanaşımı, vadeden itibaren işlemeye başlar(TTK.m.661/II). Muafiyet kaydına rağmen protestonun çekilmiş olması bu kuralı değiştirmez⁴⁰.

Vadeden önce müracaat hakkının doğduğu hallerde ise zamanaşımının hangi tarihte başlayacağı konusu doktrinde tartışmalıdır⁴¹.

3. Altı Aylık Zamanaşımı Süresi

TTK.m.661/III'e göre "bir cirantanın başka cirantalarla keşideci aleyhine açacağı davalar, cirantanın poliçeyi ödediği veya poliçenin dava yolu ile kendisine karşı dermeyan edildiği tarihten itibaren altı ay geçmekle

³⁵ Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.211

³⁶ 12.HD'nin 24.10.1978 tarih ve E:8428- K:8512 sayılı kararı,**İBD.**,C.53,S 4.5.6,s.373

³⁷ Öztan,**a.g.e.**,s.883

³⁸ 12.HD'nin 24.11.1998 tarih E:12679- K:13342 sayılı kararı, Uyar, **a.g.e.**,C.I,s.992

³⁹ Öztan,**a.g.e.**,s.885; Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.227

⁴⁰ Öztan,**a.g.e.**,s.886

⁴¹ Bu konu hakkında daha fazla bilgi için bkz.Öztan,**a.g.e.**,s. 885-886; Cerrahoğlu,**a.g.e.**,s.54

zamanaşımına uğrar”. Maddede sayılmamakla beraber aynı süre, cirantaların, avalist veya araya girenlerin senet dolayısıyla birbirlerine açacakları davalarda da uygulanır⁴².

Maddede, zamanaşımının başlangıcı olarak iki durum sayılmıştır. Bunlardan ilki “ödemedir”. Ödeme kavramını geniş yorumlamak gerekir. Yani, ödeme nakden olabileceği gibi borcun nakli, takas, hibe yoluyla da olabilir⁴³. Sayılan bu gibi hallerde senedin iadesi şart değildir. Bu yüzden, zamanaşımının işlemeye başlayacağı an, senedin iadesi anı değil, senedin sayılan hallerle ödendiği tarihtir.

Zamanaşımının başlamasına neden olan ikinci durum ise, senedin dava yoluyla dermeyan edilmesidir. Maddede geçen “dava yoluyla dermeyan” ibaresini de geniş anlamak gerekir. Bununla kastedilen müracaat borçlusu lehine işleyen zamanaşımını kesen adli işlemlerdir⁴⁴. TTK’nın 662. maddesinde zamanaşımını kesen işlemler dava açılması, takip talebinde bulunulması, davanın ihbar edilmesi ve alacağın iflâs masasına bildirilmesi şeklinde belirlenmiştir. Bu yüzden “dava yoluyla dermeyan” ibaresini 662.maddede sayılan halleri kapsayacak şekilde anlamak gerekir⁴⁵.

Kınacıoğlu, borçlunun dava yoluyla takip edilmesi halinde zamanaşımı süresinin, dilekçenin mahkemeye verildiği tarihten değil, durumun borçluya tebliğ edildiği tarihten itibaren başlaması gerektiği kanaatindedir⁴⁶. Kanaatimizce de böyle bir yaklaşım, davanın açıldığının borçluya tebliğ edilmesi belli bir süre alacağından menfaatler dengesine de uygun düşmektedir.

⁴² Öztan,**a.g.e.**,s.887; Cerrahoğlu,**a.g.e.**,s.56

⁴³ Öztan,**a.g.e.**,s.887; Karayalçın,**a.g.e.**,s.253

⁴⁴ Karayalçın,**a.g.e.**,s.253

⁴⁵ Öztan,**a.g.e.**,s.888

⁴⁶ Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.227

Cirantanın, diğer cirantalara müracaat edebilmesi için kendisinden ödeme talep eden kimsenin, kendisine karşı olan talep hakkının ödeme tarihinde zamanaşımına uğramamış olması gerekir⁴⁷. Zamanaşımının gerçekleşmesiyle ödeyen veya dava edilen cirantadan önceki borçlular ve keşideci ödemek mecburiyetinden kurtulurlar.

Altı aylık süre 661. maddenin birinci fıkrası gereğince, kabul eden muhatap lehine tespit edilen zamanaşımından farklı olarak, müracaat borçluları tarafından yapılan her ödemede tekrar işlemeye başlar⁴⁸.

Altı aylık zamanaşımı süresi genel bir süre ile sınırlandırılmış mıdır? Bu konu hakkında doktrinde değişik fikirler öne sürülmüştür. Cerrahoğlu'na göre imzaların bağımsızlığı ilkesi çerçevesinde bir cirantaya altı aylık zamanaşımı süresi içinde başvurulmuş, fakat bu başvuru anında başvuru cirantanın düzenleyene karşı olan talep hakkı zamanaşımına uğramış olsa dahi başvuru ciranta talebi reddedemez⁴⁹. Yıldız'a göre burada bir kanun boşluğu vardır ve bu boşluk TTK.m.1'in yollamasıyla BK.m.125 hükmü ile doldurulmalıdır⁵⁰. Yazara göre, müracaat borçlularının, üç yıllık süre geçmiş olsa dahi vadeden itibaren on yıl geçmemiş olması kaydıyla, TTK.m.661/III şartları dairesinde keşideciye kadar uzanan dava ve talep hakları vardır. Fakat Öztan'ın da haklı olarak belirttiği üzere, esas borçlusunun ödemek mecburiyetinin kalmadığı bir poliçeyi, müracaat borçlularının da ödemek mecburiyetlerinin olmaması gerekir⁵¹.

⁴⁷ Karayalçın,**a.g.e.**,s.252

⁴⁸ Öztan,**a.g.e.**,s.887

⁴⁹ Cerrahoğlu,**a.g.e.**,s.57

⁵⁰ Şükrü YILDIZ, "Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı Süreleri", **Fehiman Tekil'in Anısına Armağan**, İstanbul, 2003,s.344-345

⁵¹ Öztan,**a.g.e.**,s.883

4. Zamanaşımının Kesilmesi

Zamanaşımını kesen sebepler TTK'nın 662. maddesinde sayılmıştır. Bunlar; dava açılması⁵², takip talebinde bulunulması⁵³, davanın ihbar edilmesi veya alacağın iflâs masasına bildirilmesidir⁵⁴. Zamanaşımını kesen nedenler her kim hakkında gerçekleşmişse ancak ona karşı hüküm ifade eder ve bundan ancak o kişi yararlanır(TTK.m.663)

TTK.'da zamanaşımını özel olarak düzenlendiğinden doktrindeki hâkim görüşe göre burada BK.m.133 uygulanamaz⁵⁵. Bu nedenle BK.m.133'te sayılan hallerde zamanaşımının kesilmesi söz konusu değildir. Yargıtay da aynı görüştedir⁵⁶.

C. Müracaat Hakkının Düşmüş Olduğu Defii

Bir kambiyo senedinin keşidecisi, cirantalar ve bunlar lehine aval verenler kendilerinden sonra gelenlere karşı senedin vadesinde ödeneceğini garanti etmişlerdir. Bono ve çekte asıl borçlu düzenleyendir. Kabul edilmiş bir poliçede kabul eden muhatap poliçenin asıl borçlusudur. Bu durumda keşideci, cirantalar ve bunlar lehine aval verenler ikinci dereceden sorumlu olup, müracaat borçlusu adını alırlar(TTK.m.597-638).

Müracaat hakkının doğduğu haller TTK.'da poliçe ile ilgili hükümlerde düzenlenmiştir(TTK.m.625). TTK.m. 690'nın yaptığı atıf dolayısıyla bu madde bonoda da uygulanır. Müracaat hakkının kullanılması için birtakım maddi ve şekli şartlar vardır. Bu şartların yerine getirilmemesi müracaat hakkının düşmesine yol açar.

⁵² 12.HD'nin 19.12.1985 tarih E:5762-K:11282 sayılı kararı, Uyar,**a.g.e.**,C.I,s.1076

⁵³ 12.HD'nin 21.6.1993 tarih E:4121-K:11573 sayılı kararı, Uyar,**a.g.e.**,C.I,s.1055 vd.;12.HD'nin 01.12.1983 tarih E:8429- K:9819,**YKD**,C.X,S.5,s.1401

⁵⁴ 12.HD'nin 11.6.1991 tarih E:5520- K:7620 sayılı kararı; Uyar,**a.g.e.**,C.I,s.1063

⁵⁵ Öztan,**a.g.e.**,s.889; Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.119; Karayalçın,**a.g.e.**,s.256; Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.212

⁵⁶ 12.HD'nin 10.6.1988 tarih E:10473- K:7682 sayılı kararı, Uyar,**a.g.e.**,C.I,s.1068

1. Müracaat Hakkının Kullanılabilmesinin Şekli Şartları

Müracaat borçlularına başvurabilmek için gerekli olan şekil şartları, senedin ödenmesi amacıyla ibraz edilmesi ve protestonun çekilmesidir. Protesto, hâmile, müracaat hakkını kullanma imkanı veren olayların gerçekleşmiş olduğunun tespit ettirilmesini sağlayan resmi bir vesikadır⁵⁷. Hâmil, senedin ödenmesi için asıl borçluları doğrudan doğruya takip edebilirken, müracaat borçlularına karşı ancak protesto çekmek suretiyle başvurabilir⁵⁸. Yani şekli şartların yerine getirilmediği, defi olarak ancak müracaat borçluları tarafından ileri sürülebilir. Senedin asıl borçluları için ise şekli şartların yerine getirilmemesi kendilerine başvurulamayacağı sonucunu doğurmaz⁵⁹. Başka bir ifade ile senedin asli borçlularının senedin hamiline karşı bu türden bir defi hakları yoktur.

Protestonun senedin asıl borçlularına çekilmesi gerekli ve yeterlidir. Müracaat borçlularına karşı protesto çekilmesine gerek yoktur. Bu nedenle, kendisine karşı senedin ödenmesi için müracaatta bulunulan ciranta, kendisine protesto çekilmediği şeklinde bir savunmada bulunamaz⁶⁰.

642. maddeye göre ödememe protestosunun çekilmemesi sonucunda müracaat hakkı düşer. Protestonun çekilebileceği süre hak düşürücüdür. Kabul etmeme protestosunun çekilmemesi istisnai durumlar dışında müracaat hakkının düşmesine yol açmaz. Sadece, vadeden önce müracaat haklarını kullanmaya engel olur. İstisnai durumlar ise, kabule arz mecburiyetinin olduğu durumlardır. Bunlar görüldüğünden belli bir süre sonra ödenecek senetler ile kabule arzı keşideci tarafından mecbur kılınmış poliçelerdir. Görüldüğünden belli bir süre sonra ödenecek poliçelerde, hâmilin

⁵⁷ Öztan, a.g.e., s.717

⁵⁸ 12.HD'nin 01.6.2000 tarih E:8516- K:8977 sayılı kararı, Uyar, a.g.e., C.I, s.666

⁵⁹ Karayalçın, a.g.e., s.211; "...Muhatap poliçeyi kabul ettiğine göre ödememe protestosu çekilmemiş oluşu lehine hukukî sonuç doğurmaz" İİD'nin 24.11.1961 tarih E:10447-K:10998 sayılı kararı, Uyar, a.g.e., C.I, s.711

⁶⁰ Cerrahoğlu, a.g.e., s.71-72; 12.HD'nin 05.6.1997 tarih E:6313-K:6645 sayılı kararı, Uyar, a.g.e., C.I, s.677

poliçeyi zamanında kabule arz etmemesi müracaat hakkının düşmesine yol açar. TTK.m.605/I'göre böyle bir poliçe keşide edildiği tarihten itibaren en geç bir yıl içinde kabul olunmak üzere muhataba ibraz edilmelidir. Aynı şekilde keşideci TTK.m.604/I'e göre belli bir süre tayin etmek suretiyle poliçenin kabule arz edilmesini şart kılabilir. Hâmil, yine bu süre içinde poliçeyi muhataba ibraz etmezse müracaat hakkını kaybeder. Bu gibi durumlarda, zamanında çekilmeyen kabul etmeme protestosu sonucunda müracaat hakkı düşer.

Kabul etmeme protestosunun, poliçenin kabule arzı için belirlenen süre içinde çekilmesi gereklidir. Poliçenin vade gününe kadar muhataba arz edilmesi gereklidir. Vade gününde kabule arz mümkün değildir. Fakat, muhatabın kanunun kendisine verdiği haktan yararlanarak bir günlük düşünme süresi istediği hallerde, ilk ibraz, sürenin son gününde yapılmış olursa, protesto vade gününde de çekilebilir(TTK.m.626/II).

Ödememe protestosu ise, ödeme gününü takip eden iki iş günü içinde çekilmelidir(626/III). Belirtilen zamandan önce veya sonra çekilen protestolar hüküm doğurmazlar⁶¹. Bu protestonun ödeme gününde çekilme imkanı yoktur. Görüldüğünde ödenecek senetlerde, ödememe protestosunun kabul etmeme protestosu için tespit edilen sürede çekilmesi gerekir(TTK.m.626/III). Bu yüzden, görüldüğünde ödenecek senetlerde ödememe protestosu için yukarıda bahsettiğimiz iki günlük süre burada işlemez⁶².

Kabule arzın veya ödeme için ibrazın zamanında yapılmaması da müracaat hakkının düşmesine yol açar. Görüldüğünde ödenecek bir senedin keşide tarihinden itibaren en geç bir yıl içinde ödenmek üzere ibraz edilmesi gerekir(TTK.m. 616/I). Bu bir yıllık süre içinde, senet ödenmek üzere ibraz olunmadığı takdirde müracaat hakkı düşer. Ancak, bu bir yıllık süreyi keşidecinin kısaltma ve uzatma hakkı vardır. Cirantalar bir yıllık süreyi ancak

⁶¹ Karayalçın,a.g.e.,s.198; Cerrahoğlu,a.g.e.,s.73

⁶² Öztan,a.g.e.,s.721

kısaltabilirler. Bundan böyle süreyi kısaltan cirantaya karşı kabul etmeme protestosu, kısaltılan süre içinde çekilmelidir. Aksi takdirde süreyi kısaltan cirantaya karşı rücu edilemez. Ancak bu durum, normal süre içerisinde protesto çekmeye ve diğer müracaat borçlularına rücu etmeye engel değildir⁶³.

Kabul etmeme protestosunun çekilmiş olması halinde hâmil, poliçeyi ödenmesi için ibraz etmeye ve ödememe protestosu çekmeye mecbur değildir(TTK.m.626/IV).

Bazı durumlarda hâmil, müracaat hakkını, protesto çekmeden de kullanabilir. Bunlar TTK.m.634'de düzenlenen protestodan muafiyet halleridir. Keşideci tarafından konulan muafiyet kaydı tüm müracaat borçluları hakkında hüküm ifade eder. Bu durumda, hâmil, protesto çekmeden tüm müracaat borçlularına başvurma hakkına sahiptir. Muafiyet kaydı bir ciranta tarafından konulmuşsa, hâmil, müracaat hakkını, sadece o cirantaya karşı protesto çekmeye gerek kalmadan kullanabilir. Fakat, hâmilin, diğer cirantalara karşı müracaat hakkını kullanabilmesi için yine protesto çekmesi gerekir. Eğer hâmil, diğer cirantalara protesto çekmeden başvurursa protesto çekilmediği defiiyle karşılaşılır.

2. Müracaat Hakkının Kullanılabilmesinin Maddi Şartları

Müracaat hakkının kullanılmasının maddi şartlarının bir kısmı vadede bir kısmı ise vadeden önce ortaya çıkar. Müracaat hakkının vadeden önce doğduğu hallerden muhatabın poliçeyi kabul etmemesi hali sadece poliçeler için söz konusu olur. Poliçe muhataba kabule arz edilebilir. Hâmilin amacı vadede muhatabın senet bedelini ödeyip ödemeyeceğini bilmek ve ona göre davranıp kendini garantiye almaktır. Muhatabın, kabulden kısmen veya tamamen kaçınması halinde, hâmil için müracaat hakkı doğar. Muhatabın

⁶³ Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.192

bulunamaması veya ölümü gibi sebeplerle kabule arzın mümkün olmaması halinde de durum aynıdır⁶⁴.

Müracaat hakkının kullanılabilceği bir diğcr durum TTK.m.625/II/2'de sayılan senedin ödeneceğinin şüpheli bir hal almasına delalet eden hallerin varlığıdır. Bu durumlar, poliçede muhatabın (bonoda keşidecinin) iflâs etmiş olması, ödemelerini tatil etmiş olması ve aleyhinde yapılmış icra takibinin semeresiz kalmış olması halidir.

Kabule arzı men edilen bir poliçenin keşidecisi iflâs etmiş olursa, hâmil yine vadeyi beklemeden müracaat hakkını kullanabilir. Fakat, kabule arzı yasaklanmış poliçenin keşidecisinin ödemelerini tatil etmiş olması veya aleyhindeki herhangi bir icra takibinin semeresiz kalması, poliçe hâmiline, müracaat borçlularına başvurma hakkı vermez⁶⁵. Birden fazla keşideci bulunsa bile bunlardan birinin iflâs etmesi, müracaat hakkının kullanılması için yeterlidir⁶⁶.

Vadede doğan maddi şartlar ise, senedin zamanında ve usulüne uygun bir şekilde ödenmek üzere ibraz edildiği halde, ödenmemesi halidir. Bu durumda hâmil müracaat borçlularına başvurma hakkını elde eder(TTK.m.625/I).

Müracaat hakkının doğması için gereken maddi ve şekli şartlar hâmile yüklenen, müracaat borçlularına başvurulabilmesini sağlayan mükellefiyetlerdir. Hâmilin haklarını kaybetmesi bu şartların yerine getirilmemiş olmasının sonucudur, yoksa bir hukukî vazifenin ihlalinin yaptırımını değildir⁶⁷. Ayrıca bu mükellefiyetlerin yerine getirilmemesi, senedin kambiyo senedi olma vasfını etkilemeyeceği gibi asıl borçluya müracaat hakkını da düşürmez.

⁶⁴ Karayalçın,**a.g.e.**,s.193

⁶⁵ Baumbach,Hefcrhmehl,**a.g.e.**,s.318; aksi görüş için bkz. Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.191

⁶⁶ Karayalçın,**a.g.e.**,s.194; aksi görüş için bkz. Domaniç,**a.g.e.**,s.149

⁶⁷ Öztan,**a.g.e.**,s.773

Son olarak, senet borçluları, hâmile karşı müteselsilen sorumlu olduklarından dolayı hâmil, müracaat etme hakkına sahip olduğu kişilere karşı herhangi bir sıra gözetmeksizin başvurabilir(TTK.m.636). Hâmilin müracaat ettiği kişiyle bağlı olmak zorunluluğu olmadığından, başvurduğu kişinin herhangi bir sebeple ödeme yapmaması durumunda onu takip mecburiyeti yoktur⁶⁸.

D. Vadenin Henüz Gelmediği Defii

Kambiyo senetlerinde vade, zorunlu şekil şartlarından değildir. Çünkü TTK.'nın 583. maddesinde vade senedin unsurları arasında sayılmışsa da bir sonraki madde olan 584. maddede “vadesi gösterilmeyen kambiyo senetlerinin görüldüğünde ödenmesi gerekir” hükmü yer almaktadır. Ancak, keşideci ve lehtar belirli bir vade üzerinde anlaşmış, fakat unutma sonucu bunu senet üzerine yazmamışlarsa, bu durumda TTK.m.584’de belirtilen karinenin işlemesi mümkün değildir. Böyle bir senet kambiyo senedi vasfını haiz değildir. Ancak bu durumun, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi, bu kişilerin senedin görüldüğünde ödenmesi gereken bir senet olduğu görünümüne olan inançlarının korunmasından dolayı mümkün değildir⁶⁹.

Vadenin gelmiş olup olmadığı senet metninden anlaşılır. Senet alacaklısı, alacağını ancak vade gününde isteme hakkına sahiptir(TTK.m.558/II). Şayet alacaklı, vadenin gelmesinden önceki bir tarihte ödeme talebiyle borçluya başvuracak olursa, borçlunun vadenin henüz gelmediği defisiyle karşılaşır. Ancak borçlu bu defiyi, TTK.m.625/II’de yer alan bedelin vade gününden önce muaccel olduğu yani hâmilin vadeden önce müracaat hakkının doğduğu hallerde ileri süremez.

⁶⁸ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.179

⁶⁹ Jacobi, a.g.e., s.447

Bazı durumlarda senedin vadesi uzatılmış olabilir. Uzatma, kanun hükmü⁷⁰olabileceği gibi, alacaklı ve borçlu arasında yapılan yazılı (ya da ispat edilmesi koşuluyla sözlü)⁷¹ bir anlaşma neticesinde de olabilir. Anlaşma senet üzerinde yapılabileceği gibi senet üzerinde gösterilmeden, haricen de yapılabilir. Haricen yapılan anlaşmada, yeni vade senet üzerine işlenmediğinden dolayı, üçüncü kişiler belirlenen yeni vadeyi bilebilecek durumda değillerdir. Bu durumda, vadenin henüz gelmediği defii ancak kendisiyle anlaşma yapılan kişiye karşı (şahsî defi olarak) ileri sürülebilir⁷². Çünkü, böyle bir durumda vade uzatımı senet üzerinde gözükmediğinden, anlaşma, sadece anlaşmayı yapan kişiler arasında hüküm doğurur. Senet üzerinde yapılan anlaşmada ise, yeni vade senet üzerine işlendiğinden, bunu tüm hâmillere görebilir. Bu durumda borçlu, senedin sonraki müktesiplerine karşı senet metninden anlaşılan vade uzatım anlaşmasını defi olarak ileri sürebilir. Doktrinde Karayalçın “vadenin uzatılması senet üzerinde yer alan uzatma şerhini imzalayanlar...arasında hüküm ifade eder” diyerek senet üzerinde yapılan bir vade uzatım anlaşması için bütün ilgililerin muvafakatının alınmasına gerek olmadığı kanaatindedir⁷³. Buna karşılık, kanaatimizce de haklı olarak Öztan, bu durumda tüm ilgililerinin muvafakatının alınması gerektiğini, zira senet üzerinde TTK.m.615’in vade tipi sınırlaması dolayısıyla birbirinden farklı vadelerin olamayacağı görüşündedir⁷⁴.

E. Senedin Ödenmiş Olduğu Defii

Kambiyo senetlerinde ödeme TTK'nın 615 ve 624. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Senedin ödenebilmesi için ibrazı gerekir. İbraz süreleri bono ve poliçe için 620.maddede çek için ise 708.maddede düzenlenmiştir.

⁷⁰ Örneğin bkz. TTK.m.643'te ki mücbir sebep durumları

⁷¹ Karayalçın,**a.g.e.**,s.161

⁷² Öztan,**a.g.e.**,s.651-652

⁷³ Karayalçın,**a.g.e.**,s.161; Aynı görüş için bkz.Eyüp Sabri ERMAN, “Poliçe ve Bonolarda Vade Uzatmaları ve Bunun Hukukî Sonuçları”,**AD**,1970,S.12,s.749, Yazar, esasen vadenin kısaltılıp uzatılmaması taraftarıdır. Erman,**a.g.e.**,s.747

⁷⁴ Öztan,**a.g.e.**,s.653; Aynı görüş için bkz.Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.179

Senedi ödeyen kimse, kendisine karşı ikinci bir ödeme talebiyle karşılaştığında senedin ödenmiş olduğu defini, senedi ödenmek üzere ibraz eden kişiye karşı ileri sürebilir. Ancak bunu ispat etmesi gerekir.

TTK.m.621 senedin ödendiğinin nasıl ispat edileceğine dair hükümler içermektedir. Bu maddeye göre, muhatap (bonoda keşideci) poliçeyi öderken hâmil tarafından üzerine bir ibra şerhi yazılarak poliçenin kendisine verilmesini isteyebilir. Senedi ödeyen bir müracaat borçlusunu da olabilir. Durum yine değişmez. Ödeme asıl borçlu tarafından yapılmış ise, kambiyo borcu tüm senet borçluları bakımından sona erer. Her senet borçlusunu bu durumu alacaklıya karşı ileri sürebilir. Ancak ödemenin bir müracaat borçlusunu tarafından yapılması durumunda ödemeyi yapan kişiden önce gelenlerin borçları devam eder⁷⁵. Bu nedenle ödemeyi yapan müracaat borçlusundan önce gelenler senedin ödenmiş olduğu defini kendilerine başvuran kişiye karşı ileri süremezler. Bu durumda, sadece ödemeyi yapan kişiden sonra gelenlerin yapılan ödemeyi defi olarak ileri sürme hakları vardır.

Borçlunun, senet kendisine verilmeden bir ödeme yapmaması gerekir. Böyle bir durumda, yani senedi geri almadan ve senedin üzerine ibra şerhi yazdırmadan ödeyen borçlu, kendinden önce gelen müracaat borçlularına başvuramayacağı⁷⁶ gibi senedi ciro yoluyla devralan iyiniyetli hâmillere karşı senedin ödenmiş olduğunu defi olarak ileri süremez. Aynı şekilde borçlu, senedi geri almadan hâmilin ibra beyanına güvenerek senet bedelini ödemişse ve senet bundan sonra iyiniyetli üçüncü kişinin eline geçmişse⁷⁷ borçlu, yeni hâmile karşı tekrar bir ödeme yapmak zorunda kalabilir⁷⁸.

⁷⁵ Öztan, a.g.e., s.685

⁷⁶ “Senedi geri almadan ödeyen borçlu, kendinden önce gelen müracaat borçlularına başvuramaz”. 11.HD’nin 22.3.1985 tarih E:1331- K:1633 sayılı kararı, Öztan, a.g.e., s.687

⁷⁷ Doktrinindeki hakim kanata göre bu durumda sebep verilen hukukî görünümünden dolayı kambiyo borcu yeniden doğar. Baumbach, Heferrhmehl, a.g.e., s.213; Öztan, a.g.e., s.231

⁷⁸ “senedi geri almadan, alacaklının ibra beyanına güvenerek ödeyen borçlu, bu hususu ancak söz konusu alacaklıya karşı defi olarak dermeyan edebilir. Bu gibi hallerde, en azından, ibranameden ilgili senede aidiyetinin anlaşılması icap eder. Öte yandan, ibraname tarihinde, aynı tarihi taşıyan senetler düzenlenmesi de hayatın normal akışına aykırıdır.” 12.HD’nin 11.12.1986 tarih ve E:3535-K:14114 sayılı kararı, Öztan, a.g.e., s.687; “lehdardan alınan ibranameye dayanılarak,

Kınacıoğlu'na göre, böyle bir durumda borçlu, senedin ödenmiş olduğunu, ancak ödemeyi yaptığı kişiye bir şahsî defî olarak ileri sürebilir⁷⁹. Ancak Öztan'a göre burada taahhüdün geçersizliğine ilişkin bir defî mevcuttur⁸⁰. Bu yüzden, ikinci defa ödeme talebiyle karşılaşmak istemeyen borçlunun senedin üzerine ibra şerhi yazılmasını ve senedin kendisine verilmesini istemesi yerinde olur. Çünkü senedin üzerinde ibra şerhi olsa bile senet alacaklının elindeyse, bu, senedin ödenmediğine karine teşkil eder⁸¹. Ancak Kınacıoğlu'na göre senet üzerinde bedelin tamamının ödendiğine dair bir kayıt varsa borçlu, bu kayıtlara dayanarak her hâmile karşı ödeme defî ileri sürebilir⁸². Bu durumda, senet bedelinin ödendiğinin yazılı delille ispat edilmesi gerekir.

Demek ki ibra şerhi, sadece ödeyen borçlunun ödediği tutarı, varsa, kendisine karşı senet dolayısıyla sorumlu olanlardan rücu talep ederken ispat kolaylığı açısından önem arz eder⁸³. Senedin borçlunun elinde olması ise, senedin ödendiğine sadece karine olup borcun sukutunu kabule yeterli değildir⁸⁴. Çünkü, böyle bir durumda senet, borçlunun zilyetliğine herhangi bir ödeme vakıası olmadan, alacaklının rızası hilafına geçmişi olabilir.

Kambiyo senetlerinde kısmî ödeme de mümkündür. TTK'nın 621. maddesine göre hâmil kısmî ödemeyi reddedemez. Kısmî ödeme halinde muhatap bu poliçenin poliçe üzerine işaret edilmesini ve kendisine bir makbuz verilmesini isteyebilir. Bu madde 690 ve 730. maddelerin göndermesiyle bono ve çek hakkında da uygulanır. Senet üzerinde kısmî

senedi ciro yoluyla almış bulunan son hamile karşı ödeme def'inde bulunulamaz" 12.HD'nin 22.12.1986 tarih ve E:3933-K:14876 sayılı kararı, Öztan,**a.g.e.**,s.687 dpn.214

⁷⁹ Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.164

⁸⁰ Öztan,**a.g.e.**,s.230-231

⁸¹ "Poliçenin hamilin elinde bulunması ödenmediğine karine teşkil eder. Hatta bu durumda, senet üzerinde "ödemeye kaşesi" bulunsa bile, bu husus ödemenin yapıldığını göstermek açısından yeterli değildir" TD'nin 16.2.1971 tarih ve E:70/3375-K:71/1064 sayılı kararı, **TİK**,C.III,No.:276,s. 221

⁸² Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.164

⁸³ Öztan,**a.g.e.**,s.688; Karayalçın,**a.g.e.**,s.182

⁸⁴ "...bononun borçlu elinde bulunmasının bir ödeme olarak kabulü gerekir" 12.HD'nin 10.4.1979 tarih E:3020-K:3269 sayılı kararı, **BATİDER**,1979,C.X,S.1,s.227;Öztan,**a.g.e.**,s.689; M.Akil

ödeme yapıldığı yazılı ve fakat ödeme şerhinin altında imza yoksa, bu kısmî ödeme ancak, alacaklı tarafından yazıldığıının sabit olması halinde geçerlidir⁸⁵. Gördüğümüz üzere burada kısmî ödemenin tam ödemeden farkı ortaya çıkıyor. Bu durum, kısmî ödeme halinde senedin alacaklının elinde bırakılmasının, yani senedin geri alınamamasının bir sonucudur. Yukarıda da belirttiğimiz üzere tam ödeme halinde senet üzerinde ödeme şerhi yer alsa bile senet alacaklının elinde ise senet borçlusuna bu durumu hâmile karşı ileri süremiyordu.

Kısmî ödeme şerhi senet metninden anlaşılan bir defa dermeyanı imkanı verir⁸⁶. Çünkü, senedi bu şekliyle alan kişiler kısmî bir ödemenin yapıldığını senetten anlayabilecek durumdadırlar. Ancak bazı durumlarda kısmî ödemenin senetten anlaşılması ödeme yapılan kişi tarafından engellenir⁸⁷. Bu durumda kısmî ödeme defii iyiniyetli kişilere karşı ileri sürülemez.

F. Senet Üzerine Konulan Kayıtlardan Doğan Defiler

Bazı durumlarda, senet üzerine konulan kayıtlar borçlunun defa ileri sürebilmesine imkan verir. Bu durum genellikle, temlik cirosunun teminat fonksiyonunun kaldırılmış olması halinde söz konusu olur. Senet üzerine kabul etmemeden veya ödenmemeden sorumlu olunmayacağına dair bir kayıt koyarak ya da ciroyu yasaklayarak temlik cirosunun teminat fonksiyonu kaldırılabilir.

Temlik cirosunun teminat fonksiyonu TTK.m.597’de düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, aksine şart bulunmadıkça ciranta, poliçenin kabul

ÖNDER, “Senedin Mücerret Borçlu Eline Geçmiş Olması Borcun Sukutuna Kâfi Bir Sebep Değildir”, *ABD*, 1964, S.2, s.133

⁸⁵ Öztan, *a.g.e.*, s.690

⁸⁶ Öztan, *a.g.e.*, s.693; Kınacıoğlu, *a.g.e.*, s.164; 12.HD’nin 14.3.1983 tarih E:800-K:1857 sayılı kararı, Uyar, *a.g.e.*, C.I, s.952

⁸⁷ “...Ancak, bu şerhin üzerinin damga pullarıyla hiçbir şekilde okunmasına imkan bırakmayarak örtülmüş olması halinde, hamilin kötüniyeti söz konusu olamayacağından...”HGK’nin 17.10.1979 tarih ve E:77/12-1315 K:1313 sayılı kararı, *YKD*, 1980, S.7, s.912 vd.

edilmemesinden ve ödenmemesinden sorumludur. Maddede “aksine şart olmadıkça” ifadesinden cirantanın poliçenin kabul edilmemesinden ya da ödenmemesinden dolayı sorumlu olmayacağına dair kayıtları senet üzerine koyabileceğini anlıyoruz. Keşideci ise, senet üzerine sadece senedin kabul edilmemesinden dolayı sorumlu olmayacağına dair bir kayıt koyabilir. Fakat senedin ödenmemesinden dolayı sorumlu olmayacağına dair bir kayıt koyamaz. Aynı şekilde 597. maddenin ikinci fıkrasında “ciranta, poliçenin tekrar ciro edilmesini yasak edebilir; bu halde, senet sonradan kendilerine ciro edilmiş kimselere karşı mesul olmaz” denilerek cirantanın senet üzerine koyacağı “ciro edilemez”, “emre yazılı değildir” gibi kayıtlarla cirantaya kendi sorumluluğunu kaldırma imkanı verilmiştir. Bu halde, ciranta, senedi ciro ettiği kişiye karşı sorumlu kalır, ancak sonraki hâmillere karşı müracaat borçlusu sıfatını kazanmaz. Ciro yasağına rağmen senet ciro edilmiş ise, ciranta, sadece ciro ettiği kişiye karşı şahsen sorumlu olup, cirantasından sonra gelen hâmillere karşı senet dolayısıyla sorumlu olmadığından dolayı senetten anlaşılın bu defiyi kendi cirantası hariç olmak üzere herkese karşı ileri sürebilir. Senet üzerinde, senedin kabul edilmemesinden ya da ödenmemesinden dolayı sorumlu olunmayacağına dair kayıtlar varsa, bu durumda bu kayıtlar senet kendisine ciro edilmiş ciranta dahil herkese karşı defi olarak ileri sürülebilir.

Aynı hak 593. maddenin ikinci fıkrasında keşideciye tanınmıştır. Ciro edilemez şeklinde bir kaydın ciranta tarafından konulması senedi nama yazılı hale getirmediği halde aynı kaydın keşideci tarafından konulması senedi nama yazılı hale getirir. Bu durumda senet alacağın temlik hükümlerine göre devredilir.

II. SENEDİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜNE TAALLUK EDEN DEFİLER(GEÇERSİZLİK DEFİLERİ)

TTK.'nın ifadesi ile “senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden defiler”⁸⁸ adı altında inceleyeceğimiz olan geçersizlik defileri, senedin kanunen geçerli olarak doğumuna engel olan şekil şartları ile sadece bir kısım borçlular için hükümsüz olmasına yol açan hallerdir. Birinci durumda senet, tüm borçlular bakımından hükümsüzdür. Bu durumda her hâmil, bu eksikliği, her alacaklıya karşı ileri sürebilir. İkinci durumda ise, senet, sadece hükümsüzlük şahsında doğan kişi bakımından hükümsüz olup, senetle ilgili diğer kişiler bakımından geçerliliğini korur. İlk durumu “tam hükümsüzlük” ikinci durumu ise “kısmî hükümsüzlük” diye nitelendirmek uygun olur⁸⁹.

Tam hükümsüzlük halleri, senedin şekil şartlarının eksikliği ve senede konması caiz olmayan kayıtlar olup, senedin geçerli olarak doğumuna engel olurlar. Kısmî hükümsüzlük halleri ise, iradenin ya da geçerli bir iradenin varlığına ilişkin görünüş olgusunun borçluya atfedilemediği defiler olan isnat defileri ile iradenin varolmasına rağmen iradenin sahibini bağlamadığı, kambiyo sözleşmesinin bulunmadığı gibi senedi kısmen hükümsüz kılan hallerdir.

A. Tam Hükümsüzlük Defileri

Senedi tüm borçlular için hükümsüz kılan, senedin kanunen geçerli bir senet olarak doğumuna engel olan hükümsüzlük halleri, şekil şartlarının eksikliği ile senede konması caiz olmayan kayıtların mevcudiyetidir. Bunlar,

⁸⁸ Kanun maddesinde kullanılan ifadenin isabetsiz olduğu hakkındaki görüş için bkz. Öztan,**a.g.e.**,s.221

⁸⁹“Kısmî Hükümsüzlük” ibaresi için bkz. İmregün,**İktisat ve Maliye**,s.659,Yazar ayrıca senedin hükümsüzlüğüne ilişkin tüm defilerin her hamile karşı ileri sürülebileceği, zira zaten iyiniyet sahibi hamil için genel hükümler dairesinde doğan talep ve tazminat haklarının saklı olduğu görüşündedir.s.658 vd. Kambiyo senetlerinin tedavülüne zarar vereceği ve bu senetlerin amacına aykırı olduğu gerekçesiyle bu görüşe katılmak olanaksızdır.

teknik anlamda birer itiraz teşkil ederler ve bu nedenle herkese karşı ileri sürülebilir ve hâkim tarafından da re'sen göz önünde tutulurlar.

1. Şekil Şartlarının Eksikliği

Kambiyo senetleri sıkı şekil şartlarına bağlı senetlerdir. Kambiyo senetlerinde senette olması gereken öyle bazı unsurlar vardır ki, bunlar olmadan senedin hüküm ifade etmesi mümkün değildir. Bunlar mecburi şartlardır. Mecburi şartların bazılarının senette mutlak olarak yer alması gerekirken bazılarının alternatifli olarak gösterilmesi mümkündür. Ayrıca senette mecburi olmayan ihtiyari unsurlar da olabilir.

TTK.'da şekil şartları poliçe için 583., bono için 688. ve çek için ise 692 ve 693. maddelerde düzenlenmiştir. Biz şekil şartlarını kanunda daha ayrıntılı düzenlendiği için poliçeye ilişkin inceleyecek, yeri geldiğinde bu şartlarla ilgili olarak bono ve çek hakkındaki farklılıklara değineceğiz.

a. Mutlak Mecburi Şartlar

Poliçede bulunması gereken mutlak mecburi şartlar TTK.m.583'te sayılmıştır. Bunlar;

- Poliçe kelimesi (Bono için “bono” ya da “emre muharrer senet”, çek için “çek” kelimesi)
- Belirli bir meblağın ödenmesi konusunda kayıtsız şartsız havale (Bonoda ise belirli bir meblağı ödeme vaadi)
- Ödeyecek olan kimsenin ad ve soyadı (Poliçe ve çekte muhatap)
- Lehdarın ismi

- Keşidecinin imzası
- Keşide tarihi olmak üzere 6 tanedir.

(1) Poliçe Kelimesi

Senette “poliçe” kelimesinin (bono için “bono” ya da “emre muharrer senet”, çek için “çek”), senet yabancı dilde yazılmış ise yazıldığı dilde poliçe kelimesine karşılık gelen kelimenin yer alması zorunludur⁹⁰. Poliçe kelimesinin senet içinde olması gereken yer hakkında doktrinde değişik görüşler mevcuttur. Bir görüş, poliçe kelimesinin mutlak olarak senet metni içinde yer alması gerektiğini, metin dışında yer alamayacağını ifade etmektedir⁹¹. Bunun nedeni olarak, alelâde bir havale mektubunun da sonradan metnin üst tarafına poliçe ibaresinin eklenerek poliçeye çevrilmesi tehlikesinin olması gösterilmektedir⁹². Domaniç ise, poliçe kelimesinin kural olarak senet metni içinde olmasının zorunlu olduğunu söylemekle birlikte, özel olarak imzalanması suretiyle metnin yanına ya da üst tarafına yazılabileceğini de ifade etmektedir⁹³.

(2) Belirli Bir Meblağın Kayıtsız Şartsız Havalesi

Bu şart, poliçe ve çekte belirli bir meblağın kayıtsız şartsız “havalesi” şeklinde, bonoda ise “ödeme vaadi” olarak karşımıza çıkar. Genellikle poliçe ve çekte havale “ödeyiniz”, bonodaki ödeme vaadi ise “ödeyeceğim” kelimeleriyle ifade edilir. Havale veya ödeme vaaadinin kayıtsız ve şartsız olması gerekir. Bunların şarta bağlanması senedin kambiyo senedi vasfını kazanmasına engel olur.

⁹⁰ 12.HD’nin 23.11.1981 tarih E:7344- K:8747 sayılı kararı,Uyar,**a.g.e.**,C.I,s.38

⁹¹ Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.105; Karayalçın,**a.g.e.**,s.103

⁹² Karayalçın,**a.g.e.**,s.103; Uyar,**a.g.e.**,C.I,s.6; Öztan,**a.g.e.**,s.449

⁹³ Domaniç,**a.g.e.**,s.344-345

Senet üzerindeki meblağ, Türk parası olabileceği gibi yabancı para cinsinde de olabilir. Ancak senet üzerinde mutlaka belirli bir meblağın yazılmış olması gereklidir⁹⁴. Miktarın yanında para türünün de yazılmış olması gereklidir⁹⁵. Aksi takdirde senet, kambiyo senedi vasfı kazanamaz. Senet üzerinde gösterilen meblağın belirli olması gereklidir. Bu nedenle, senet üzerindeki meblağın alternatifli olarak gösterilmesi, bedeli belirsiz kılacağından mümkün değildir⁹⁶. Senetteki bedeli belirsiz kılan bir diğer şart faizdir. TTK.m.587'ye göre *“Görüldüğünde veya görüldüğünden muayyen bir müddet sonra ödenmesi şart kılınan bir poliçeye keşideci tarafından faiz şartı dercolunabilir. Bütün diğer poliçelerde böyle bir faiz şartı yazılmamış sayılır”*. Bu hüküm bono hakkında da uygulanır. Çek için söz konusu olan TTK.m.698'e göre ise *“çekte münderiç her hangi bir faiz şartı, yazılmamış sayılır”*.

Meblağ, sadece rakam ya da sadece yazıyla gösterilebileceği gibi, hem yazı hem de rakamla gösterilebilir(TTK.m.588). Senet bedeli hem yazı ve hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa yazı ile gösterilen bedel geçerli olur⁹⁷. Senedin bedeli yalnız yazı ile veya yalnız rakamla birden çok defa gösterilmiş olup da bedeller arasında fark bulunursa en az olan bedel geçerli sayılır. Yeter ki bedelle ilgili yazı veya rakam üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış olsun⁹⁸. Meblağın metin içinde yer alması gereklidir⁹⁹. Metin dışında herhangi bir yere yazılamaz.

⁹⁴ 11.HD'nin 20.10.1982 tarih ve E:3982- K:4002 sayılı kararı, Uyar,**a.g.e.**,C.I,s.201

⁹⁵ Öztan,**a.g.e.**,s.451

⁹⁶ Öztan,**a.g.e.**,s.452; Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.116

⁹⁷ 12.HD'nin 26.11.1986 tarih ve E:2138- K:13000 sayılı kararı, Uyar,**a.g.e.**,C.I,s.201

⁹⁸ 11.HD'nin 25.4.1978 tarih ve E:1587-K:2170 sayılı kararı,**YKD**,1979,C.V,S.4,s.668; Aynı yönde 12.HD'nin 16.4.1987 tarih ve E:8003-K:3589 sayılı kararı,Uyar,**a.g.e.**,C.I,s.200

⁹⁹ Öztan,**a.g.e.**,s.454; Karayalçın,**a.g.e.**,s.103; Aksi görüş için bkz. Uyar,**a.g.e.**,C.I,s.9

(3) Ödeyecek Olan Kimsenin Adı ve Soyadı

Senedi ödeyecek olan kimsenin ad ve soyadı¹⁰⁰ kambiyo senetlerinde zorunlu şekil şartlarındandır. Poliçe ve çek havale niteliği taşıdığından ödeyecek olan kimse bu senetlerde muhatap adını alır. Bonoda ise muhatap yoktur. Bonoda senedin düzenleyicisi, senedin bizzat kendisi tarafından ödeneceğini taahhüt eder.

Senette, senedi ödeyecek olan kimsenin ad ve soyadının, mümkün bir isim olarak gösterilmesi yeterlidir. Bu kişinin gerçekte var olmayan uydurma(hayali) bir kişi olması senedin geçerliliğine etki etmez¹⁰¹. Çünkü bu durumda imzaların istiklâli ilkesinden dolayı diğer kişilerin sorumlulukları kalkmış olmaz¹⁰². Bonoda birden fazla keşideci, poliçede birden fazla muhatap gösterilmesi mümkündür. Ancak çekte birden fazla muhatap gösterilip gösterilemeyeceği tartışmalıdır¹⁰³. Ayrıca keşidecinin bizzat muhatap olarak gösterilmesi de mümkündür¹⁰⁴(TTK.m.585). Çekte muhatap ancak bir banka olabilir, gerçek kişi olamaz(TTK.m.694).

(4) Lehtar

Lehtar, poliçe ve bono için zorunlu şekil şartlarındandır. Bu nedenle poliçe ve bononun hamiline düzenlenmesi mümkün değildir. Ancak lehtar, çek için zorunlu şekil şartlarından olmadığından çek hamiline düzenlenebilir.

Lehtarın isminin mutlaka senet metni içinde yer alması gerekli değildir¹⁰⁵. Poliçede keşidecinin senette kendini lehtar olarak göstermesi mümkündür(TTK.m.585). Bu yüzden, lehtarın isminin yer almamasından

¹⁰⁰ Kanunda kullanılan ad ve soyadı ifadesinin yerinde olmadığı hakkındaki görüşler için bkz.Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.107 dnp.15; Karayalçın,**a.g.e.**,s.106

¹⁰¹ Karayalçın,**a.g.e.**,s.107; Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.107; Öztan,**a.g.e.**,s.457; Hans BROX, Handels-und **Wertpapierrecht**,16.Auflage,München,2003,s.247

¹⁰² Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.118

¹⁰³ Öztan,**a.g.e.**,s.1048

¹⁰⁴ 11.HD'nin 10.6.1976 tarih ve E:3063- K:2106 sayılı kararı,**YKD.**,1978.C.IV,S.7,s.1148

¹⁰⁵ Karayalçın,**a.g.e.**,s.108

dolayı geçersiz sayılması gereken bir poliçede ciro zinciri açıkça keşidecinin imzasıyla başlıyorsa, senet geçersiz sayılmaz. Böyle bir poliçenin bizzat keşidecinin emrine düzenlendiği varsayılır¹⁰⁶. Ancak, aynı hükmün TTK.m.690'ın 585.maddeye atıf yapmaması dolayısıyla bonoya uygulanmasının mümkün olmadığı, bonoda düzenleyenin kendisini lehtar olarak gösteremeyeceği kabul edilmektedir¹⁰⁷. Yargıtay'ın da bu yönde kararları mevcuttur¹⁰⁸.

Lehtar olarak gösterilen ismin, gerçekte mevcut bir kimseye ait olmaması senedin geçerliliğine etki etmez¹⁰⁹. Ancak, ilk cironun lehtar tarafından yapılması gerektiğinden böyle bir senette kimse hak sahibi olamaz. Ayrıca senette birden fazla lehtar gösterilebilmesi mümkündür¹¹⁰. Senet lehtarı gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir. Lehtar, tacir olmayan bir tüzel kişi ise, mesela bir dernek ise Dernekler Kanun'u uyarınca dernekler siciline tescil edilmiş adının, ticaret şirketi ise ticaret unvanının senede yazılması gereklidir¹¹¹.

(5) Keşidecinin İmzası

Tüm kambiyo senetlerinde, keşidecinin imzası, senette mutlak olarak bulunması gerekli bir unsurdur. İmzanın yokluğu senedin hükümsüz olmasına yol açar.

Senetteki imzanın el yazısı ile atılmış olması gereklidir. El yazısı ile olan imza yerine, mihaniki her hangi bir vasıta veya el ile yapılan ve yahut tasdik edilmiş olan bir işaret yahut resmi bir şahadetname

¹⁰⁶ Öztan,**a.g.e.**,s.459

¹⁰⁷ Karayalçın,**a.g.e.**,s.313;Uyar,**a.g.e.**,C.I,s.12

¹⁰⁸ 12.HD'nin 13.12.1999 tarih ve E:15567- K:16370 sayılı kararı,Uyar,**a.g.e.**,C.I,s.118

¹⁰⁹ Brox,**a.g.e.**,s.251; Öztan,**a.g.e.**,s.462

¹¹⁰ Öztan,**a.g.e.**,s.460; Karayalçın,**a.g.e.**,s.109;12.HD'nin 30.10.1990 tarih ve E:3237-K:10658 sayılı kararı,Uyar,**a.g.e.**,C.I,s.134

¹¹¹ Öztan,**a.g.e.**,s.460; Bu konu hakkında daha fazla bilgi için bkz. Ekmel ERBEN, "Bono, Poliçe ve Benzeri Kıymetli Evrakta Lehdar veya Muhatap Sıfatı ile Yer Alan İsimlerin Hukukî Geçerliliği",**ABD**,1976,S.6,s.1002-1007

kullanılmaz(TTK.m.668). Senette birden fazla borçlu bulunup da bunlardan bazıları senedi el yazısı ile imzalamış, bazıları senede sadece mühür veya parmak basmış olabilirler. Bu durumda senet, senedi el yazısı ile imzalayanlar açısından TTK.m.589'da düzenlenen imzaların bağımsızlığı ilkesi gereğince geçerli, diğerleri için ise geçersizdir¹¹². Senet, birden fazla kişi tarafından imza edilmişse bunlar senet dolayısıyla müteselsilen sorumlu olurlar. İmzanın sahte ya da hayali bir kişiye ait olması senedin geçerliliğine etki etmez¹¹³. Önemli olan senet üzerinde bir imzanın bulunuyor olmasıdır. Yani hukukî görünüş ilkesi gereğince senedin üzerinde geçerli bir imza görünüşünün yaratılmış olması yeterlidir. Böyle bir durum, sadece imzası taklit edilen kişiye, hükümsüzlük defilerinin bir türü olan ve herkese karşı kullanılabilen, isnat edilemeyen kısmî hükümsüzlük defini ileri sürme hakkı verir.

(6) Keşide Tarihi

Kambiyo senetlerinde keşide tarihi zorunlu şekil şartlarından birisidir. Keşide tarihi içermeyen bir senedin kambiyo senedi olarak nitelendirilmesi mümkün değildir¹¹⁴. Ancak Karayalçın, kesin vadeli senetlerde düzenleme tarihinin sadece ehliyeti tespit etmek bakımından bir fonksiyona sahip olduğunu ve bu yüzden, bu gibi senetlerde, şayet bir ehliyet meselesi söz konusu değilse, sırf senette düzenleme tarihi bulunmamasından dolayı bu gibi senetlerin geçersiz sayılmaması görüşündedir¹¹⁵. Cerrahoğlu ise, böyle bir görüşün, kanunun açık hükmüne ve kambiyo senetlerinin emniyet ve süratle tedavül ilkesine aykırılığından dolayı kabul edilemeyeceğini belirtmektedir¹¹⁶.

¹¹² Moroğlu, **Düzenleme Yeri**, s.714

¹¹³ Öztan, **a.g.e.**, s.464

¹¹⁴ 11.HD'nin 18.6.1991 tarih E:2775- K:4158 sayılı kararı, **BATİDER**, C.XVI, s.107

¹¹⁵ Karayalçın, **a.g.e.**, s.111, Kambiyo senetlerinde keşide tarihinin önem arz ettiği durumlar için bkz. aynı yazar s.110-111

¹¹⁶ Cerrahoğlu, **a.g.e.**, s.28

Keşide tarihi harf ya da rakamla yazılabilir. Keşide tarihinin gün, ay ve yıl olarak gösterilmesi gerekir¹¹⁷. Keşide tarihi ve vadenin aynı güne rastlaması mümkündür¹¹⁸. Poliçe ve bono olarak düzenlenen senetlerde keşide tarihinin senedin vadesinden sonraki bir tarihe karşılık gelmesi halinde düzenlenen senet kambiyo senedi olarak nitelendirilemez¹¹⁹. Sadece yılın gösterilmesi mümkün olmadığı gibi “Ramazan bayramı”, “Şeker bayramı” gibi ibarelerin de tarih olarak yazılması senedin geçerliliğini olumsuz etkiler¹²⁰. Keşide tarihi olarak gösterilen tarihin belli ve mümkün bir tarih olması gereklidir¹²¹. Tarihin mümkün olması, senette keşide tarihi olarak “30 Şubat” gibi takvimde tarih olarak var olmayan tarihlerin yazılmaması anlamına gelir¹²². Ancak yıl içerisinde belirli tek bir güne rastlayan tarihlerin(Cumhuriyet Bayramı gibi) yanlarında yılı da yazılmış olmak kaydıyla keşide tarihi olarak geçerli sayılması gerekir¹²³. Keşide tarihinin gerçek durumu yansıtmaması halinde, yani senet üzerinde yazılı olan keşide tarihinin, senedin fiilen düzenlendiği tarihe uygun olmaması durumunda ne olacağı doktrinde tartışmalıdır. Bazı yazarlara göre, eğer senetten doğan hakların kullanılması anında, senedin düzenleme tarihinin gerçeğe uymaması bir fark yaratmıyorsa ortada kanuna aykırı bir durum yok demektir.¹²⁴ Karayalçın ise, böyle bir durumda vade bakımından senet üzerinde yazılı tarihin geçerli olacağını, ehliyet bakımından ise senedin fiilen düzenlendiği tarihin esas alınması gerektiği görüşündedir¹²⁵.

¹¹⁷ 12.HD'nin 20.11.1998 tarih E:97/14645-K:98/223 sayılı kararı,Uyar,**a.g.e.**,C.I,s.49-50

¹¹⁸ Bahtiyar,**a.g.m.**,s.43-44

¹¹⁹ Baumbach,Heferrhmel,**a.g.e.**,s.98; İmregün,**Kıymetli Evrak**,s.44-50; Karayalçın,**a.g.e.**,s.110

¹²⁰ Öztan,**a.g.e.**,s.467; Karayalçın,**a.g.e.**,s.110

¹²¹ Baumbach,Heferrhmel,**a.g.e.**,s.98

¹²² Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.110; Karayalçın ise bu gibi durumlarda senedin geçersiz sayılmayıp, Şubat ayının son günü keşide edilmiş sayılması kanaatindedir. Karayalçın,**a.g.e.**,s.111;bkz.Aynı yönde Bahtiyar,**a.g.m.**,s.50; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 30 Şubat tanzim tarihini içeren senedin geçersiz sayılmayıp senedin Şubat ayının son günü keşide edilmiş sayılmasına hükmetmiştir. HGK'nin 21.06.2000 tarih ve E:12-1011-K:1076 sayılı kararı, **ABD**,2000-3,s.308-309

¹²³ Bahtiyar,**a.g.m.**,s.46 dpn.24; Aynı görüş için bkz. Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.125

¹²⁴ Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.116; Öztan,**a.g.e.**,s.468

¹²⁵ Karayalçın,**a.g.e.**,s.110

b) Alternatifli Mecburi Şartlar¹²⁶

Kambiyo senetlerinde alternatifli mecburi şartlar keşide ve ödeme yeridir.

(1) Keşide Yeri

TTK.m.584/4' göre “keşide yeri gösterilmeyen poliçe, keşidecinin soyadı yanında gösterilen yerde keşide edilmiş sayılır”¹²⁷. Yargıtay, “hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde” anlaşılabilir olması koşuluyla keşide yerinin kısaltılmış olarak yazılabileceğine içtihat etmiştir¹²⁸. Şayet kambiyo senedinde keşide yeri olarak bir yer gösterilmiş, ancak bu yer açık ve anlaşılır bir şekilde kabul edilemiyor ise, artık keşidecinin adının yanında yazılı olan yeri keşide yeri olarak kabul etmek mümkün değildir¹²⁹. Ayrıca keşide yeri olarak gösterilen yerin gerçeğe uygun, yani senedin fiilen keşide edildiği yer olması da şart değildir¹³⁰.

(2) Ödeme Yeri

Kambiyo senetlerindeki borcun, aranılacak borç olmasından ve bu nedenle, alacaklının ödemenin nerede yapılacağını bilmesi gerektiğinden, senette ödeme yerinin gösterilmesi zorunludur¹³¹. Ödeme yeri de keşide yeri

¹²⁶ “Alternatifli Mecburi Şartlar” ifadesi doktrinde de kabul edilmektedir. Karayağcı, **a.g.e.**, s.111; Fahiman TEKİL, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 1994, s.102. Ancak bu ifadeden senet üzerine birbirine alternatif olabilecek iki şartın aynı anda yazılabileceği gibi bir anlam çıkarılmamalıdır. Bu nedenle örneğin alternatifli mecburi şartlardan olan keşide yerinin “veya” ibaresiyle birden fazla olarak gösterilmesi mümkün değildir. Nitekim birden fazla keşide yeri gösterilmiş olan senet kambiyo senedi sayılamaz.

¹²⁷ Kanun maddesindeki “keşidecinin soyadı yanında gösterilen yerde” ifadesi yerine “imzası yanında yazılı olan yerde” ifadesinin daha doğru olacağı yönündeki görüş için bkz. Erdoğan MOROĞLU, “Kambiyo Senetlerinde Düzenleme Yeri, **Fahiman Tekil’in Anısına Armağan**, İstanbul, 2003, s.159

¹²⁸ Yargıtay İBK, 14.12.1992 tarih E:92/1-K:92/5 sayılı kararı, **YKD.**, C.XIX, S.5, s.663 vd. Aslında çeklerle ilgili olarak verilmiş olan bu karar poliçe ve bono hakkında da aynen geçerlidir. Moroğlu, **Düzenleme Yeri**, s.163

¹²⁹ Moroğlu, **Düzenleme Yeri**, s.156-157

¹³⁰ Öztan, **a.g.e.**, s.472; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s.113

¹³¹ Öztan, **a.g.e.**, s.473

gibi alternatifli olarak gösterilebilir¹³². TTK.m.584/3' göre “Ayrıca tasrih edilmiş olmadıkça muhatabın soyadı yanında gösterilen yer, ödeme yeri ve aynı zamanda da muhatabın ikametgahı sayılır”. Bonoda muhatap olmadığından dolayı düzenleyenin soyadının yanında gösterilen yer (özel olarak ödeme yeri gösterilmemişse) ödeme yeri sayılır. Senette ödeme yeri ile ilgili bir yer yoksa ve muhatap ya da keşidecinin soyadının yanında da bir yer gösterilmemiş ise, senet kambiyo senedi olarak geçerli sayılmaz. Ödeme yeri açıkça gösterilmiş ise, ayrıca muhatabın ismi yanında gösterilen yer ödeme yeri olarak kabul edilemez¹³³.

Çekte ödeme yeri gösterilmesi zorunlu değildir. Çünkü çekte muhatap olarak ancak bir banka gösterilebileceği için kanun, ödeme yeri gösterilmemiş çekte ödemenin muhatabın iş merkezinin bulunduğu yerde yapılacağı hükmünü koyarak çekte ödeme yerini zorunlu bir unsur olmaktan çıkarmıştır(TTK.m.693/II). Çekte birden fazla ödeme yeri gösterilmesi mümkündür(TTK.m.693/2). Bu takdirde çek, ilk gösterilen yerde ödenir. Fakat, poliçe ve bonoda birden fazla ödeme yerinin gösterilip gösterilemeyeceği tartışmalıdır. Karayalçın, poliçede birden fazla ödeme yerinin gösterilmesinde bir sakınca olmadığını zira bunun hâmilin yararına olduğu kanaatindedir¹³⁴. Öztan ise, birden fazla muhatap bulursa bile ödeme yerinin birden fazla olarak gösterilemeyeceği fikrindedir¹³⁵.

c. İhtiyari Şartlardan Vade

Poliçe ve bonoda ihtiyari şartlardan biri vadedir. Her ne kadar vade 583.maddede senette yer alması gereken unsurlar arasında sayılmışsa da 584/2'de “vadesi gösterilmeyen poliçenin görüldüğünde ödenmesi meşrut sayılır” hükmü yer aldığından, senette vadenin gösterilmesi şart

¹³² Ödeme yerinin alternatifli olarak gösterilebilmesinin tarihi gelişimi için bkz.Turgut KALPSÜZ, “Poliçelerde Ödeme Yerinin Önemi”,**BATİDER**,C.V,S.4,s.664-665

¹³³ Kalpsüz,**a.g.m.**,s.666

¹³⁴ Karayalçın,**a.g.e.**,s.112

değildir.Çekte ise vade yoktur. Çek görüldüğünde ödenir. Ayrıca çek için kısa ibraz süreleri kabul edilmiştir. Çekte ibraz süresinin geçmiş olması, senetten anlaşılan bir defa hali teşkil eder.

Senede vade yazılmışsa, bunun, mutlaka senet metni içinde yer alması şart değildir¹³⁶. Metnin dışındada yer alabilir. Fakat keşidecinin imzasının, bu vadeyi kapsar şekilde atılmış olması gerekir. Bu yüzden, hem metin içinde hem de metnin dışında vade yazılmış olup da bunların tarihleri birbirinden farklıysa, senet, kambiyo senedi niteliğini kazanamaz¹³⁷. Çünkü TTK.m.615/II hükmüne göre birbirinden farklı vade tarihi içeren senetler geçersiz olur. Vade ile senedin düzenlenme tarihinin aynı olması, senedin kambiyo senedi olma niteliğini kaybettirmez¹³⁸.

TTK.'nın 625. maddesinde görüldüğünde, belirli bir günde, görüldükten belli bir süre sonra, keşide gününden belli bir süre sonra olmak üzere dört tür vade sayılmıştır.

(1) Belirli Bir Günde Vade

Senede kesin, belirli bir vade tarihi (1 Ocak 2005 gibi) yazılmışsa senet muayyen vadeli senet halini alır. Bu tür vadeyi içeren senetler, senette gösterilen vade tarihine kadar borçluya ibraz edilemez. Senede konulan vadede yıl belirtilmemiş olursa, vade tarihinin yılı, keşide edilen yıl olarak kabul edilir¹³⁹. Mesela 25.5.2005 keşide tarihli bir kambiyo senedinin vadesi 25 Haziran olarak yazılmışsa vade tarihinin 25 Haziran 2005 şeklinde anlaşılması gerekir.

¹³⁵ Öztan,**a.g.e.**,s.475; Baumbach,Heferrhmehl,**a.g.e.**,s.96; Aksi görüş ve bu konu hakkında daha fazla bilgi için bkz. Kalpsüz,**a.g.m.**,s.666 vd.

¹³⁶ Öztan,**a.g.e.**,s.646; Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.119

¹³⁷ Öztan,**a.g.e.**,s.646; Cerrahoğlu,**a.g.e.**,s.57; Hem metin içinde hem de metin dışında yer alan birbirinden farklı vade tarihlerinden metnin içindekinin geçerli olması gerektiği yönündeki görüş için bkz. Karayalçın,**a.g.e.**,s.157

¹³⁸ 12. HD'nin 18.12.1996 tarih ve E:15550-K:15912 sayılı kararı, **YKD.**,C.23,S.2,s.229

¹³⁹ Öztan,**a.g.e.**,s.647; Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.119; Uyar,**a.g.e.**,C.I,s.27

Takvimde mevcut olmayan günler vade olarak yazılamaz. Bu nedenle normal olarak 28 çeken bir şubat ayına denk gelen fakat 29 Şubat tarihini içeren senetlerin kambiyo senedi olarak kabul edilmemesi gerekir. Fakat, doktrinde haklı olarak, bu gibi vadeleri içeren senetlerde, vade tarihinin ayın son günü olarak kabul edilmesi görüşü savunulmaktadır¹⁴⁰.

(2) Keşide Tarihinden Belirli Bir Süre Sonra Vade

Keşide tarihinden belli bir süre sonra vadeyi içeren senetlerde vade olarak, keşide gününden itibaren belli bir süre öngörülmüştür. Senet üzerinde, keşide edildiği tarihten “10 gün sonra ödeyiniz”, “5 hafta sonra ödeyiniz” gibi ibareler yer alır. Senet gerçek keşide tarihini yansıtmıyor olsa bile, vadeyi hesaplarken, gerçek tarihi değil, senette yazan keşide tarihini esas almak gerekir¹⁴¹.

(3) Görüldüğünden Belirli Bir Süre Sonra Vade

Bu tip vadeli senetlerde vade, senedin görülmek üzere arzından itibaren başlayan ve keşideci tarafından tayin olunan sürenin geçmesinden sonra gelmiş olur. Mesela “görüldükten 35 gün sonra ödeyiniz” ibaresini taşıyan bir senet, görüldüğünden belli bir süre sonra vade içeren bir senet olup, üzerine muhatap tarafından konulan kabul tarihinden itibaren 35 günün geçmesiyle muaccel olur¹⁴². Şayet muhatap, poliçeyi kabul etmemişse sürenin başlangıç tarihi kabul etmeme protestosunun çekildiği tarihten itibaren başlar. Fakat kabul şerhinde tarih atılmamış ve bu tarihi tespit etmek için bir protesto da düzenlenmemiş ise poliçe, kabule arz için gereken sürenin son gününde kabul edilmiş sayılır. Vade de doğal olarak bu tarihten itibaren işlemeye başlar.

¹⁴⁰ Karayalçın, a.g.e., s.158; Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.119

¹⁴¹ Karayalçın, a.g.e., s.158

Bonoda muhatap olmadığından, süre, keşidecinin bononun üzerine koyduğu “görölmüştür” şerhinden itibaren başlar.

(4) Görüldüğünde Vade

Bazı senetlerin üstüne “ibrazında ödeyiniz”, “görüldüğünde ödeyiniz” ibareleri konulur veya vadeyle ilgili hiçbir kayıt yazılmaz. Bu gibi durumlarda senet, görüldüğünde(ibrazında) ödenmesi gereken senet haline gelir. Bu gibi senetlerin keşide gününden itibaren bir yıl içinde ödenmek üzere ibrazı şarttır (TTK.m.616/I).

2. Senede Konulması Caiz Olmayan Kayıtlar

Senede konulan öyle bazı kayıtlar vardır ki, bunlar, senedin hükümsüz olmasına yol açarlar. Poliçede havalenin şarta veya asıl borç ilişkisine bağlanması gibi. Bu durumda senet geçerli olarak doğmaz¹⁴³.

Senede konulan bazı kayıtlar ise senedi hükümsüz kılmaz. Sadece bu kayıtlar yazılmamış sayılır. Nitekim TTK.’nın 587. maddesine göre, görüldüğünde ve görüldüğünden belli bir süre sonra ödenmesi şart kılınan senetler dışındaki senetlere konulan faiz şartı yazılmamış sayılır. Aynı şekilde, senet üzerine konulan, senedin vadesinde ödenmediği takdirde diğer senetlerinde muaccel olacağına ilişkin “muacceliyet kaydı” ve yine senet üzerine konulan cezai şarta ilişkin kayıtlar yazılmamış sayılır¹⁴⁴.

¹⁴² Kanun maddesinde geçen “görölmek” kavramının isabetli seçilmediği ve bu kavramdan senedin kabul edilmesinin anlaşılması gerektiği yönündeki görüş için bkz. Öztan,**a.g.e.**,s.666

¹⁴³ Öztan,**a.g.e.**,s.487

¹⁴⁴ “Seneteki cezai şarta ilişkin kayıt yazılmamış sayılır”.12.HD’nin 19.10.1983 tarih E:6248-K:7727 sayılı kararı,Öztan,**a.g.e.**,s.487

3. Senette Bulunması Gereken Mecburi Şartların Eksikliği ve Sonuçları

Kanunen öngörülen şekil şartlarının eksikliği, senedi geçersiz kılar. Senedin geçersiz olduğu defiiini, tüm borçlular her hâmile karşı ileri sürebilir. Bu teknik anlamda bir itirazdır. Bu nedenle hâkim tarafından re'sen nazara alınır. Bu definin ileri sürülmesi MK.m.2 ile de çelişmez. Meğer ki bu eksiklik, senedin düzenlendiği anda, ödemededen kurtulmak maksadıyla borçlu tarafından bilerek yaratılmış olsun¹⁴⁵.

Senet üzerindeki yazıların değişik kalemlerle yazılabilmesi mümkündür. Bu yüzden senet üzerinde unsurların bir veya birkaçının değişik renkteki kalemlerle yazılmış olması senedin geçerliliğini etkilemez ve senedin tedavüle çıkarılırken eksik olduğunu kanıtlamaz¹⁴⁶.

Kambiyo senetlerinde şekil şartlarının senedin lehtara verilmesi anında tamam olması gerektiği vurgulanmaktadır¹⁴⁷. Eğer, bu anda şekil şartları eksikse, açık senet hali istisna olmak üzere senet geçersiz demektir.

Senet üzerinde “poliçe”, “bono” veya “çek” ibaresi eksik, fakat bulunması gerekli diğer zorunlu unsurlar yer alıyorsa, bu durumda, poliçe veya çek olarak düzenlenmek istenen senet emre yazılı havale (TTK.m.738), bono olarak düzenlenmek istenen senet ise emre yazılı ödeme vaadi sayılır.

Şekil şartlarının eksikliği dolayısıyla geçersiz olan bir senedin, eksik olan şekil şartlarının sonradan tamamlanmasıyla geçerli hale getirilmesi mümkündür¹⁴⁸. Böyle bir durumda senet üzerine eksik unsurların tamamlanmasından sonra imza koyanlar senet dolayısıyla borç altına

¹⁴⁵ Öztan,**a.g.e.**,s.494

¹⁴⁶ TD'nin 23.1.1968 tarih E:67/4831-K:68/427 sayılı kararı, **BATİDER**,C.V,S.2:299; Karayalçın,**a.g.e.**,s.118

¹⁴⁷ Öztan,**a.g.e.**,s.498; Karayalçın,**a.g.e.**,s.117

¹⁴⁸ Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.116

girerler. Ancak daha önceki hâimleri senet dolayısıyla sorumlu tutmak mümkün değildir. Ancak, senedin eksik unsurlarının sonradan tamamlandığının, kendisine başvuru kişi tarafından ispat edilmesi gereklidir. Şekil noksanı bulunan bir senedin açık poliçe olarak iktisabı ile batıl poliçenin sonradan tamamlanması farklı şeyler olmasına rağmen, yaratılan hukukî görünüş bakımından, senedi iyiniyetli iktisap eden bakımından bir fark yoktur¹⁴⁹. Yani, eksik poliçenin açık poliçe olduğu inancıyla iyiniyetli iktisabı mümkündür¹⁵⁰. İyiniyetin, senedin devralındığı anda mevcut olması gerekir¹⁵¹. Böyle bir iktisabın geçerli olabilmesi için senedin kişide açık senet intibasını veriyor olması lazımdır¹⁵². Senedi devralan, senedin anlaşmaya aykırı olarak doldurulduğunu bilerek iktisap etmişse, kötüniyetli; ticari hayatta kendisinden beklenen özen ve dikkati göstermemişse ağır kusurlu sayılır¹⁵³.

B. Kısmî Hükümsüzlük Defileri

Kısmî hükümsüzlükten kasıt senedin bir kısmının hükümsüz sayılıp diğer kısmının geçerli sayılması olmayıp, senedin bazı ilgililer açısından geçerli bazıları açısından ise geçersiz sayılmasıdır. İlk bakışta bu şekilde bir ayrımın hatalı olduğu sonucuna varılabilir. Ancak, bizzat kanunun kendisi böyle bir ayrıma cevaz vermektedir. Nitekim, TTK.'nın imzaların istiklâlini düzenleyen 589. maddesi senet üzerinde yer alan ve sahiplerini herhangi bir sebeple bağlamayan imzaların, senet üzerindeki diğer imzaların geçerliliğine etki yapmayacağını öngörmektedir. Kısmî hükümsüzlük defileri başlığı altında, isnat edilemeyen ile isnat edilebilen kısmî hükümsüzlük defilerini inceleyeceğiz. Doktrinde Kınacıoğlu, isnat defilerini hükümsüzlük defilerinden ayrı bir başlık altında incelemiştir¹⁵⁴. Buna karşın Poroy'a göre ise, her iki

¹⁴⁹ Kınacıoğlu, a.g.e., s.136

¹⁵⁰ Hueck, Canaris, a.g.e., s.68

¹⁵¹ Öztan, a.g.e., s.513; Jacobi, a.g.e., s.496-497; Hueck, Canaris, a.g.e., s.67

¹⁵² Öztan, a.g.e., s.512-513

¹⁵³ Gustav STANZL, *Wechsel-Scheck-und Sonstiges Wertpapierrecht*, Graz, KÖLN, 1957, s.50

Kınacıoğlu, a.g.e., s.136'dan naklen

¹⁵⁴ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.119

grup yönünden de defi, iradenin yokluğu veya geçersizliği ile ilgili olduğu için sözkonusu defiler arasında fark yaratmak zorunlu değildir¹⁵⁵. Kanaatimizce de isnat defilerinde de diğer isnat edilebilen kısmî hükümsüzlük defilerinde olduğu gibi geçerli bir hukukî bir görünüm mevcuttur. Fakat bu görünümü senette borçlu olarak gözüken kişi yaratmamıştır. Bu nedenle biz de isnat defilerini hükümsüzlük defileri başlığı altında incelemeyi uygun buluyoruz.

1. Isnat Edilemeyen Kısmî Hükümsüzlük Defileri

Defileri sınıflandırmada hukukî görünüş ilkesini temel aldığımızda, karşımıza isnad problemi çıkar. Nitekim, görünüşün sanki gerçekmiş gibi işlem görmesi, bir başka deyişle dış görünüşün iç gerçeklik kazanması ve böylece meydana gelen hukukî sonuçların ilgiliye yüklenebilmesi bununla ilgilidir¹⁵⁶. Hukukî görünüş olgusu, isnadın konusunu teşkil etmektedir¹⁵⁷. Bu defiler kanunda sayıldıklarından bunlara, kanundan doğan defiler de denilmektedir¹⁵⁸. Esasen bu defiler, kaynaklarını isnat olgusunda bulmaktadırlar.

Kambiyo hukukunda işlem güvenliği, görünüşe güven ilkesi ile sağlanır¹⁵⁹. Bu ilkeye göre, yaptığı irade beyanına, üçüncü şahısların güvenebileceği bir görünüm veren kimsenin, bu beyanıyla bağlı kalması, bu beyanla sorumlu tutulması esastır¹⁶⁰. Sadece hukukî görünüş, imza atanın sorumlu olması için yeterli değildir. Bu hukukî görünüşün borçlu görünen kişiye isnat edilebilmesi de gerekir¹⁶¹. Senedi imzalayan kişi, kendisine isnat edilebilecek bir hukukî görünüşe sebebiyet vermişse, üçüncü şahsın bu güveni ve bu güvene dayalı iktisabı korunur. Çünkü, senedin tedavülde bulunması, senedin verilmesi anlaşmasının geçerli olduğuna dair bir hukukî

¹⁵⁵ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.76

¹⁵⁶ Ülgen, **Hukukî Görünüş**, s.199

¹⁵⁷ Ülgen, **Hukukî Görünüş**, s.200

¹⁵⁸ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.80

¹⁵⁹ Kınacıoğlu, a.g.e., s.164

¹⁶⁰ Öztan, a.g.e., s.221; Baumbach, Heferhmehl, a.g.e., s.212

¹⁶¹ Baumbach, Heferhmehl, a.g.e., s.212

görünüşün doğmasına sebep olur¹⁶². Ancak ehliyetsizlik, temsil yetkisinin yokluğu veya aşılması, sahte imza veya imzanın zorla attırılmış olması, senet metninin değiştirilmiş olması hallerinde, senetteki görünümü, senette borçlu görünen kişiye isnat etmek mümkün değildir. Bu hususta üçüncü kişinin iyiniyetli olması da sonucu değiştirmez. Dolayısıyla, isnat edilemeyen defiler bir kısım borçlular tarafından herkese karşı ileri sürülebilen mutlak defilerdendir. Bu defiler üzerinde özel olarak durmakta yarar görmekteyiz.

a. Ehliyetsizlik Defii

Ehliyetsiz bir kimsenin, kendi hukuk alanında ortaya çıkan hukukî görünüş olgularını öğrenebilme ve bunları önleyebilme imkanını haiz sayılması düşünülemez¹⁶³. Bu yüzden, hukukî görünüşün ilgiliye yüklenebilmesi için bu kişinin gerekli hukukî işlem ehliyetine sahip olması gerekir. Bu nedenle, bir kimsenin ehliyetsiz olarak kambiyo senedi düzenlemesi, senet dolayısıyla sorumlu tutulmasını ve yarattığı hukukî görünüşün kendisine isnat edilebilmesini engeller.

Senedin verildiği anda ehliyetsiz olması, imza sahibine, bunu herkese karşı ileri sürme hakkı verir¹⁶⁴. Bu husus, kişinin korunması ilkesinin, muamelattaki emniyetin korunması ilkesine üstün tutulmasından ileri gelmektedir¹⁶⁵.

TTK.m.582'ye göre "akit ile borçlanmaya ehil olan kimse; poliçe, çek ve bono ile borçlanmaya da ehildir". Bu maddeden de anlaşılacağı üzere kanun, kambiyo senetleri ile borçlanma konusunda özel bir ehliyet şartı getirmemiştir.

¹⁶² Kınacıoğlu, a.g.e., s.164

¹⁶³ Ülgen, **Hukukî Görünüş**, s.205

¹⁶⁴ Baumbach, Heferhmehl, a.g.e., s.201; Hueck, Canaris, a.g.e., s.141

¹⁶⁵ Öztan, a.g.e., s.221; Baumbach, Heferhmehl, a.g.e., s.201

Fiil ehliyetine sahip olmayan bir kimse hiçbir şekilde kambiyo borcu altına giremez. Sınırlı ehliyetsizler yani mümeyyiz küçükler ile mümeyyiz mahcurlar ancak kanuni temsilcilerinin izniyle kambiyo taahhüdünde bulunabilirler(MK.m.16/I). Fakat, karşılıksız kazanımlarda rıza gerekli olmadığından (MK.m.16) bu gibi kimseler kendilerini lehtar göstererek poliçe düzenleyebilirler. Bono ve çekte ise aynı durum geçerli değildir¹⁶⁶.

Ehliyetin kambiyo senedinin verildiği(teslimi) anda bulunması yeterlidir¹⁶⁷. Daha önceki bir zamanda ehliyetin bulunmaması hiçbir anlam ifade etmez. Çünkü, ticari senetten kaynaklanan borç ticari senet verildiği anda doğmaktadır. Kısaca, senedin tanzimi esnasında ehliyetsiz, fakat senedin verilmesi esnasında ehliyetli olan kimse verdiği senetten dolayı sorumludur¹⁶⁸.

b. Temsil Yetkisinin Olmadığı veya Aşılmış Olduğu Defii

BK.'daki temsile ilişkin genel hükümlere göre, eğer bir kişinin temsil yetkisi yoksa ve buna rağmen bir başkası adına hukukî işlem yaparsa, bu durumda yetkisiz temsil söz konusu olur. Böyle bir durumda BK.m. 39'a göre hukukî işlemin hükümsüz olmasından dolayı üçüncü kişinin uğradığı zararın yetkisiz temsilci tarafından tazmin edilmesi gerekir. Fakat üçüncü kişi, temsilcinin temsil yetkisinin olmadığını biliyorsa veya bilmesi gerekiyorsa, bu durumda yetkisiz temsilci zarardan sorumlu tutulamaz.

¹⁶⁶ Öztan,**a.g.e.**,s.391

¹⁶⁷ Öztan,**a.g.e.**,s.393; Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.100

¹⁶⁸ Öztan,**a.g.e.**,s.393 ve 391 dpn.16; İNAN'a göre tam ehliyetsizin yaptığı asıl borç sözleşmesi sonradan verilen icazet ile de geçerli hale getirilemez. Bu durumda senedin temel alacağını doğuran hukukî muamele hükümsüz olduğu için düzenlenen senet mücerretlik dolayısıyla asıl sözleşmeden bağımsız olarak geçerli fakat bedelsiz olacak ve bu durum bir şahsî defii teşkil edecektir. İnan,**Hatır Senetleri**,s.35, Yazar sınırlı ehliyetsizler bakımından ise icazetin verilebileceğini belirtmektedir. İnan,**Hatır Senetleri**,s.36-37

BK.'daki bu maddenin ticari hayatta uygulanması senedin tedavül yeteneğini azaltacağından¹⁶⁹TTK.m.590 hükmü kabul edilmiştir. Bu maddeye göre;

“Temsile salahiyetli olmadığı halde bir şahsın temsilcisi sıfatıyla imzasını bir poliçeye koyan kimse, o poliçeden dolayı bizzat mesul olur ve poliçeyi ödediği takdirde temsil olunanın haiz olabileceği haklara sahip olur. Salahiyetini aşan temsilci için dahi hüküm böyledir”.

Bu maddeden de anlaşılacağı üzere, kambiyo senetlerine BK.m.39'da düzenlenen geçersizlik müeyyidesi yerine TTK.m.590'da ki özel düzenleme uygulanacaktır. Çünkü, görünüm olgusunu temsil edilen kişi değil, bizzat yetkisiz temsilci yaratmıştır¹⁷⁰. Bu yüzden, temsil edilen kişiyi, senet dolayısıyla sorumlu tutmak mümkün değildir.

TTK.'da 590.madde dışında kambiyo senetlerinde temsile ilişkin BK.'dan farklı özel bir hüküm yoktur. Bu nedenle BK.'nın temsile ilişkin 32.vd. maddeleri kambiyo senetlerindeki temsil ilişkilerinde de uygulama alanı bulur¹⁷¹.

TTK.m.590 poliçe kısmında düzenlenmesine rağmen, TTK'nın 690. maddenin atfı nedeniyle bonoya, 730.maddenin atfı gereğince de çek hakkında uygulama alanı bulan genel bir hükümdür.

Temsil yetkisi kanundan doğabileceği gibi sözleşmeden de doğabilir. Gerek kanuni gerek akdi temsilci yetkisini kullanarak senedi imzaladığı takdirde, temsil olunan borçlu duruma girer. Temsil olunanın, senet dolayısıyla sorumlu tutulabilmesi için, temsil yetkisinin varlığının senetten anlaşılmasının gerekip gerekmediği tartışmalıdır. Doktrindeki bazı yazarlar,

¹⁶⁹ Öztan, a.g.e., s.407; Karayalçın, a.g.e., s.49

¹⁷⁰ Hueck, Canaris, a.g.e., s.141

¹⁷¹ Kınacıoğlu, a.g.e., s.125; Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.127

temsil olunanın sorumlu tutulabilmesi için temsilcinin imzasını temsil varlığını belli etmek yoluyla atmış olmasının gerekli olmadığı kanaatindedirler¹⁷². Diğer bazı yazarlar ise, temsil olunanın temsilcinin imzalamış olduğu senetten dolayı sorumlu tutulabilmesi için temsil ilişkisinin senetten anlaşılması gerektiğini ifade etmektedirler¹⁷³. Kanaatimizce, temsil olunanın sorumlu tutulabilmesi için senet üzerine temsil olunanın isminin yazılması ve altına da “temsilen” ya da “vekaleten” yazılması ve temsilcinin kendi adını yazıp senedi imzalaması yeterlidir. İhtilâf halinde temsilcinin temsil ilişkisinin varlığını ispat etmesi gereklidir.

İmzaladığı senet dolayısıyla yetkisiz temsilcinin sorumlu tutulabilmesi için şu şartlar gereklidir¹⁷⁴;

- Senedi imzalayanın yetkisinin olmaması veya yetkisini aşması
- Temsilcinin kendi el yazısı ile imzasını atmış olması
- Alacaklının, temsil yetkisinin yokluğunu veya aşıldığını bilmemesi gereklidir. BK.m.39/l’de temsilcinin temsil yetkisinin olmadığını biliyor veya bilmesi gerekiyorsa ifadesi kullanılmıştır. Fakat, kambiyo senetlerinde alacaklının durumu bilmesi gerektiği araştırılmaz¹⁷⁵. Bu durumda, yetkisiz temsilci, ancak alacaklının durumu bildiğini ispat ederek senet bedelini ödemekten kurtulur. Yani TTK.m.590’de, BK..m.39’un aksine “duruma vakıf olma mecburiyeti” aranmamıştır¹⁷⁶. Yani alacaklının bu durumda pozitif bilgisi şarttır¹⁷⁷.

¹⁷² Öztan,**a.g.e.**,s.404; Helvacı,**a.g.e.**,s.46-47

¹⁷³ Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.125; Fatih ARICI, “Kambiyo Senetlerinde Temsilcinin Yetkisini Aşarak Kambiyo Taahhüdünde Bulunmasından Doğan Sorumluluk”, **Erdoğan Moroğlu’na 65.Yaş Günü Armağanı**,İstanbul,1999,s.23 dnp.28; Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.144

¹⁷⁴ Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.125-126; Öztan,**a.g.e.**,s.408 vd.

¹⁷⁵ Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.128

¹⁷⁶ Öztan,**a.g.e.**,s.407

¹⁷⁷ Brox,**a.g.e.**,s.262

- Temsilcinin fiil ehliyetine sahip olması gereklidir.

Bu şartların gerçekleşmesi halinde yetkisiz temsilci TTK.m.590 gereğince senetten şahsen sorumlu olacaktır. Yetkisiz temsilci senet bedelini ödediği takdirde senedi ödediği kişiye halef olmaz, bilakis temsil ettiğini ileri sürdüğü şahsın senedi ödemiş olsaydı sahip olacağı hakları elde eder. Bu nedenle yetkisiz temsilciye karşı, alacaklıya karşı sahip olunan değil sadece temsil ettiğini ileri sürdüğü şahsa karşı sahip olunan defiler ileri sürülebilir¹⁷⁸.

Yetkisini miktar bakımından aşan temsilcinin imzaladığı senet dolayısıyla hangi miktara kadar sorumlu olacağı doktrinde tartışmalıdır. Kınacıoğlu'na göre, yetkisini aşan temsilci senet bedelinin tamamından tek başına sorumlu tutulmalıdır¹⁷⁹. Zira böyle bir uygulamanın kanunun lafzına uygun olacağı kanısındadır. Arslanlı ise temsilcinin senet meblağının tümünden temsil edilenin ise sadece yetki sınırına kadar temsilci ile müteselsilen sorumlu tutulması taraftarıdır¹⁸⁰. İmregün ise, kanaatimizce de haklı olarak, temsil yetkisi miktarına kadar temsil olunan, aşılan miktar bakımından ise sadece temsilci sorumlu olmalıdır görüşünü savunmaktadır¹⁸¹.

TTK.m.590 bir tüzel kişinin temsil edilebilmesi için çift imza kuralının öngörülmüş olmasına rağmen tek imzanın atıldığı durumlarda da uygulama alanı bulur¹⁸².

Temsil yetkisinin bulunup bulunmadığı senedin lehtara verildiği ana göre araştırılmalıdır. Temsil yetkisi senedin verildiği anda mevcut değilse, borçlu durumunda bulunan (temsil olunan) bunu her hâmile karşı ileri sürebilir¹⁸³.

¹⁷⁸ Öztan,**a.g.e.**,s.410

¹⁷⁹ Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.126

¹⁸⁰ Halil ARSLANLI, Ticari Senetler, İstanbul, 1954,s.69-70; Aynı görüş için bkz. Baumbach,Heferrhmel,**a.g.e.**,s.127

¹⁸¹ İmregün,**Kıymetli Evrak**,s.51; Aynı görüş için bkz.Arıcı,**a.g.m.**,s. 20

¹⁸² Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.128; Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.126; Öztan,**a.g.e.**,s.403

¹⁸³ Baumbach,Heferrhmel,**a.g.e.**,s.202; 12.HD'nin 27.09.1989 tarih ve E:2249-K:11249 sayılı kararı,**YKD**,C.17,S.3,s.383

Kişi, bir kimseye temsil yetkisi verdiği inancını yaratacak şekilde davranışlarda bulunursa, iyiniyetli üçüncü şahıslara karşı aynen temsil yetkisi veren gibi sorumlu olur ve bu kişilere karşı senedi imzalayan kişinin temsil yetkisi olmadığı defii ileri süremez¹⁸⁴. Aynı şekilde, yetkisiz temsilcinin imzalamış olduğu kambiyo senedine sonradan temsil edilen şahıs tarafından icazet verilmesi halinde de temsil edilen senet dolayısıyla tek başına sorumlu olacaktır¹⁸⁵.

Doktrinde TTK.m.590 hükmünün aşağıda incelenecek olan sahte imzaya da uygulanması, yani imza taklidi yapan kişinin senet dolayısıyla sorumlu tutulması görüşü hâkimdir¹⁸⁶.

c. Senetteki İmzanın Sahte Olduğu Defii

Senette borçlu görünen kişi, senetteki imzanın kendisine ait olmadığını, sahte olduğunu iyiniyetli hâmillere dahil herkese karşı ileri sürebilir. Çünkü, hukukî görünümü kendisi değil, imzasını taklit eden kişi yaratmıştır. Bu yüzden, senetteki imzanın kendisine isnat edilebilmesi mümkün değildir. Bu konuda doktrin ve Yargıtay görüş birliği içindedir¹⁸⁷.

Kural olarak, senet dolayısıyla sorumlu tutulabilmek için, senetteki imzanın bizzat senette adı geçen şahıs tarafından atılması şart değildir. Nitekim, temsilci vasıtasıyla senet düzenlenmesinde, senetteki imza temsil edilen kişinin el ürünü değildir. Fakat bu imza kendisine isnat edilebilmektedir¹⁸⁸. Benzer durumlar sahte imza dolayısıyla da karşımıza çıkabilmektedir. İlk olarak, böyle bir durum, sahte imzaya icazet verilmesi

¹⁸⁴ Tayfun ESENER, Salahiyete Müstenit Temsil, Ankara, 1961, s.49; Baumbach, Heferhmehl, a.g.e., s.202

¹⁸⁵ Baumbach, Heferhmehl, a.g.e., s.202; Öztan, a.g.e., s.411; Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.128

¹⁸⁶ Baumbach, Heferhmehl, a.g.e., s.126; Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.129; Kınacıoğlu, a.g.e., s.123

¹⁸⁷ İnan, **Hatır Senetleri**, s.110; Domaniç, a.g.e., s.116; Kınacıoğlu, a.g.e., s.165; Öztan, a.g.e., s.223;

Karayalçın, a.g.e., s.31; Baumbach, Heferhmehl, a.g.e., s.202; Hueck, Canaris, a.g.e., s.141

¹⁸⁸ Baumbach, Heferhmehl, a.g.e., s.116

halinde söz konusu olmaktadır. Sahte imzaya icazet verilmesiyle imzası taklit edilen kişi senet dolayısıyla sorumlu hale gelir¹⁸⁹. Ancak, bu durumda, icazet imzaya değil, senedin verilmesine ilişkin anlaşmaya verilmektedir¹⁹⁰. İcazet, açık veya zımni davranışlarla olabilir¹⁹¹. Ancak somut olayda, icazetin kabul edilebilmesi için imzası taklit edilen kişinin sahtekarlığı bilmesi veya hiç olmazsa böyle bir ihtimali hesaplayabilecek durumda olması gerekir¹⁹². Senet hâmil, senette imzası görünen(imzası taklit edilen) kişiye senetteki imzanın kendisine ait olup olmadığını sorarsa ve buna karşılık imzası taklit edilen kişi de imzanın gerçek olduğunu, her şeyin yolunda olduğunu ve senet bedelini ödeyeceği bildirirse durum tartışmalıdır¹⁹³. Doktrindeki bazı yazarlar, bu durumun bir icazet teşkil edeceği kanaatindedirler¹⁹⁴. Diğer bazı yazarlar ise, bu durumun icazet olarak kabul edilemeyeceğini, zira imzası taklit edilen kişinin bu beyanlarının bildirici nitelikte olduğunu, bu yüzden hukukî işlem sayılamayacağını, burada sorumluluğun imzası taklit edilen kişinin sebebiyet verdiği hukukî görünümünden dolayı doğduğunu ifade etmektedirler¹⁹⁵.

¹⁸⁹ Baumbach,Heferhmehl,**a.g.e.**,s.117; Öztan,**a.g.e.**,s.421; Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.123; Brox,**a.g.e.**,s.263

¹⁹⁰ Baumbach,Heferhmehl,**a.g.e.**,s.118; Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.123

¹⁹¹ Baumbach,Heferhmehl,**a.g.e.**,s.119; Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.123

¹⁹² Baumbach,Heferhmehl,**a.g.e.**,s.119; Öztan,**a.g.e.**,s.423

¹⁹³ İsviçre Federal Mahkemesi kararına da konu olan bir olayda poliçe hamili senet üzerinde imzası görünen kişiye(somut olayda bu kişi temsil ettiği anonim şirketin yönetim kurulu üyesidir) senet üzerindeki imzanın doğruluğunu ve senet üzerine tek başına imza atmaya yetkili olup olmadığını sormuş bunun üzerine senet üzerinde imzası görünen kişi de cevaben böyle bir poliçenin mevcut olduğunu ve kendisinin de şirket adına senet keşide etmeye tek başına yetkili olduğunu, söylediklerinin ispatı olması amacıyla da alt kısmını imzaladığı bir faks yazısını poliçe hamiline göndermiştir. Ancak senet üzerinde poliçe borçlusu görünen şirket takip ve dava sırasında senetteki imzanın sahte olduğunu iddia etmiş, yapılan bilirkişi incelemesinde de imzanın kuvvetle muhtemel sahte olduğu kanaatine varılmıştır. Federal mahkeme kararında sahte imzayla düzenlenen senede sonradan icazet verilebileceğine açıkça değinmeden, senet üzerindeki imzası sahte görünen kişiyi yaptığı hareketlerin kendisine isnat edilebilir hukukî bir görünüme sebebiyet vermesi ve böylece karşı tarafta güven uyandırılmış olması nedeniyle sorumlu tutmuştur. BGE, 4C.82/2002,21.6.2002, Karar özeti ve eleştirisi için bkz.Katja ROTH/Hans Caspar Von der CRONE,Zurechenbarkeit im Wertpapierrecht,**SZW/RSDA**,5/2002,s.311-316; Kararı eleştiren yazarlara göre temsil yetkisinin yokluğu halinde verilen icazetin kıyas yoluyla sahte imzaya da uygulanması mümkün değildir. Çünkü, yetkisiz temsil askıda geçersiz potansiyel bir hukukî işlemdir. Buna karşın sahte imza durumunda geçerli kılınabilecek bir işlem yoktur. Bu yüzden de var olmayan bir duruma sonradan icazet verilemez.

¹⁹⁴ Baumbach,Heferhmehl,**a.g.e.**,s.119

¹⁹⁵ Hueck,Canaris, **a.g.e.**,s.141-142; Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.165

d. Senet Metninin Değiştirilmiş Olduğu Defi

TTK.m.660'a göre "bir poliçe metni tahrif edildiği takdirde değiştirmeden sonra poliçe üzerine imza koymuş olan kimseler değişmiş metin gereğince ve ondan önce imzasını koyanlar ise eski metin gereğince mesul olurlar". Madde de geçen "metin" ibaresi sadece borç vaadi ya da ödeme emrini değil, senedin ön ve arka yüzündeki tüm kambiyo taahhüdü sayılan kayıtları içine alacak şekilde anlaşılmalıdır¹⁹⁶. Aynı şekilde madde başlığı "senet metninde değişiklik" olmasına rağmen bundan tahrifatın anlaşılması gerekir¹⁹⁷.

Senet metninde 660. maddedeki anlamıyla değişiklik, ancak senedin tedavüle çıkmasından sonra mümkün olup, senet imzalanıp henüz lehtara verilmeden üzerinde değişiklik yapılması bu madde kapsamına girmez¹⁹⁸. Senet metninde değişiklik ya tüm ilgililerin katılımıyla ya da senet ilgililerinin bir veya birkaçının, diğerlerinden habersiz senet üzerinde bazı değişiklikler yapmalarıyla gerçekleştirilebilir. TTK.m. 660 ikinci durumu düzenlemiştir¹⁹⁹. Senet metninin değiştirilmesi genellikle senet bedeline, vadeye, ödeme yerine, keşide yerine ilişkin olmaktadır²⁰⁰. Senette imzası bulunan kişiler, yapılan değişikliğe onay verirlerse veya bazı istisnai durumlarda sebebiyet verilen hukukî görünüm kendilerine isnat edilebilirse bu kişileri değişik metin gereğince sorumlu tutmak mümkündür²⁰¹.

Bazı değişiklikler 660. maddenin kapsamı içine girmez²⁰². Örneğin, TTK.m.592'de düzenlenen açık poliçenin anlaşmaya aykırı bir şekilde doldurulması bu madde kapsamına girmez. Aynı şekilde imza senet metnine dahil olmadığından değiştirilmesi de senet metninde tahrifat sayılmaz²⁰³.

¹⁹⁶ Öztan, a.g.e., s.863

¹⁹⁷ Öztan, a.g.e., s.862, dpn.4

¹⁹⁸ Baumbach, Heferhmehl, a.g.e., s.340

¹⁹⁹ Öztan, a.g.e., s.861

²⁰⁰ Öztan, a.g.e., s.865

²⁰¹ Hueck, Canaris, a.g.e., s.142; Kınacıoğlu, a.g.e., s.166; Brox, a.g.e., s.265

²⁰² Öztan, a.g.e., s.862; Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.207; Kınacıoğlu, a.g.e., s.128

²⁰³ Öztan, a.g.e., s.863; Kınacıoğlu, a.g.e., s.128

TTK.m.660, TTK.'nın 690 ve 730. maddelerinin yaptıkları atıflar dolayısıyla bono ve çekte de uygulama alanı bulur.

2. İsnat Edilebilen Kısımî Hükümsüzlük Defileri

Kambiyo taahhüdü çeşitli şekillerde sakat olabilir. Örnek olarak verme sözleşmesi (senedin çalınmış olması durumunda olduğu gibi) hiçbir şekilde mevcut olmayabilir ya da verme sözleşmesi, irade sakatlığı hallerinde olduğu gibi sakat olabilir. İşte bu gibi durumlarda hukukî görünümü bizzat senette borçlu gözüken kişi yaratmıştır ve senet üzerindeki görünüm kendisine isnat edilebilmektedir. Bu yüzden bu gibi defiler isnat edilebilen kısımî hükümsüzlük defii adını alırlar. Bu durumlar aşağıda tek tek incelenecektir.

a. İradeyi Sakatlayan Sebeplerin Bulunduğu Defii

Sözleşme yapılırken, taraflardan birinin, sözleşme iradesinin oluşum ve beyanı aşamalarında ortaya çıkan bozukluklara irade sakatlığı denir²⁰⁴. Borçlar hukukunda iradeyi sakatlayan sebepler hata, hile ve ikrahtır. İradeyi sakatlayan sebeplerin varlığı halinde, iradesi sakatlanan taraf, isterse iptal hakkını kullanarak sözleşmeyi geçmişe etkili olarak ortadan kaldırabilir. Bu hakkın kullanma süresi bir yıldır. Sözleşmenin geçerliliği bozucu şarta bağlıdır. İptal hakkı kullanıldığı zaman sözleşme geçmişe yönelik ortadan kalkar²⁰⁵.

İrade sakatlığı hallerini incelemeyen önce konuyu sınırlamakta fayda görmekteyiz. Öncelikle bir kambiyo senedinin düzenlenmesinde üç ayrı aşama vardır. İlk aşama, kambiyo senedinin düzenlenmesine temel teşkil eden asıl borç ilişkisidir. İkinci aşama ise tarafların temel borç ilişkisinin ifası uğruna kambiyo senedi düzenleme hususunda anlaşmalarıdır. Son aşama

²⁰⁴ Eren,**a.g.e.**,s.347

²⁰⁵ Eren,**a.g.e.**,s.381

ise, kambiyo senedinin düzenlenmesi ve teslimi aşamasıdır ki bu aşamanın diğer aşamalarla aynı anda yapılması mümkün olmakla birlikte bu durum, senedin düzenlenmesinin üç aşamalı olması gerçeğini değiştirmez²⁰⁶. Yani taraflar arasındaki borç doğuran işlem ile bu işleme dayanılarak bir kambiyo senedi düzenlenmesi (kambiyo taahhüdünde bulunulması) ayrı hukukî işlemlerdir²⁰⁷. Bu nedenle, bir kişinin teknik anlamda bir borç ilişkisine girerken sahip olması gereken iradesi ile aynı kişinin bu borcun ifası uğruna kambiyo senedi düzenlemesi sırasında sahip olduğu iradesi mahiyetleri bakımından farklıdır²⁰⁸. Bu yüzden iradeyi sakatlayan haller yukarıda saydığımız değişik aşamalarda karşımıza çıkabilir. İrade sakatlığı, kambiyo senedinin düzenlenmesine sebep teşkil eden asıl borç sözleşmesi anında bulunabilir. Ancak, bu durum, bir şahsî defi teşkil eder. Bu yüzden, asıl borç ilişkisi sırasında varolan irade sakatlığı halleri burada inceleme konusu yapılmayacaktır. Biz burada, sadece kambiyo taahhüdünde bulunulduğu sırada varolan irade sakatlığı hallerini inceleyeceğiz.

Kambiyo senetlerinde iradeyi bozan hallerin hangi defi türüne girdikleri doktrinde tartışmalıdır. İnan, Cerrahoğlu ve İmregün senet yapma iradesini sakatlayan halleri mutlak defi olarak nitelendirmektedirler²⁰⁹. Hirş ise irade sakatlığı hallerinin şahsî defiye vücut verdiği görüşündedir²¹⁰. Poroy ise irade sakatlığı hallerinde bir ayırım yapmak gerektiğini ve tehdit ile hilenin(“somut olayın özelliklerinden doğabilecek istisnalar bir yana”) diğer irade sakatlığı hallerinden ayrı olarak mutlak defi sayılması gerektiğini ifade etmektedir. Yazar, hata ile gabinin ise şahsî defi olarak kabul edilmesinden yanadır²¹¹. Öztan, irade sakatlığı hallerini senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne taalluk eden defiler başlığı altında incelemiş, hukukî görünüş olgusundan hareketle irade sakatlığı hallerinin ancak kötüniyetli üçüncü kişilere ileri sürülebileceğini

²⁰⁶ İnan, **Hatır Senetleri**, s.87

²⁰⁷ Sungurbey, **a.g.e.**, s.89

²⁰⁸ İnan, **Hatır Senetleri**, s.31

²⁰⁹ İnan, **Hatır Senetleri**, s.31; Cerrahoğlu, **a.g.e.**, s.47; İmregün, **İktisat ve Maliye**, s.658

²¹⁰ Hirsch, **a.g.e.**, s.502-503

²¹¹ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s.78

ve iyiniyetin ölçüsü olarak 599.maddenin değil 598/2.'nin uygulanması gerektiği görüşündedir²¹². Defileri, hukukî görünüş ilkesini temel alarak sınıflandıran Kınacıoğlu'na göre ise, bu gibi hallerde ortada bir muteberiyet defii vardır. Yazara göre bu gibi hallerin üçüncü kişilere ileri sürülebilmeleri 598/2'ye göre olmalıdır²¹³.

Defileri sınıflandırmamızda dayanak noktamızı oluşturan hukuk görünüş ilkesi, sorunu çözmemizde bize yardımcı olacaktır. İrade sakatlığı hallerinde iradesi sakatlanan kişinin sakat da olsa bir iradesi vardır. Bu nedenle irade sakatlığı halleri geçerli bir hukukî görünüş olgusunun yaratılmasına engel teşkil etmez²¹⁴. Emniyet ve sürat ticaret hayatının vazgeçilmez unsurlarıdır. Bunu sağlamak ise iyiniyetli hâmilleri korumaktan geçer. Bu yüzden, irade sakatlığı hallerinde, muamelattaki emniyetin korunması, imza sahibinin iradesine üstün tutulmalıdır²¹⁵. Bu nedenle, irade sakatlığı hallerinde bu defi, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülememelidir²¹⁶. Ancak isnat probleminin hukukî görünüş olgusu ile ilgilinin hukuk alanı arasındaki bağlantıyı zorunlu kılması keyfiyeti karşısında maddi cebir(vis absoluta) hallerinde ilgilinin kendi hukuk alanı içinde meydana gelen hukukî görünüş olgusunun sonuçlarına katlanamayacağı açıktır. Çünkü, burada hukukî görünüş 3. kişiler tarafından yaratılmaktadır²¹⁷. Bu nedenle, ikrahın zorla imza attırılması düzeyinde olması halinde, bu hususun her durumda üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi hakkaniyet gereğince mümkün olmalıdır.

Gabin halinde ise, bu durumun şahsî defi mi yoksa hükümsüzlük defi mi teşkil ettiği hususu doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre gabin sadece temel hukukî ilişkiyi değil, senedin verilmesi sözleşmesini de geçersiz kılar²¹⁸. Bu durumda bir borcun doğması söz konusu olmaz. Bu nedenle gabin hali

²¹² Öztan, **a.g.e.**, s.225-226

²¹³ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s.166 vd.

²¹⁴ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s.167

²¹⁵ Öztan, **a.g.e.**, s.225

²¹⁶ Baumbach, Heferhmehl, **a.g.e.**, s.205

²¹⁷ Ülgen, **Hukukî Görünüş**, s.201

²¹⁸ Baumbach, Heferhmehl, **a.g.e.**, s.208; Öztan, **a.g.e.**, s.229

senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin bir defidir. Kanaatimizce de haklı olan diğer bir görüşe göre ise gabinin objektif unsuru edimler arasında açık oransızlık ancak karşılıklı sözleşmelerde söz konusu olabilir²¹⁹. Kambiyo senedi düzenlemek karşılıklı bir sözleşme değildir. Bu yüzden gabinden doğan sakatlık senet ilişkisine tesir etmez. Bu nedenle gabin hali şahsî defi teşkil eder.

b. Senetteki İmzanın Kambiyo Senedi Düzenleme İradesi Olmadan Atılmış Olduğu Defii

İradenin sahibini bağlamadığı, ona yükletilemeyeceği durumlarla, iradenin sahibini bağladığı, fakat gerçekte bir irade beyanında bulunma isteği olmaksızın irade beyanında bulunulması halleri birbirinden farklıdır. İradenin sahibini bağlamadığı durumlarda, yani imzanın zorla attırılması ya da alkol veya hap etkisi altında kambiyo senedi düzenlenmesi ve imzalatılması durumunda yukarıda incelediğimiz bir isnat defi doğar. Bu durumlarda imza, esasen imza eden tarafından atılmış olduğu halde ona yükletilemez. Ancak, kambiyo senedi düzenleme iradesi olmadan, fakat hiçbir zorlama ve etkiye de maruz kalmadan bir senedin imzalanması durumu bir kısmî hükümsüzlük hali teşkil eder. Bu durumlarda isnat defi doğmaz. Çünkü duruma, borçlu, iradesi sakatlanmadan sebep olmuştur. Yani, yaratılan hukukî görünüm kendisine yükletilebilmektedir. Bu durumlarda senede imzasını koyan kimse beyan şuuruna sahiptir ancak işlem yapma iradesi yoktur²²⁰. Bu da, bu defilerin isnat defilerinden farkını ortaya koyar. Bu nedenle, kambiyo senedi düzenleme iradesi olmadan imzalanmış kağıtların, mesela, birçok kağıt arasına karışan bononun fark edilmeden imzalanması²²¹ durumunda borçlu, bunu, senede iyiniyetle hâmil olanlara karşı ileri süremez²²².

²¹⁹ İnan, **Hatır Senetleri**, s.34; Aynı görüş için bkz. Cerrahoğlu, **a.g.e.**, s.48

²²⁰ Baumbach, Heferhmehl, **a.g.e.**, s.206

²²¹ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s.78

²²² Baumbach, Heferhmehl, **a.g.e.**, s.206

c. Senedin Rıza Hilafına Ele Geçirilmiş Olduğu Defii

Şekil şartları tam olan bir kambiyo senedinin rıza hilafına ele geçirilmiş olması durumunda hangi tür definin söz konusu olduğu tartışmalıdır. Sözleşme teorisine göre, böyle bir durumda kambiyo borcu doğmayacağı için bu hal bir hükümsüzlük defii teşkil eder. Kreasyon teorisine göre ise, bu durum bir şahsî defi hali teşkil eder²²³.

Senedin rıza hilafına ele geçirilmiş olması kanaatimizce kısmî hükümsüzlük defiine vücut verir²²⁴. Senedin çalınması durumunda olduğu gibi senedin rıza hilafına ele geçirilmiş olması durumunda, borçlu, senet hâmiline karşı herhangi bir taahhütte bulunmamıştır²²⁵. Ancak, borçlunun senedi iyiniyetli iktisap edenlere karşı bu defiyi ileri sürmesi mümkün değildir. Çünkü böyle bir durumda, hukuken geçerli bir senedin varlığı görünümüne kendisi sebep olmuştur²²⁶. Bu arada kanunda kendisi için özel bir hüküm öngörülmuş olan hamiline yazılı düzenlenebilecek senetlerdeki duruma da ayrıca değinmek gerekir. 571/III'de "*senedin, borçlunun rızası hilafına tedavüle çıkarıldığı yolunda bir defi dermeyan olunamaz*" hükmü mevcuttur. Bu hükümden, hamiline yazılı senetlerde senedin rıza hilafına ele geçirilmiş olduğu definin, senedi bulana veya çalana karşı dahi ileri sürülemeyeceği sonucu çıkarılmamalıdır. Bu yüzden, borçlu hamiline yazılı senetlerde senedin rıza hilafına ele geçirilmiş olduğu defii bilerek borçlunun zararına hareket eden kişilere karşı dahi ileri sürebilmelidir²²⁷. Hatta bu durumda TTK.m.598/II kıyasen uygulanmalı ve bu defi senedi kötü niyetle iktisap eden veya iktisabında ağır kusur bulunan kişilere karşı dahi ileri sürülebilmelidir²²⁸.

²²³ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s.167; Kreasyon teorisine göre kıymetli evrakta borç, keşidecinin yaptığı tek taraflı bir hukukî muameleyle doğmaktadır. Bu teoriye göre, senedin imzalamasıyla hakta doğmaktadır. Sözleşme teorisine göre ise hakkın doğumu için senedin düzenlenmesine ek olarak keşideci ve lehtar arasında senedin verilmesine ilişkin bir anlaşma yapılması gereklidir. Teoriler hakkında geniş bilgi için bkz. Öztan, **a.g.e.**, s.102; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s.27 vd.

²²⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.224; Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s.77; Cerrahoğlu'na göre bu durum bir şahsî defi teşkil eder. Cerrahoğlu, **a.g.e.**, s.19, dpn:2

²²⁵ Öztan, **a.g.e.**, s.224

²²⁶ Baumbach, Heferhmehl, **a.g.e.**, s.204; Hueck, Canaris, **a.g.e.**, s.143

²²⁷ Yiğit, **a.g.m.**, s.538

²²⁸ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s.86

d. Senedin, Kumar, Bahis ve Evlenme Tellallığı Nedeniyle Düzenlenmiş Olduğu Defii

BK.m.504'te kumar ve bahsin bir alacak hakkı doğurmadığı hükme bağlanmıştır. Ayrıca BK.m.505/1'e göre "*Kumar oynayan veya bahseden kimse tarafından imza edilmiş adi borç veya kambiyo senedi üçüncü bir şahsa devir edilmiş olsa bile bunlara müsteniden hiç bir kimse bir hak talep edemez. Kıymetli evrakın hüsnüniyet sahibi üçüncü şahıslara bahşettiği haklar mahfuzdur*". Yani, kumar borcu için kambiyo senedi düzenlenmesi halinde senet geçersizdir. Bu durumda borçlu daimi defi hakkına sahiptir²²⁹. Burada beyanın geçerliliğine ilişkin bir defi mevcuttur. Ancak bu tür defilerin iyiniyetli üçüncü kişilere ileri sürülmeleri mümkün olmamaktadır²³⁰. Kambiyo senetlerinin asıl borçtan bağımsız(mücerret) olarak geçerli olduklarını görmüştük. Ancak bu gibi durumların(kumar ve bahis) mücerretliğin kanuni istisnası oldukları kabul edilmektedir²³¹. Bu durumda, kumar ve bahis gibi muameleler asıl borç münasebeti ile ilgili olsalar bile kambiyo senedi borcunu da içine alır ve devir sözleşmesinin de hükümsüz olmasına yol açar²³². Yani, asıl borç sözleşmesinin kumar ve bahis nedeniyle imzalanmış olduğu durumlar şahsî defiyeye değil, isnat edilebilen kısmî hükümsüzlük define vücut verir.

²²⁹ Öztan,**a.g.e.**,s.227; Yargıtay, kumar ve bahis oynayan bir kişiye kumar ve bahis oynayacağını bilerek verilen avans ve ödünç paralar dolayısıyla senet düzenlenmesi halinde de düzenlenen senetlerin bir alacak hakkı doğurmayacağına hükmetmiştir.13.HD'nin 28.9.1998 tarih ve E:6023-K:7127 sayılı kararı, **YKD.**,C.24, S.11,s.1658 vd.

²³⁰ Baumbach,Heferhmehl,**a.g.e.**,s.207

²³¹ İnan,**Hatır Senetleri**,s.111

²³² Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.168; Baumbach,Heferhmehl,**a.g.e.**,s.220

e. Senedin, Kanuna, Ahlaka ve Kamu Düzenine Aykırı Düzenlenmiş Olduğu Defii

BK.m.19 ve 20'ye göre kanuna, ahlaka ve kamu düzenine aykırı bir amaçla kambiyo senedi düzenlendiği takdirde senet geçersizdir²³³. Bu durumda da bir kısmî hükümsüzlük defii mevcuttur²³⁴. Ancak bu geçersizliğin iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi mümkün değildir. Nitekim BK.m.65 "*Haksız yahut ahlaka (adaba) mugayir bir maksat istihsali için verilen bir şeyi istirdada mahal yoktur*" hükmünü getirmektedir.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamına giren taksitli satım sözleşmelerinde ki duruma da değinmek gerekir. TKHK'nin 6/A maddesinin III.fıkrasına²³⁵ göre bu kanun kapsamına giren taksitli satım sözleşmelerinde, sözleşmeden ayrı olarak senet düzenlenecekse, bu senet her bir taksit için ayrı olacak şekilde ve sadece nama yazılı olarak düzenlenebileceği aksi halde düzenlenen kambiyo senedinin geçersiz olacağı öngörülmüştür. Bu hüküm kanunun adına ve amacına uygun bir şekilde tüketiciyi korumaya yönelik vazedilmiş bir hükümdür. Çünkü, nama yazılı senetler alacağın temlik hükümlerine göre devredildiğinden, borçlu, alacaklıya karşı sahip olduğu defileri iyiniyetli olsalar dahi senedin sonraki hâmlilerine karşı ileri sürebilme olanağına sahiptir. Ancak burada ortaya çıkan problem TKHK'de öngörülen hükme aykırı olarak düzenlenen senedin akıbetinin ne olacağıdır? TKHK'nin 6/A maddesinin III.fıkrasında öngörülen geçersizlik şekle ilişkin bir düzenleme olmadığından, bu hükme uyulmaması düzenlenen senedin şeklen geçersizliğine yol açmaz²³⁶. Buna mukabil, taksitli satım sözleşmesinden doğan yükümlülüğün, tek bir kambiyo senedi düzenlenerek yerine

²³³ Öztan,**a.g.e.**,s.227

²³⁴ Bu durumun mutlak defii teşkil edeceği zira burada bir butlan söz konusu olduğu ve butlanın sadece taraflar arasında değil bunda menfaati olan herkes tarafından herkese karşı ileri sürülebileceği hakkındaki görüş için bkz.Budak,Çelik,**a.g.m.**,s.50, Hatta yazarlara göre burada senetteki taahhütler değil bizatihi senedin kendisi geçersiz olmaktadır.

²³⁵ 4822 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 8.maddesi ile 4077 sayılı TKHK'ye eklenmiştir.

²³⁶ Sevilay UZUNALLI EROĞLU, "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Kıymetli Evrak Hukukuna Etkileri",**DEÜHFD**,C.6,S.1,s.132

getirilmesinin kararlaştırılması emredici bir kanun hükmüne aykırılık teşkil edeceğinden tarafların bu yöndeki irade açıklamaları BK.19 ve 20.maddeleri gereğince batıl olacaktır. Ancak tüketici, kambiyo senedini iradesi sakatlanmadan verdiği müddetçe ifanın kambiyo senedi ile yerine getirilmesi hakkındaki anlaşmanın geçersizliği kambiyo senedi verme sözleşmesini etkilemeyecek, verme sözleşmenin de geçersiz olmasına yol açmayacaktır²³⁷. Bir başka ifadeyle ödemenin kambiyo senedi ile yapılacağına dair anlaşma geçersiz olmakla birlikte bu durum ancak bir şahsî defii teşkil edecektir²³⁸. Bu arada asıl borç sözleşmesi de geçerliliğini koruyacaktır. Bu durumun yaratılan hukukî görünüme güvenerek senede iyiniyetli hâmil olanlara karşı ileri sürülebilmesi de bu kişilerin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş oldukları durum istisna olmak üzere mümkün değildir²³⁹. Buna karşın, doktrindeki bazı yazarlar, kanundaki kambiyo senedinin geçersiz olacağı şeklindeki açık hüküm gereğince, bu hususun mutlak bir defii olarak herkese karşı ileri sürülebilmesi gerektiğini ifade etmektedirler²⁴⁰.

f. Muvazaa Defii

Tarafların üçüncü kişileri aldatmak maksadı ile gerçek iradelerine uymayan ve aralarında hüküm ve sonuç meydana getirmeyen bir görünüş yaratmak hususunda anlaşmalarına muvazaa denir²⁴¹. BK.m.18/2'ye göre *“tahriri borç ikrarına istinat ile alacaklı sıfatını iktisap eden başkasına karşı borçlu tarafından muvazaa iddiası dermeyeran olunamaz”*. Doktrinde BK.m.18/2'nin kambiyo senetlerinde de uygulanması gerektiği hâkim

²³⁷ Eroğlu, a.g.m., s.136

²³⁸ Eroğlu, a.g.m., s.138

²³⁹ Tüketiciler aleyhine olan bu durumun bertaraf edilmesi amacıyla doktrinde “tüketici senedi” adı altında yeni bir kıymetli evrak türünün yaratılması gerektiği hakkında görüş ileri sürülmektedir. bkz. İ.Yılmaz ASLAN, “Taksitli Satışlarda Tüketicinin Korunması”, **BATİDER**, C.19, S.1, s.147; Aynı yönde belli bir meblağın altında olan senetlerin “tüketici bonusu” olarak değerlendirilerek kanunen zorunlu olarak nama yazılı bono sayılması gerektiği hakkındaki görüş için bkz. Ahmet BATTAL, “Kıymetli Evrakla Borç Altına Giren Tüketicinin Korunması”, **BATİDER**, C.19, S.3, s.105

²⁴⁰ Aydın ZEVLİLER, Murat AYDOĞDU, **Tüketicinin Korunması Hukuku**, Ankara, 2004, s.180

görüştür²⁴². Nitekim Öztan, muvazaayı, senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden defiler başlığı altında incelemekte ve ortada beyanın geçerliliğine ilişkin bir husus bulunmakla beraber, bunun BK.m.18/2 gereği dermeyan olunamayacağını belirtmektedir²⁴³. İmregün'de muvazaanın hükümsüzlük define yol açacağını ve fakat bu durumda BK.m.18/2'ye göre hareket edilmesi gerektiğini belirtmektedir²⁴⁴. Muvazaayı hatır senetleri açısından inceleme konusu yapan İnan, tedavül gayeli olmayan hatır senetlerinin muvazaalı olmaları nedeniyle hükümsüz oldukları sonucuna varmış, ancak senedi iyiniyetle iktisap etmiş olan kişiye karşıda BK.m.18/2 gereğince muvazaa iddiasının ileri sürülemeyeceğini belirtmiştir²⁴⁵. Ayrıca yazar, muvazaalı bir işlemi bir bütün olarak ele almak gerektiğini ve bu nedenle asıl borç ilişkisinde varolan muvazaanın, senet yapma iradesinde de ortaya çıkacağını, onu da etkileyeceğini ileri sürmektedir²⁴⁶. Ancak Karayalçın, muvazaanın şahsî defi teşkil ettiğini kabul eder²⁴⁷.

Kanaatimizce muvazaa, senedin hükümsüzlüğüne neden olan bir defidir. Ancak bu definin sebep verilen hukukî görünümünden dolayı iyiniyetli senet müktesiplerine karşı ileri sürülebilmesinin BK.m.18/2 ile sınırlandırılması gerekir²⁴⁸.

C. Defi Dermeyanın Genişlediği Haller

Kıymetli evrak hukukunda defilerin ileri sürülememesi, ancak senedin emre yazılı senede özgü devir şekilleri olan senedin keşideci tarafından lehtara verilmesi, ciro veya hamiline yazılı senedin teslimi ile devredilmesi

²⁴¹ Turhan ESENER, **Türk Hususi Hukukunda Muvazaalı Muameleler**, Ankara, 1956, s.7

²⁴² Hirsch, **a.g.e.**, s.503; Domaniç, **a.g.e.**, s.120

²⁴³ Öztan, **a.g.e.**, s.226

²⁴⁴ İmregün, **İktisat ve Maliye**, s. 659

²⁴⁵ İnan, **Hatır Senetleri**, s.118

²⁴⁶ İnan, **Hatır Senetleri**, s.117-118

²⁴⁷ Karayalçın, **a.g.e.**, s.146

²⁴⁸ Baumbach, Heferhmehl, **a.g.e.**, s.204; Muvazaalı emre yazılı senetlerin, ceza kanunundaki sahtekarlık hükümlerine giren bir muvazaa hali olduğu hakkındaki görüş için bkz. Faruk EREM; Hakkı DEMİREL, "Mefruz ve Muvazaalı Emre Muharrer Senetler", **ABD**, 1955, S.1, s.613

hallerinde mümkündür. Bunun dışındaki senet devirlerinde defi ileri sürülmesinin engellenmesi söz konusu değildir²⁴⁹.

Bunlar; halefiyet, vadeden sonraki ciro, tahsil cirosu ve karşılığın devri halleridir. Şimdi bu halleri kısaca inceleyelim.

1. Halefiyet

Kambiyo senetleri taraf soyutluğu anlamında soyut olduklarından dolayı senedi devralan, devreden haklarını değil, senetten doğan hakları devralmış olur. Yukarıda da belirttiğimiz üzere kıymetli evrak hukukunda sınırlı defi sistemi, ancak senedin emre yazılı senetlere özgü bir şekilde devredilmesi halinde söz konusudur. Senet kıymetli evraka özgü devir şekilleri dışında da devredilmiş olabilir. Senedin, kıymetli evraka özgü olmayan durumlarda devri hallerinde sınırlı defi sistemi uygulanmaz. Bu gibi durumlarda taraf soyutluğu kalkar. Örnek olarak bu durumlar senedin medeni hukuk hükümlerince miras, alacağın temlik gibi yollarla devredilmesi halleridir. Bu gibi hallerde defiler, senedi devralanlara karşı iyiniyetli olup olmamalarına ya da bilerek borçlunun zararına hareket edip etmediklerine bakılmaksızın ileri sürülebilir. Senedin, alacağın temlik ile devredildiği özel bir durumda senedin faktoring şirketince devralınması halidir. Senedin faktoring şirketince devralınması halinde Yargıtay, borçlunun, senedi devreden kişiye karşı sahip olduğu defileri, faktoring şirketine karşı ileri sürebileceğine hükmetmiştir²⁵⁰.

2. Vadeden Sonraki Ciro

TTK.m.602'de sayılan şartların gerçekleşmesi durumunda (senedin protestoya uğradıktan veya müracaat hakkını muhafazaya ilişkin işlemlerin

²⁴⁹ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.80

²⁵⁰ 19.HD'nin 9.07.2004 tarih ve E:2003/11608-K:2004/8248 sayılı kararı, **Legal hukuk Dergisi**, Eylül, 2004, s.2703-2704

zamanında yapılmaması sonucunda müracaat hakkının kullanılabilmesi imkanı ortadan kalktıktan sonra ciro edilmesi) vadeden sonra yapılan ciro bu madde uyarınca alacağın temlik hükmündedir. Yani gecikmiş ciro ile senedi devralan şahıs, bir alacağı temlik alan şahıs durumuna girer ve alacağı kendisine devreden hukukî durumunu kazanır²⁵¹. Çekin bankaya ibrazından sonra cirosu da alacağın temlik hükmündedir²⁵². Görüldüğü üzere burada da aslında yukarıda “halefiyet” durumunda anlattığımız bir durum mevcuttur. Çünkü bu durumda senedi devralan devreden halefi durumundadır. Bu nedenle devredene karşı ileri sürülebilecek defiler senedi gecikmiş ciroyla devralan kişiye karşı da ileri sürülebilir²⁵³.

3. Tahsil Ciro su

Tahsil ciro su TTK.m.600/II’de düzenlenmiştir. Tahsil ciro su nda cirantanın amacı, üçüncü kişiye senetten doğan bütün hakları devretmek değil, senet bedelini kendi adına tahsil yetkisi vermektir²⁵⁴. Senedi tahsil ciro suyla elinde bulunduran şahıs, cirantanın mümessili konumundadır²⁵⁵. Bu nedenle, senedi tahsil ciro su ile devreden kişiye karşı sahip olunan defiler, senedi tahsil ciro suyla elinde bulundurana karşı ileri sürülebilir. Buna karşılık, borçlunun, senedi tahsil ciro suyla elinde bulunduran vekil hâmile karşı şahsen sahip olduğu defileri ileri sürmesi mümkün değildir. Ayrıca TTK.m.600/I.fıkrasına göre senedi tahsil ciro suyla alan vekil hâmilin yaptığı her türlü ciro tahsil ciro su hükmündedir. Bu nedenle, vekil hâmil senedi temlik ciro suyla bir başkasına devretmiş olsa dahi senedi devralan son hâmil, senedi tahsil ciro suyla devreden ilk hâmile başvuramaz. Bu durumda tahsil ciro su yapıldığı senetten anlaşıldığı için, iyiniyet savunmasında da bulunamaz²⁵⁶.

²⁵¹ Öztan, a.g.e., s.572

²⁵² 11.HD’nin 04.2.1993 tarih ve E:7603-K:93/623 sayılı kararı, YKD, C.19, S.4, s.544 vd.

²⁵³ 12.HD’nin 18.6.2001 tarih ve E:9794-K:10915 sayılı kararı, YKD, C.27, S.11, s.1718-1719

²⁵⁴ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.162

²⁵⁵ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.160; Öztan, a.g.e., s.241

²⁵⁶ Şimşek, Tahsil Ciro su, s.275

4. Karşılığın Devri

Karşılık devredilmişse keşideciye karşı ileri sürülebilecek defiler, karşılık kendisine devredilmiş hâmile karşı da ileri sürülebilir²⁵⁷. Çünkü bu durumda da artık karşılığı devralan, karşılığı devredenin halefi durumundadır.

III. ŞAHSİ DEFİLER

Şahsî defiler, poliçeler için TTK.'nın 599. maddesinde, hamiline yazılı senetler için 571.maddesinde ve genel olarak emre yazılı tüm senetler için ise 737. maddede düzenlenmişlerdir. Bu maddelerde ortak olarak şahsî defiler; senet dolayısı ile kendisine müracaat olunan kimse ile müracaat eden kişi arasında doğrudan doğruya ilişkilere dayanan defiler şeklinde düzenlenmiştir.

Şahsî defiler, kambiyo senetlerindeki borç taahhüdünün objektif mevcudiyetine hiçbir etkisi olmayan, borçlu ile belli bir alacaklı arasındaki hukukî ilişkilerden doğan defilerdir²⁵⁸. Şayet bir defi, borç taahhüdünün objektif mevcudiyetine etkili olsaydı o zaman definin niteliği şahsî değil, hükümsüzlük olurdu.

Şahsî defiler, ileri sürülebilme bakımından nisbidir. Çünkü şahsî defiler sadece (istisnai haller dışında) doğrudan doğruya ilişki içinde bulunanlar tarafından ileri sürülebilirler. Bir başka ifade ile şahsî defilerin hukukî görünüş ilkesi gereğince iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmeleri mümkün değildir²⁵⁹. Bu şekilde bir defi sınırlaması senedin tedavül senedi olma fonksiyonuna uygundur ve senedin sonraki müktesiplerinin korunması amacına hizmet eder²⁶⁰. Bir şahsî definin istisnai hallerde ilişki içerisinde

²⁵⁷ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.80

²⁵⁸ Öztan, a.g.e., s.234

²⁵⁹ 19.HD'nin 06.02.2003 tarih ve E:2002/10843-K:2003/1101 sayılı kararı, **Legal Hukuk Dergisi**, Mart, 2003, s.695 vd.

²⁶⁰ Baumbach, Heferhmehl, a.g.e., s.216

olmayan üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi, onun şahsî defî niteliğine etki etmez.

Şahsî defiler doktrinde genel kabul gördüğü üzere üç ilişkiden doğarlar²⁶¹. Bunlar;

-Taraflar arasındaki senedin düzenlenmesine ve devrine ilişkin temel(asıl) borç ilişkisi

-Taraflar arasındaki özel anlaşmalar

-Temel ilişki dışında taraflar arasındaki herhangi başka bir ilişkidir.

A. Temel Borç İlişkisinden Kaynaklanan Şahsî Defiler

Şahsî defiler ilk olarak temel borç ilişkisinden kaynaklanıyor olabilir. Her kambiyo ilişkisinin altında mutlaka temel bir ilişki vardır²⁶². Temel hukukî ilişki senedin verilmesine neden olan illi karakterli hukukî ilişkidir²⁶³. Kambiyo senedi de temel ilişkiden kaynaklanan borcun ifası uğruna ya da ifası yerine verilir. BK.m.114/2'ye göre “mevcut bir borç için kambiyo taahhüdünde bulunmak veya yeni bir borç veya kefalet senedi imzalamak ..tecdidi tazammun etmez”.

Demek ki kambiyo senedi ifa uğruna verilmişse, asıl borç ilişkisinden doğan alacak varlığını sürdürür. Bu durumda, alacaklının asıl borç ilişkisinden ve kambiyo ilişkisinden doğan iki ayrı talep hakkı vardır²⁶⁴. Asıl borç ilişkisi ile ticari senet ilişkisinin böylece bir arada bulunması asıl borç ilişkisinden kaynaklanan şahsî defilerin dermeyan edilebilmesine olanak

²⁶¹ Hüseyin ÜLGEN; Mehmet HELVACI, Abuzer KENDİGELEN, Arslan KAYA, **Kıymetli Eyrak Hukuku**, İstanbul, 2004, s.50

²⁶² Ülgen, **Hukukî Görünüş**, s.68

²⁶³ Öztan, **a.g.e.**, s.236

²⁶⁴ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s.111; Öztan, **a.g.e.**, s.903

sağlar²⁶⁵. Çünkü, asıl borç ilişkisi çeşitli sebeplerle kalkmış ya da hükümsüz hale gelmiş olabilir²⁶⁶. Ancak, bu durumlar, kural olarak senet yükümlülüğünü etkilemez ve birer şahsî defi teşkil ederek borçluya daimi bir sebepsiz zenginleşme defi ileri sürme hakkı verir²⁶⁷.

Nasıl ki her kambiyo ilişkisinin arkasında mutlaka bir temel ilişki varsa, senette gözüken alacağın arkasında da “temel alacak” olması gerekir. Asıl borç ilişkisinin ortadan kalkması her zaman temel alacağında ortadan kalkmış olacağı anlamına gelmez²⁶⁸. Fakat asıl borç ilişkisi olmadan da temel alacağın doğması mümkün değildir. Temel alacak yoksa senet bedelsiz demektir²⁶⁹.

Doktrinde bedelsiz senetlerin tarifini İnan yapmıştır. Bedelsiz senet, ticari senedin temel alacağının, kendini meydana getiren asıl borç ilişkisiyle birlikte veya ondan ayrı olarak ortadan kalkması, geçerli olarak doğmaması veya hiç mevcut olmamasıdır²⁷⁰.

İnan bedelsiz senetler kavramının geniş tutulması taraftarıdır. Bedelsiz senetler kavramı geniş tutulursa yazarın da belirttiği üzere acaba asıl borç ilişkisinden kaynaklanan sakatlıkların tümü bedelsizliğe bu nedenle de şahsî defiyeye vücut verir mi? Ya da bedelsizlik ile şahsî defiler aynı şey midirler?²⁷¹ soruları karşımıza çıkar.

Kanaatimizce, bedelsizlik bir şahsî defi teşkil eder. Fakat, tüm şahsî defi durumlarından senedin bedelsiz olduğu sonucu çıkarılamaz. Bedelsizlik ile şahsî defi farklı şeylerdir. Nitekim aşağıda özel anlaşmalardan doğan şahsî defiler kısmında inceleyeceğimiz tedavül gayeli olmayan hatır senetleri de

²⁶⁵ Karayalçın, a.g.e., s.58

²⁶⁶ İnan, **Hatır Senetleri**, s.18

²⁶⁷ Baumbach, Heferhmehl, a.g.e., s.:218; Öztan, a.g.e., s.236-237

²⁶⁸ İnan, **Hatır Senetleri**, s.39

²⁶⁹ İnan, **Hatır Senetleri**, s.18-19

²⁷⁰ İnan, **Hatır Senetleri**, s.26

²⁷¹ İnan, **Hatır Senetleri**, s.27

bedelsizdir. Fakat, bu bedelsizlik şahsî defiyeye değil, muvazaa nedeniyle kısmî hükümsüzlük define vücut verir. Sonuç olarak İnan'ın, bedelsizliğin şahsî defilerin bir çeşidini oluşturduğu ve bu kavramların ayrı anlamlara geldikleri şeklindeki düşüncesine²⁷² katılmaktayız.

B. Özel Anlaşmalardan Doğan Şahsî Defiler

Bazı şahsî defiler, borçlu ile belli bir alacaklı arasında yapılan özel anlaşmalardan doğarlar. Bu anlaşmalar çok çeşitli olabilir. Çalışmamızda bunlardan hatır anlaşması, vade uzatım anlaşması, açık senet düzenleme anlaşması ile gizli rehin ve gizli tahsil cirosu anlaşmaları incelenecektir.

1. Hatır Anlaşması

Bazı durumlarda kişiler, gerçekte bir temel alacak olmaksızın, sırf bir tarafın kredi temin etmesini ya da mali durumunu iyi göstererek ticari itibarının yükselmesini sağlamak amacıyla, aralarında anlaşarak kambiyo senedi düzenleme yoluna gidebilirler²⁷³. Buna "hatır senedi" adı verilir. Yani, hatır senedi verilmesindeki amaç görünüşteki alacaklıya belirli imkanlar sağlamaktır²⁷⁴. Bunlar; hatır alacaklısının mali durumunu iyi göstermek ve kredi ihtiyacını karşılamaktır²⁷⁵. Taraflar arasında yapılan bu anlaşmaya hatır anlaşması adı verilir.

Hatır anlaşması eksik iki tarafa borç yükleyen, iki tarafın karşılıklı irade beyanlarıyla kurulan, şekle bağlı olmayan, bir borçlar hukuku sözleşmesidir²⁷⁶. Hatır anlaşmasının tarafları, anlaşmadan sonra bir hatır senedi düzenlerler. Hatır senetleri öyle senetlerdir ki, senette borçlu olarak görünen şahıs, senette yazılı meblağın bizzat kendi mamelekenden

²⁷² İnan, **Hatır Senetleri**, s.21 ve 28

²⁷³ İnan, **Hatır Senetleri**, s.3

²⁷⁴ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s.215

²⁷⁵ İnan, **Hatır Senetleri**, s.57

²⁷⁶ İnan, **Hatır Senetleri**, s.76 vd.

ödenmesini gerektiren bir borcu olmadığı halde, senet alacaklısının mali durumunu olduğundan daha iyi göstermesini mümkün kılmak için bu senedi tanzim veya kabul etmeyi, karşı taraf da bu senede dayanarak borçludan talepte bulunmamayı ve ayrıca senet tutarını ödemesi için senet borçlusuna temin etmeyi veya senedi tedavüle çıkarmamayı taahhüt etmiştir²⁷⁷.

TTK.'da hatır senetleri düzenlenmemiş olmasına rağmen doktrin ve Yargıtay bu senetlerin varlığını ve geçerliliklerini kabul etmiştir²⁷⁸. Hatır anlaşmasının tarafları bakımından hatır alacaklısı hatır senedini ödemesi amacıyla hatır borçlusuna ibraz ederse hatır borçlusunun hatır defii ile karşılaşır. Hatır defii şahsî defilerdendir²⁷⁹. Doktrinde hatır senetleri tedavül gayeli olanlar ve tedavül gayeli olmayanlar biçiminde ikiye ayrılmaktadır²⁸⁰. Böyle olunca da üçüncü kişiler bakımından defileri, bu senetlerin tedavül gayeli olup olmamalarına göre ikiye ayırarak inceleme gereği doğmaktadır.

a. Tedavül Gayeli Olmayan Hatır Senetlerinde Defiler

Tedavül gayeli olmayan hatır senetleri, hatır lehtarının bilançosunu ve mali durumunu olduğundan daha iyi göstermek amacıyla düzenlenirler²⁸¹. Tedavül gayeli olmayan hatır senetlerinde, hatır anlaşması ile senedin düzenlenmesi arasında bir zıtlık bulunduğundan, bu gibi senetlerin muvazaalı sayılması gerekir²⁸². Ancak bu definin, iyiniyetli hâmillere karşı ileri sürülmesi mümkün değildir²⁸³. Hatır senetleri bir hukukî görünüş meydana getiren muamelelerdir²⁸⁴. Senet yapma iradesini sakatlayan bir sebep, ticari senedin hükümsüzlüğüne yol açar. Senedin hükümsüzlüğü halinde ise bedelsizlik söz

²⁷⁷ İnan, **Hatır Senetleri**, s.64-65

²⁷⁸ 11.HD'nin 3.11.1977 tarih ve E:4312-K:4766 sayılı kararı, **BATİDER**, C.IX, Haziran 1978, S.3, s.857

²⁷⁹ İnan, **Hatır Senetleri**, s.128; Öztan, **a.g.e.**, s.1011

²⁸⁰ Öztan, **a.g.e.**, s.1010; İnan, **Hatır Senetleri**, s.50

²⁸¹ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s.216

²⁸² Öztan, **a.g.e.**, s.1011; İnan, **Hatır Senetleri**, s.117; Esener, **a.g.e.**, s.46

²⁸³ İnan, **Hatır Senetleri**, s.118

²⁸⁴ İnan, **Hatır Senetleri**, s.115

konusu olamaz. Çünkü ancak geçerli senetler bedelsiz olabilir²⁸⁵. O yüzden kanaatimizce sadece tedavül gayeli olan senetler bedelsizdir. Tedavül gayesi olmayan hatır senetleri bedelsiz değildirler. Bunlar muvazaa nedeniyle hükümsüzdürler²⁸⁶. Bu nedenle bu tür senetlere karşı ileri sürülebilecek defiler, şahsî değil, hükümsüzlük(kısmî) defidir. Bu yüzden İnan'ın²⁸⁷tedavül gayeli olmayan hatır senetlerinde, senedi devralan kötüniyetli üçüncü kişiye karşı şahsî defilerin TTK.m.599 mucibince ileri sürülebileceği hakkındaki görüşüne katılmıyoruz. Çünkü, ifade ettiğimiz nedenden dolayı, tedavül gayeli olmayan senetlerde ancak bir hükümsüzlük defii ileri sürülebilir.

b. Tedavül Gayeli Hatır Senetlerinde Defiler

Tedavül gayeli hatır senetlerinin düzenlenmelerindeki amaç, senedin hatır alacaklısı tarafından üçüncü bir kişiye devredilmesi ve bu yolla kredi temin etmesini sağlamaktır²⁸⁸. Bu nedenle hâmil senedin hatır senedi olduğunu bilse, kötüniyetli olsa dahi bu defii kendisine karşı ileri sürülemez²⁸⁹.

Doktrinde Hueck/Canaris hatır defiiini ayrı bir grup halinde “hariç tutulmayı gerektirmeyen defiler” başlığı altında incelemektedirler²⁹⁰. Ancak bir definin iyiniyetli olmayan senet müktesiplerine karşı ileri sürülebilmesi onu ayrı bir defii türü olarak ayırmamızı gerektirmez.

2. Vade Uzatım Anlaşması

Alacaklı ve borçlu, senedin vadesini uzatma hususunda anlaşabilirler. Bunu, senet üzerine yazabilecekleri gibi haricende yapabilirler. Senet üzerine

²⁸⁵ İnan,**Hatır Senetleri**,s.32

²⁸⁶ Aksi görüş için bkz. Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.215

²⁸⁷ İnan,**Hatır Senetleri**,s.59

²⁸⁸ İnan,**Hatır Senetleri**,s.115

²⁸⁹ İnan,**Hatır Senetleri**,s.58; Baumbach,Hefnerhohl,**a.g.e.**,s.228; Öztan,**a.g.e.**,s.1012; İnan, hatır iddiasının alacağın temlik yolu ile tedavül eden senetlerde dahi senedi temellük eden üçüncü kişiye karşı ileri sürülebilmesi taraftarıdır.Nurkut İNAN,“Kıymetli Evrak Hukukuna İlişkin Bazı Yargıtay Kararları”,**BATİDER**,C.IV,S.4,s.708

²⁹⁰ Hueck,Canaris, **a.g.e.**,s.145

yazıldığı zaman bu, senet metninden anlaşıldığı için herkese karşı ileri sürülebilir. Fakat anlaşma haricen yapılırsa, bu durum ancak bir şahsî defiyeye vücut verir²⁹¹.

Senet, tedavül gayeli ise, bu durumda haricen yapılan vade uzatım anlaşması, üçüncü kişiler tarafından biliniyor olsa dahi onlara karşı ileri sürülemez. Fakat, senet tedavül gayeli değilse ve senedin vadesinin uzatıldığını üçüncü kişi biliyorsa, bu durumda üçüncü kişiye karşı bu defiyeye TTK.m.599 gereğince ileri sürülebilir²⁹². Senedin vadesi uzatıldığı zaman senedin tedavül etmesi istenmiyorsa senede ciro edilemez kaydı konulması gerekir. Bu durumda vadenin uzatıldığını bilmeyen kişilere karşı da defiyeye ileri sürme hakkı doğar.

3. Gizli Tahsil ve Rehin Ciro su Anlaşması

Tahsil cirosunda borçlu, cirantaya karşı sahip olduğu defileri, ciro edilene karşı ileri sürebilme hakkına sahiptir. Bu nedenle, ciranta ve ciro edilen aralarında bir anlaşma yaparak senet bedelinin borçludan, devralan tarafından tahsil edilip, cirantaya verileceğini kararlaştırırlar²⁹³. Bunu senedi görünüşte temlik gerçekte tahsil ciro su şeklinde devretme yoluna giderek gerçekleştirirler. Burada ki amaç, devralanın vaziyetini kuvvetlendirmek ve borçlu tarafından ileri sürülebilecek defileri bertaraf etmektir²⁹⁴. Bu durum tespit edildiği takdirde borçlu, cirantaya karşı ileri sürebileceği defileri, senedi gizli tahsil ciro suyla devralan şahsa karşı da ileri sürebilir. Ancak bu durumda, yani senedin gizli tahsil ciro suyla devredildiğinin kanıtlanmış olması halinde, borçlunun vekil hâmile karşı sahip olduğu defileri ileri sürme hakkı yoktur²⁹⁵.

²⁹¹ Kınacıoğlu, a.g.e., s.170

²⁹² Kınacıoğlu, a.g.e., s.171

²⁹³ Öztan, a.g.e., s.618

²⁹⁴ Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.163

²⁹⁵ Öztan, a.g.e., s.620

4. Açık Senet Düzenleme Anlaşması

Açık senet, senedin tesliminde mecburi unsurları tam olmayan, fakat taraflar arasında özel bir anlaşmaya uygun olarak bu unsurların sonradan tamamlanması kabul edilmiş senettir²⁹⁶. Kanunumuz açık senet düzenlenmesine imkan vermiştir. Nitekim TTK.m.592’de açık poliçe düzenlenmiştir. Açık senedin düzenlendiği TTK.m.592’de *“tedavüle çıkarılırken tamamen doldurulmamış bulunan bir poliçe, aradaki anlaşmalara aykırı bir şekilde doldurulursa bu anlaşmalara riayet edilmemiş olması keyfiyeti, hâmile karşı ileri sürülemez; meğer ki hâmil poliçeyi kötü niyetle iktisap etmiş veya iktisap sırasında kendisine ağır bir kusur isnadı mümkün bulunmuş olsun”* hükmü yer almaktadır. Bu madde hem açık poliçeyi doldurulmuş şekli ile iyiniyetle iktisap etmiş kişiyi hem de doldurulmamış senedi iyiniyetle elde etmiş kişiyi koruyan bir hükümdür²⁹⁷. Çünkü, açık senedin devralınmasıyla, açık senedi doldurma hakkı da devralınmış sayılır²⁹⁸. Açık senet düzenlenebilmesinin asgari koşulları keşidecinin imzası ve keşideciyle alacaklı arasında açık senet düzenleme anlaşmasının varlığıdır²⁹⁹.

Şekil şartları tamam olmadığında ortada ya eksik ya da açık senet vardır. Bu iki senet arasındaki tek ortak yön başlangıçta bazı unsurların senette yer almamış olmasıdır³⁰⁰. Senedin eksik olup olmadığı ya da açık şekilde düzenlenip düzenlenmediğinin tespit edilmesi defii türünün tespiti bakımından önem teşkil eder. Eksik senet, tam hükümsüzlük defiiine vücut verir³⁰¹. Senedin anlaşmaya aykırı olarak doldurulduğu ise, ancak anlaşmaya taraf

²⁹⁶ Karayalçın,**a.g.e.**,s.117; Öztan,**a.g.e.**,s.502; Ayrıca açık poliçenin doldurulması hususunda yapılan anlaşmanın niteliği hakkında bkz.Öztan,**a.g.e.**,s.507; Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.133 vd.

²⁹⁷ Poroy,Tekinalp,**a.g.e.**,s.136

²⁹⁸ Öztan,**a.g.e.**,s.510

²⁹⁹ Eriş,**a.g.m.**,s.184

³⁰⁰ Eriş,**a.g.m.**,s.183

³⁰¹ Öztan,**a.g.e.**,s.504

olan kişiler arasında ileri sürülebilir³⁰². Bu durumda senedin anlaşmaya yakırı olarak doldurulması rizikosu bu senedi düzenleyip imzalayan kişiye aittir³⁰³. Çünkü açık senede imza atan kişi açık senet görünümü doğmasına sebebiyet vermiştir³⁰⁴.

Açık senedin anlaşmaya aykırı olarak düzenlenmiş olduğu, şahitle ispat olunamaz³⁰⁵.

C. Temel İlişki Dışında Taraflar Arasındaki Herhangi Bir İlişkiden Doğan Defiler

Borçlu, kambiyo ilişkisi dışında herhangi bir ilişkiden kaynaklanan bir şahsî defiyeye sahip olabilir. Bu tür defiyeye takas örnek verilebilir. Ancak, sahip olduğu bu defiyi borçlu, şahsî defiyeye olması nedeniyle ancak TTK.m.599 verdiği imkan ölçüsünde ileri sürebilir.

D. Şahsî Defilerin İleri Sürülebilmesi

Kural olarak, şahsî defilerin ancak doğrudan doğruya ilişki içinde bulunan şahıslar arasında ileri sürülebileceğini yukarıda belirtmiştik. Senet, kıymetli evraka özgü şekilde devredilmiş olmasına rağmen, şahsî defilerin dermeyeran edilebildiği bir durum vardır ki o da bilerek borçlunun zararına harekettir³⁰⁶. Bu hususta “bilerek borçlunun zararına hareket”in ne anlama geldiğinin, hâminin ne zaman bilerek borçlunun zararına hareket ettiğinin tespit edilmesi gerekir. Bilerek borçlunun zararına hareket TTK.571/II, 737/II ve 599/II’de ifade edilmiştir. ETK. bu durumda hileli itilafı arıyordu (ETK.m.542).

³⁰² Kınacıoğlu,**a.g.e.**,s.136; HGK’nin 26.02.2003 tarih ve E:19-135-K:105 sayılı kararı, **Legal Hukuk Dergisi**,Mart,2003,s.902 vd.

³⁰³ Karayalçın,**a.g.e.**,s.120; 13.HD’nin 25.12.1986 tarih ve E:5422-K:6629 sayılı kararı,**YKD.**,C.14,S.1,s.69

³⁰⁴ Öztan,**a.g.e.**,s.513

³⁰⁵ 11.HD’nin 24.3.1972 tarih ve E:1269-K:1437 sayılı kararı, Eriş,**a.g.m.**,s.187

³⁰⁶ 11.HD’nin 07.2.2000 tarih ve E:99/9876-K:2000/714 sayılı kararı, **BATİDER**,C.XX, S.3,s.213 vd.

Bilerek borçlunun zararına harekette sadece bilmek yeterli olmayıp borçlunun zararına hareket kastı da aranır³⁰⁷. Bilerek borçlunun zararına hareket kastı senedin iktisabı anında aranır³⁰⁸. Hâmil, senedi, şahsî defilerin kullanılmasını engellemek için devralmışsa bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olur³⁰⁹. Bilerek borçlunun zararına hareket edildiğinin ispat edilmesinin güçlüğü karşısında, doktrinde, borçlu tarafından devredene karşı dermeyeran olunabilecek şahsî defileri hâmilin bilmesinin, bilerek borçlunun zararına hareket sayılması gerektiği ifade edilmektedir³¹⁰.

E. Aval³¹¹ Verilmesi Durumunda İleri Sürülebilecek Defiler

Aval, kambiyo senetlerinde ifadesini bulan bir alacak hakkının, kısmen veya tamamen vadesinde ödeneceğini senet hâmiline taahhüt eden ve senet borçlularından herhangi birinin yanında yer alan mücerret, şahsî bir teminatır³¹². Diğer bir ifade ile aval, bir kambiyo borcunun Ticari Senetler hukukuna göre tekeffül edilmesidir³¹³. Aval'in amacı, poliçe ya da bononun ödeneceği konusunda teminat vererek onun tedavül yeteneğini arttırmaktır³¹⁴.

Aval, üçüncü bir kişi tarafından verilebileceği gibi, senette imzası bulunan diğer bir kişi tarafından da verilebilir(TTK.m.612/II). Ancak poliçede kabul eden muhatabın, bono da ise düzenleyenin, senedin asıl borçluları olmaları nedeniyle senet dolayısıyla sorumlu olan diğer kişilere aval vermesinin bir anlamı ve pratik bir faydası yoktur³¹⁵.

³⁰⁷ Baumbach,Heferrhmel,a.g.e.,s.235; Öztan,a.g.e.,s.242; İmregün,İktisat ve Maliye,s.662

³⁰⁸ Baumbach,Heferrhmel,a.g.e.,s.235

³⁰⁹ Karayalçın,a.g.e.,s.146

³¹⁰ Öztan,a.g.e.,s.242-243

³¹¹ “Aval” kelimesinin kaynağı hakkında bkz.Öztan,a.g.e.,s.791

³¹² Domaniç,a.g.e.,s.183

³¹³ Karayalçın,a.g.e.,s.220

³¹⁴ Öztan,a.g.e.,s.790

³¹⁵ Karayalçın,a.g.e.,s.221; Öztan,a.g.e.,s.796

Aval şerhi, senet üzerine veya alonj üzerine yazılır(TTK.m.613/I). Avalin senedin nüshası ya da senet sureti üzerine de yazılması mümkündür³¹⁶. Aval şerhinde kimin için aval verildiği yazılmamışsa, bu durumda avalin keşideci lehine verildiği kabul edilir(TTK.m.613/IV). Avalin keşideci lehine verildiğine ilişkin karinenin aksinin ispat edilip edilemeyeceği tartışmalıdır³¹⁷.

Muhatap veya keşidecinin imzaları dışında, senet ön yüzüne atılan her imza aval beyanı sayılır(TTK.m.613/III). Yani senedin ön yüzündeki imza muhataba veya keşideciye ait değilse, imza sahibini avalist durumuna sokar.

Aval veren, senetteki borç sebebiyle, lehine aval verdiği kişiden bağımsız olarak ve diğer senet borçluları ile birlikte müteselsilen sorumlu olur(TTK.m.636/I). Alacaklı, lehine aval verilen kişiye başvurmaksızın, aval verene, ödeme amacıyla başvurabilir.

TTK.m.614 gereğince aval veren, kimin için taahhüt altına girmişse tıpkı onun gibi sorumlu olur. Ancak aval ile temin edilen borç şekil noksanlığı ile geçersizse, bu durumda aval vereninde sorumluluğu doğmaz. Yani aval ile temin edilen asıl borç şekil noksanı haricinde bir başka nedenle(örneğin lehine aval verilen kişinin ehliyetsiz olması) geçersiz olsa dahi aval yine de geçerli kalmaya devam eder³¹⁸.

Avalin niteliği hakkında doktrinde değişik görüşler mevcuttur. Doktrinde avalin şekli bakımından asıl borca tabi, maddi yönden ise asıl borçtan bağımsız olduğu fikri hâkimdir³¹⁹. Ancak doktrinde avalin maddi yönden de asıl borcun fer'i olduğunu kabul eden yazarlar da bulunmaktadır³²⁰. Avalin maddi yönden bağımsız olup olmadığı, aval verenin, lehine aval verdiği kişinin sahip olduğu şahsî defileri hâmile karşı ileri sürebilmesi yönünden önem taşır. Çünkü aval,

³¹⁶ Nedret İLBULDU, Nizam İPEKÇİ, **Türk Ticaret Yasasında Aval**, 2000, s.25; Karayalçın, **a.g.e.**, s.223

³¹⁷ Bu konu hakkındaki görüşler için bkz. Karayalçın, **a.g.e.**, s.222 vd.; Öztan, **a.g.e.**, s.802 vd.

³¹⁸ Karayalçın, **a.g.e.**, s.225-226

³¹⁹ Öztan, **a.g.e.**, s.792; İbuldu, İpekçi, **a.g.e.**, 10

³²⁰ Jacobi, **a.g.e.**, s.683; Domaniç, **a.g.e.**, s.185

maddi yönden bağımsız kabul edildiği zaman, aval veren, şekil noksanı dışında lehine aval verilen kişinin sahip olduğu mutlak ve şahsî defileri hâmile karşı ileri süremez³²¹. Diğer fikir kabul edildiği zaman şahsî defiler ileri sürülebilecektir³²². Yargıtay, avalin şekli bakımından asıl borca tabi, maddi yönden ise asıl borçtan bağımsız olduğu, bu nedenle de aval veren kimsenin şekil haricinde aval verilen kişiye ait defileri ileri süremeyeceği görüşündedir³²³.

Aval verenin, imzasını aval verme kastıyla atmadığını, aval verirken hataya düştüğünü iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürmesi mümkün değildir³²⁴. Buna karşın aval veren kişi imzanın zorla atırılmış olduğunu herkese karşı ileri sürme hakkına sahiptir.

Aval, senet bedelinin bir kısmı için verilebilir(TTK.m.612/I). Ancak kısmî aval verildiği senet üzerine yazılmamış ise bu, şahsî defi teşkil eder ve ancak, anlaşma yapılan kişiye karşı geçerli olur. Bu durumun iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesi mümkün değildir. Ancak muhataba aval veren kişi, kısmî kabul halinde, ancak kabul edilen kısım kadar sorumludur³²⁵. Aynı şekilde, lehine aval verilen kişinin sorumluluğunu sınırlandıran kayıtlar senet üzerinde görüleceğinden, şekle ilişkin savunma olarak nitelendirilmeli ve aval veren tarafından ileri sürülebilmelidir³²⁶. Mesela, keşideci kabul dolayısıyla sorumlu olmayacağına dair senet üzerine bir kayıt koymuşsa bundan keşideci lehine aval veren kişi de yararlanır ve kendisine karşı da vadeden önce müracaat edilemez³²⁷.

³²¹ Karayalçın,**a.g.e.**,s.225-226; Öztan,**a.g.e.**,s.817

³²² Doktrinde şahsî defilerin ileri sürülebileceğini savunan yazarlar, Domaniç,**a.g.e.**,s.185; Jacobi,**a.g.e.**,s.684

³²³ Yargıtay TD'nin 18.4.1961 tarih ve E:60/3516-K:61/1255 sayılı kararı;**BATİDER**,1963;C.2,S.1,s.122

³²⁴ İlbuldu,İpekçi,**a.g.e.**,s.27

³²⁵ Karayalçın,**a.g.e.**,s.226

³²⁶ Ertan DEMİRKAPI, **Kambiyo Senetlerinin Aval Yoluyla Temini**,İzmir,2005,s.189

³²⁷ Karayalçın,**a.g.e.**,s.227; Öztan,**a.g.e.**,s.810

Aval veren kişi kendi sorumluluğunu sınırlayan kayıtlarla ilgili defileri de hâmile karşı ileri sürebilir. Aval verilene karşı ileri sürülebilecek defiler aval verene karşı ileri sürülemez³²⁸.

Bazı durumlarda, (örneğin lehine aval verilen kişinin borcu ödemesi, borcun takas edilmiş olması gibi) lehine aval verilen kişinin sahip olduğu defi ileri sürebilme hakkı aval verene de tanınmalı ve bu durumlarda aval verenin borcu da ortadan kalkmış sayılmalıdır³²⁹.

Aval veren kimin için aval vermişse onun gibi sorumlu olacağından, lehine aval verilen kişinin borcu zamanaşımına uğramışsa aval verenin borcu da zamanaşımına uğrar ve bu hususu aval veren de defi olarak ileri sürebilir³³⁰.

F) Senedin İptali Halinde Defilerin Durumu

Senedin ziyai halinde mahkeme tarafından iptali mümkündür. Kıymetli evrakın iptali TTK'nın 563 ve 565. maddelerinde hükme bağlanmıştır. İptal kararının olumlu ve olumsuz olmak üzere iki sonucu vardır³³¹. İptal kararının olumlu sonucu, iptal kararını alan kişinin, senetteki hakkın sahibi olduğuna ilişkin yarattığı karinedir. Olumsuz sonucu ise, senedin teşhis fonksiyonunu kaldırmasıdır³³². Bunun sonucunda senedi elinde bulunduran üçüncü kişi, emre yazılı senetlerde ciro zincirinin yarattığı hak sahipliği karinesinden yararlanamayacaktır. Bundan böyle borçlu, senedi ibraz eden üçüncü kişinin ödeme talebini reddedebilecektir³³³.

³²⁸ Karayalçın, a.g.e., s.233

³²⁹ Öztan, a.g.e., s.818; Demirkapı, a.g.e., s.195-196

³³⁰ Öztan, a.g.e., s.883-884

³³¹ Öztan, a.g.e., s.274; Hanife ÖZTÜRK (DİRİKKAN), *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, Ankara, 1990, s.84; Kınacıoğlu, a.g.e., s.58

³³² Peter JAGGI, *Die Wertpapier (Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch)*, Zürich, 1959: Art.971-972, No.197, Kınacıoğlu, a.g.e., s.58'den naklen; Poroy, Tekinalp, a.g.e., s.92

³³³ Öztan, a.g.e., s.275

İptal kararı, senetteki hakkın muhtevasında değişiklik meydana getirmez ve davacının maddi hukuk yönünden kesin olarak alacaklı olduğunu göstermez³³⁴. Yani senedi çalan, senede kötüniyetle hâmil olan kişi iptal kararı almış olsa dahi maddi hukuk bakımından hak sahibi olamaz³³⁵. İptal kararı, borçlunun hâmile ileri sürebileceği defilerde de hiçbir değişiklik yapmaz. Kısaca, iptal kararı alacaklıyı iptal kararından önceki durumdan daha iyi bir durum sağlamaz³³⁶. Bunun sonucunda borçlu, iptal kararı alan kişiye karşı senet ibraz edilmedikçe ödememe defii hariç olmak üzere; senedi çaldığını, senedin meşru hâmili olmadığını veya kendisinin ehliyetsiz olduğu defii ileri sürebilir³³⁷. Yani borçlunun ileri sürebileceği defiler, iptal kararını alan kişinin alacaklılık sıfatına ilişkin olabileceği gibi borcun mevcudiyetine ve içeriğine ilişkin de olabilir³³⁸. Ancak bu defilerin ileri sürülebilmesi, kıymetli evrakta defilerin ileri sürülebilme esaslarına göre olmalı, kıymetli evraktaki defii dermeyerine ilişkin sınırlamalara aykırı düşmemelidir³³⁹.

Borçlu, iptal kararını ibraz eden kişiye yaptığı ödeme oranında borcundan kurtulacağından, senet zilyedi üçüncü şahsa karşı ödeme defii ileri sürebilir³⁴⁰. Ancak ödeme yapmasına rağmen, iptal kararını alan kişinin gerçek hak sahibi olmadığını biliyorsa, bu durumda ödemeye borcundan kurtulmuş sayılmaz³⁴¹.

³³⁴ Öztan, **a.g.e.**, s.275; Öztürk(Dirikkan), **a.g.e.**, s.85; Karayalçın, **a.g.e.**, s.364

³³⁵ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s.58

³³⁶ Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s.92

³³⁷ Peter JAGGI: Art.971-972, No.206 vd., Poroy, Tekinalp, **a.g.e.**, s.92'den naklen

³³⁸ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s.60

³³⁹ Öztan, **a.g.e.**, s.278; Öztürk(Dirikkan), **a.g.e.**, s.89; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s.60

³⁴⁰ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s.61

³⁴¹ Hueck, Canaris, **a.g.e.**, s.162

SONUÇ

Kambiyo senetleri ticari yaşamı kolaylaştırmak, el değiştirmede hız ve güvence sağlamak için ortaya çıkmışlardır. El değiştirme yani tedavül ve ödeme araçları olarak işlem gören evraklara güven zorunludur. Bu nedenle bir kez yaratılıp piyasaya sürüldükten sonra mümkün olduğu ölçüde itiraza uğramamaları gerekir. Bu güven ise, senedi devredene ve devredenden önceki hak sahiplerine karşı sahip olunan defilerin, senedi devralana karşı ileri sürülememesinin kabulü ile mümkün olabilir. Defilerin hepsi istisnasız her hâmile karşı ileri srlebilseydi, bu durumda kambiyo senetlerinin tedavül yeteneği tamamıyla ortadan kalkardı. Bu yüzden, kambiyo senetlerinde defiler düzenlenirken amaç, bir taraftan defileri senet borçlusunu tahammül edilemez riskler altında bırakmamak, diğer taraftan da senedin tedavül yeteneğini azaltmamak olmalıdır.

Kambiyo senetleri, şekle sıkı sıkıya bağlı ve görünüşe güven ilkesinin geçerli olduğu senetlerdir. Bunlardan dolayısırdır ki kambiyo senetlerinde hak, senedin metni ve şekline göre tayin edilir. İyiniyetli hâmil, senedin içeriğinin doğruluğuna, senette yazılı olmayan hususların ise gerçekte var olmadığına güvenir. Yani, kamu itimadına mazhar kıymetli evrakta senedin içeriği, senette yer alan hak yönünden mutlak bir ölçü olmaktadır ki, iyiniyetli her üçüncü kişi bu hususa tam bir şekilde gvenebilmektedir. Bu güven duygusunun nedeni ise, senedi devralanın, kendisinden kaynaklanmayan defilerin kendisine karşı ileri sürülemeyeceğini bilmesidir.

Senet üzerinde yazılanların meydana getirdiği hukukî görünüşü korumak gereklidir. Defileri düzenleyen maddelerde bu amaca hizmet eder.

Kambiyo senetlerinde defilerin düzenlenmesini etkileyen ilkeler imzaların istiklâli ilkesi, mücerretlik(soyutluk ilkesi) ile hukukî görünüş ve görünüşe güven ilkesidir. Hukukî görünüş ilkesi gereğince, geçerli bir kambiyo

senedinin varlığı görünümünün borçluya isnat edilip edilemeyeceğine bakılmalıdır. Buna göre, bir senet borcunun bulunduğu görünümünü yaratan kimse, senedi iyiniyetli ve kambiyo senetlerine özgü devir şekline uygun olarak elinde bulunduran hâmile karşı sorumlu olur. Görünümün oluşmasında hiçbir katkısı yoksa, yani bu durum kendisine isnat edilemiyorsa, bu durumda kişiyi sorumlu tutmak mümkün olmayacaktır. Senetteki imza sahipleri, senette yer alan diğer imzaların sahte olduğunu ileri sürerek kambiyo borcundan kurtulamazlar. Yani, hâmile karşı bu yönden bir defî hakları yoktur. Her imza, kendi sahibini, diğer imzalardan bağımsız olarak bağlar.

Nama yazılı senetler kamu güvenine mazhar olmayan senetlerdir. Bu senetlerde defiler ileri sürülebilir. Fakat defilerin ileri sürülmesi, nama yazılı senetlerin kamu itimadına mazhar olmamasından ileri gelmez. Aksine defiler ileri sürülebildiği için nama yazılı senetler kamu itimadına sahip değildirler. Bu yüzden, kambiyo senetlerinde şahsî defilerin ileri sürülememesinin “kamu itimadı” kavramı ile bir alakası yoktur. Bir senedin kamunun itimadına sahip olması, defilerin ileri sürülememesinden dolayıdır. Yani, kamu itimadına sahip olma defilerin ileri sürülememesinin sonucudur.

Kambiyo senetleri medeni hukuk alanındaki anlamıyla maddi anlamda soyutturlar. Yani, kambiyo senetleri geçerliliği temelindeki işlemin geçerliliğine bağlı değildir. Kambiyo senetleri, medeni hukuk alanındaki anlamından ayrı birde taraflar bakımından soyutturlar. Bu anlamdaki soyutluk “taraf soyutluğu”dur. Taraf soyutluğunun anlamı, senedi devralan kişinin, senedi devreden kişiden soyutluğu anlamına gelir. Nama yazılı senetler alacağın temlik yoluyla devredildiğinden ve alacağın temlikinde taraf soyutluğu olmadığından (halefiyet dolayısıyla), devralana karşı defiler ileri sürülebilir.

TTK.’da kullanılan “defî” kavramı sadece dar ve teknik anlamdaki defileri değil, itirazları da kapsamaktadır. TTK.’da defiler hamiline yazılı senetler için

TTK.m.571, emre yazılı senetler için TTK.m.737'de düzenlenmiş olup ayrıca 599. maddede de poliçede şahsî defiler düzenlenmiştir. 599. maddede “ keşideci” 737. maddede ise bunun yerine “senedi tanzim eden kimse” ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca 599. maddede “ bile bile borçlunun zararına hareket” ifadesi aynı anlama gelecek şekilde 737. maddede “bilerek borçlunun zararına hareket” şeklinde kullanılmıştır. 737. madde emre yazılı senetler hakkında genel bir hükümdür. 599. madde emre yazılı senetlerden olan poliçe kısmında düzenlenmiştir. Bu yüzden 599. maddeye ihtiyaç yoktur.

TTK., kaynaklarına göre bir ayrıma tabi tutarak defileri, senetten anlaşılan defiler, senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden defiler ve şahsî defiler olarak üçlü bir sınıflandırma yapmıştır. Hem kanuna uygun çözümler verecek hem de işlemlerin korunması ilkesine hizmet etmesi bakımından defilerin sınıflandırılmasını hukukî görünüş ilkesine göre yapılmalıdır. Böyle bir sınıflandırma hem defilerin daha iyi anlaşılabilmesi hem de konunun teorik esaslarının ortaya konulabilmesi için son derece yerindedir. Bunu yaparken de defileri, geçersizlik defileri, senetten anlaşılan defiler ve şahsî defiler olmak üzere üçe ayıracağız.

Senetten anlaşılan defiler senedin muhtevsından, dış görünüşünden anlaşılıp da senedin hükümsüzlüğüne ilişkin olanların dışında kalan defilerdir. Senet metninden anlaşılan defilerin senedin geçerliliğine etkileri yoktur. Senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden defiler, senedin şekil şartlarına ilişkin defiler ile senet yapma iradesine ilişkin defilerdir. Tam hükümsüzlük halleri senedin şekil şartlarının eksikliği ve senede konması caiz olmayan kayıtlar olup, senedin geçerli olarak doğumuna engel olurlar. Kısmî hükümsüzlük halleri ise, iradenin ya da geçerli bir iradenin varlığına ilişkin görünüş olgusunun borçluya atfedilemediği defiler olan isnat defileri ile iradenin sahibini bağlamadığı, kambiyo oluşum sözleşmesinin bulunmadığı gibi senedi kısmen hükümsüz kılan hallerdir. Kanunen öngörülen şartların eksikliği, senedi geçersiz kılar. Senedin geçersiz olduğu defini tüm borçlular

her hâmile karşı ileri sürebilirler. Bu teknik anlamda bir itirazdır. Bu nedenle hâkim tarafından re'sen nazara alınır.

İsnat edilemeyen kısmî hükümsüzlük defileri bir kısım borçlular tarafından herkese karşı ileri sürülebilen mutlak defilerdendir. TTK.m.589'da sayılan hallerde (imza sahibinin ehliyetsiz olması, temsil yetkisinin bulunmaması, imzanın sahte veya zorla attırılmış olması gibi imzanın sahibini herhangi bir nedenle bağlamadığı durumlar) kendisine borçlu sıfatıyla başvuru olan kişi bu hususları her hâmile karşı defi olarak ileri sürebilir. İsnat edilemeyen kısmî hükümsüzlük defileri dışında kalan diğer tüm kısmî hükümsüzlük defilerinin sebep verilen hukukî görünümün isnat edilebilirliği nedeniyle iyiniyetli müktesiplere karşı ileri sürülebilmeleri engellenmiştir.

Şahsî defiler ise, bir senet alacaklısı ile borçlu arasındaki borç taahhüdüne etkili olmayan hukukî ilişkilerden doğan defilerdir. Şahsî defiler, senedin verilmesine yol açan temel hukukî ilişkiye ilişkin olabileceği gibi, alacaklı ile borçlu arasındaki özel anlaşmalardan da kaynaklanabilir.

Kambiyo senetlerinde şekil şartlarının senedin lehtara verilmesi anında tamam olması gerekir. Eğer bu anda şekil şartları eksikse, açık senet hali istisna olmak üzere senet geçersiz demektir. Şekil şartlarının eksikliği dolayısıyla geçersiz olan bir senedin, eksik olan şekil şartlarının sonradan tamamlanmasıyla geçerli hale getirilmesi mümkündür. Böyle bir durumda senet üzerine eksik unsurların tamamlanmasından sonra imza koyanlar senet dolayısıyla borç altına girerler. Daha önceki hâmilleri senet dolayısıyla sorumlu tutmak ise mümkün değildir. Ancak, senedin eksik unsurlarının sonradan tamamlandığının, kendisine başvuru olan kişi tarafından ispat edilmesi gereklidir.

Temsil yetkisinin bulunup bulunmadığı senedin lehtara verildiği ana göre araştırılmalıdır. Temsil yetkisi bu anda mevcut değilse, borçlu durumunda

bulunan (temsil olunan), bunu, her hâmile karşı ileri sürülebilir. Bir kişi, bir kimseye temsil yetkisi verdiği inancını yaratacak şekilde davranışlarda bulunursa, iyiniyetli üçüncü şahıslara karşı aynen temsil yetkisi veren kişi gibi sorumlu olur ve bu kişilere karşı senedi imzalayan kişinin temsil yetkisi olmadığı defini ileri süremez.

İrade sakatlığı hallerinde, bu defa iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez. Ancak, isnat probleminin hukukî görünüş olgusu ile ilgilinin hukuk alanı arasındaki bağlantıyı zorunlu kılması keyfiyeti karşısında “vis absoluta” hallerinde ilgilinin kendi hukuk alanı içinde meydana gelen hukukî görünüş olgusunun sonuçlarına katlanmayacağı açıktır. Çünkü, burada hukukî görünüş 3. kişiler tarafından yaratılmaktadır. Bu nedenle, ikrahın zorla imza atırılması düzeyinde olması halinde, bu hususun her durumda üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi hakkaniyet gereğince mümkün olmalıdır. İrade sakatlığı kambiyo senedinin düzenlenmesine sebep teşkil eden asıl borç sözleşmesi anında da bulunabilir. Ancak, bu durum, bir şahsî defa teşkil eder.

Kumar borcu için kambiyo senedi düzenlenmesi halinde, senet geçersizdir. Bu durumda borçlu daimi defa hakkına sahiptir. Burada, beyanın geçerliliğine ilişkin bir defa mevcuttur. Ancak bu tür defaların iyiniyetli üçüncü kişilere ileri sürülmeleri mümkün olmamalıdır.

BK.m.19 ve 20'ye göre kanuna, ahlaka ve kamu düzenine aykırı bir amaçla kambiyo senedi düzenlendiği takdirde senet geçersizdir. Ancak bu geçersizliğin iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi mümkün değildir.

Muvazaa, senedin hükümsüzlüğüne neden olan bir defadır. Ancak, bu definin iyiniyetli üçüncü kişilere ileri sürülebilmesi BK.m.18/2 ile sınırlandırılmıştır.

Bazı durumlarda, borçlunun sahip olduğu defileri, senedi devralan yeni hâmile karşı ileri sürme hakkı vardır. Bunlar; halefiyet, bilerek borçlunun zararına hareket, vadeden sonraki ciro, tahsil cirosu ve karşılığın devri halleridir.

Şahsî defiler, kambiyo senetlerindeki borç taahhüdünün objektif mevcudiyetine hiçbir etkisi olmayan, borçlu ile belli bir alacaklı arasındaki hukukî ilişkilerden kaynaklanırlar. Bu ilişkiler

- Taraflar arasındaki senedin düzenlenmesine ve devrine ilişkin temel(asıl) borç ilişkisi

- Taraflar arasındaki özel anlaşmalar (hatır anlaşması, vade uzatım anlaşması, açık senet düzenleme anlaşması ile gizli rehin ve gizli tahsil cirosu)

- Temel ilişki dışında taraflar arasındaki herhangi başka bir ilişki olabilir.

Kural olarak, şahsî defilerin ancak doğrudan doğruya ilişki içinde bulunan şahıslar arasında ileri sürülebilir. Senet, kıymetli evraka özgü şekilde devredilmiş olmasına rağmen, şahsî defilerin dermeyan edilebildiği bir durum vardır ki o da bilerek borçlunun zararına harekettir. Bilerek borçlunun zararına harekette sadece bilmek yeterli olmayıp borçlunun zararına hareket kastı da aranır. Bilerek borçlunun zararına hareket kastı, senedin iktisabı anında aranır. Hâmil, senedi, şahsî defilerin kullanılmasını engellemek için devralmışsa bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olur.

Aval veren kişi, kendi sorumluluğunu sınırlayan kayıtlarla ilgili defileri hâmile karşı ileri sürebilir. Aval verilene karşı ileri sürülebilecek defiler, aval verene karşı ileri sürülemez.

Aval veren, kimin için aval vermişse onun gibi sorumlu olacağından, lehine aval veren kişinin borcu zamanaşımına uğramışsa aval verenin borcu da zamanaşımına uğrar ve bu hususu aval veren de defi olarak ileri sürebilir.

İptal kararı borçlunun hâmile ileri sürebileceği defilerde hiçbir değişiklik yapmaz. Kısaca, iptal kararı alacaklıyı iptal kararından önceki durumdan daha iyi bir durum sağlamaz. Bunun sonucunda borçlu, iptal kararı alan kişiye karşı senet ibraz edilmedikçe ödememe defi hariç olmak üzere; senedi çaldığını, senedin meşru hâmile olmadığını veya kendisinin ehliyetsiz olduğu defiini ileri sürebilir. Yani borçlunun ileri sürebileceği defiler, iptal kararını alan kişinin alacaklılık sıfatına ilişkin olabileceği gibi borcun mevcudiyetine ve içeriğine ilişkin de olabilir. Ancak bu defilerin ileri sürülebilmesi, kıymetli evrakta defilerin ileri sürülebilme esaslarına göre olmalı, kıymetli evraktaki defi dermeyanına ilişkin sınırlamalara aykırı düşmemelidir.

KAYNAKÇA

ARICI, Fatih; "Kambiyo Senetlerinde Temsilcinin Yetkisini Aşarak Kambiyo Taahhüdünde Bulunmasından Doğan Sorumluluk", **Erdoğan Moroğlu'na 65.Yaş Günü Armağanı**, İstanbul,1999

ARSLANLI, Halil; **Ticari Senetler**, İstanbul,1954

ASLAN, İ.Yılmaz, "Taksitli Satışlarda Tüketicinin Korunması", **BATİDER**,C.XIX,S.1

BAHTİYAR, Mehmet, "Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Keşide Tarihi", **BATİDER**,1999, C.XX,S.1

BATTAL, Ahmet, "Kıymetli Evrakla Borç Altına Giren Tüketicinin Korunması", **BATİDER**, C.19, S.3

BAUMBACH, Adolf; HEFERMEHL, **Wolfgang. Wechselgesetz und Scheckgesetz**, 14.Auf. MÜNCHEN,1984

BOZGEYİK, Hayri, **Policede Müracaat Hakkı**, Ankara, 2003

BOZGEYİK, Hayri, "Kıymetli Evrakta Hakkın Doğuşu ve Borçlunun Defileri", **Fehiman Tekil'in Anısına Armağan**, İstanbul,2003(Kısaltılmışı: Hakkın Doğuşu)

BROX, Hans, **Handels-und Wertpapierrecht**,16.Auflage, MÜNCHEN,2003

BUDAK Levent; ÇELİK Şengül, "Emre Yazılı Senetlerde Defiler",**AD**,1988,S.6

CERRAHOĞLU, Fadlullah, **Türk Ticaret Kanununa ve Yargıtay İçtihatlarına Göre Bonoda Mutlak Defiler**, İstanbul, 1974

DEMİRKAPI, Ertan, **Kambiyo Senetlerinin Aval Yoluyla Temini**, İzmir, 2005

DOMANIÇ, Hayri, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul,1975

ERBEN, Ekmel, "Bono, Poliçe ve Benzeri Kıymetli Evrakta Lehdar veya Muhatap Sıfatı ile Yer Alan İsimlerin Hukukî Geçerliliği", **ABD**,1976,S.6

EREM Faruk; DEMİREL Hakkı, "Mefruz ve Muvazaalı Emre Muharrer Senetler", **ABD**,1955,S.1

EREN, Fikret, **Borçlar Hukuku**, Cilt I, İstanbul,1998

ERİŞ, Gönen, "Açık Emre Yazılı Senet ve Bazı Sorunlar",**Yargıtay Dergisi**,1978,Cilt 4, S.1-2

ERMAN, Eyüp Sabri, "Poliçe ve Bonolarda Vade Uzatmaları ve Bunun Hukukî Sonuçları",**AD**,1970,S.12

EROĞLU UZUNALLI, Sevilay,"Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Kıymetli Evrak Hukukuna Etkileri",**DEÜHFD**,C.6,S.1

ESCARRA, Jean, **Cours de Droit Commercial**,Nouvelle edition. Paris, 1952

ESENER, Tayfun, **Salahiyete Müstenit Temsil**, Ankara,1961

ESENER, Turhan, **Türk Hususi Hukukunda Muvazaalı Muameleler**, Ankara, 1956

GÜRBÜZ, A.Hulusi, **Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere İlişkin Sorunlar**, İstanbul,1984

HELVACI, Mehmet, **Kambiyo Senetlerinde Defiler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul,1985

HİRSCH, Ernst, **Ticaret Hukuku Dersleri**, İstanbul,1948

HUECK, Alfred; CANARİS, Claus-Wilhelm, **Recht Der Wertpapiere**,11.Auflage. München, 1977

İLBULDU, Nedret; İPEKÇİ, Nizam, **Türk Ticaret Yasasında Aval**, İstanbul,2000

İMREGÜN, Oğuz, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 1998

İMREGÜN, Oğuz, "Kıymetli Evrakta Defiler", **İktisat ve Maliye**,Cilt VII,S:12(Kısaltılmışı:İktisat ve Maliye)

İNAN, Nurkut, **Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları**, Ankara,1968

İNAN, Nurkut, "Kıymetli Evrak Hukukuna İlişkin Bazı Yargıtay Kararları",**BATİDER**,C.IV,S.4

JACOBI, Ernst, **Wechsel und Scheckrecht**, Unveränderter Nachdruck, Berlin,1956

JAGGI, Peter, **Die Wertpapier (Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch)**, Zürich,1959

KALPSÜZ, Turgut, “Poliçelerde Ödeme Yerinin Önemi”, **BATİDER**,C.V,S.4

KARAYALÇIN, Yaşar, **Ticaret Hukuku III:Ticari Senetler**, Ankara,1970

KINACIOĞLU, Naci, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara,1999

KURU, Baki, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt II, İstanbul, 2001

KURU, Baki, “Almanca Düzenlenmiş Poliçe ve Bono’ya Dayanarak Türkiye’de İlamsız İcra Takibi Yapılması”,**Yaşar Karayalçın’a Armağan**, Ankara,1998(Kısaltılmışı:İlamsız İcra)

MOROĞLU, Erdoğan, “Bonoda İmza”, **BATİDER**, Temmuz 1968,CİLT.IV,S.4(Kısaltılmışı:İmza)

MOROĞLU, Erdoğan, “Kambiyo Senetlerinde Düzenleme Yeri”, **Fahiman Tekil’in Anısına Armağan**, İstanbul,2003(Kısaltılmışı:Düzenleme Yeri)

OĞUZMAN, Kemal; ÖZ, Turgut; **Borçlar Hukuku**,Genel Hükümler. İstanbul,1995

OKAN, Ali Orman, “Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı ve Sonuçları”,**İBD**,76/9-10

OKTAY, Saibe, “Poliçede Defiler”, **Ernst Hirsch’in Hatırasına Armağan**, Ankara,1986

ÖNDER, M.Akil, “Senedin Mücerret Borçlu Eline Geçmiş Olması Borcun Sukutuna Kâfi Bir Sebep Değildir”, **ABD**,1964, S.2

ÖZTAN, Fırat, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara,1997

ÖZTÜRK (DİRİKKAN), Hanife, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, Ankara, 1990

PULAŞLI, Hasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 2001

ROTH, Katja; CRONE(Von der) Hans Caspar, Zurechenbarkeit im Wertpapierrecht,**SZW/RSDA**, 5/2002

SAĞIROĞLU, Mehmet Şerif, “Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik (Soyutluk) İlkesi ve Uygulaması”,**Legal Hukuk Dergisi**, Aralık,2004

STANZL, Gustav, **Wechsel-Scheck-und Sonstiges Wertpapierrecht.**, Graz-Köln,1957

SUNGURBEY, İsmet, **Borç İkrarı ve Borç Vaadi**, İstanbul,1957

ŞİMŞEK, Edip, **Hukukta ve Cezada Ticari Senetler**, Ankara,1982

ŞİMŞEK, Edip, "Tahsil Ciroosu ve Bazı Sorunlar", **ABD**,1977,S.2 (Kısaltılmışı:Tahsil Ciroosu)

TEKİL, Fahiman, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul,1994

TEKİNALP, Ünal; POROY, Reha, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, İstanbul, 2001

TEKİNAY, Selahattin Sulhi, **Medeni Hukuka Giriş Dersleri**, İstanbul, 1973

TEKİNAY, Selahattin Sulhi; AKMAN, Sermet; BURCUOĞLU, Haluk; ALTOP, Atilla, **Tekinay Borçlar Hukuku**, İstanbul,1993

TUNÇOMAĞ, Kenan, **Türk Borçlar Hukuku**, Genel Hükümler C:I, İstanbul,1976

TÜRKER, Kaya, **Poliçelerin Ciro Yoluyla İktisabında İyi niyetin Korunması**, Yayınlanmamış Doçentlik tezi. Ankara,1973

UYAR, Talih, **İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri**,C.I İzmir, 2001

UYAR, Talih, **İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri**,C.II,İzmir, 2001

ÜLGEN, Hüseyin,**Türk Ticaret Hukukunda Hukukî Görünüş Nazariyesi**, İstanbul, 2005

ÜLGEN, Hüseyin; HELVACI, Mehmet; KENDİGELEN, Abuzer; KAYA, Arslan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul,2004

ÜSTÜNDAĞ, Saim, **Medeni Yargılama Hukuku**, İstanbul,1977

VON TUHR Andreas, **Borçlar Hukuku**,Cilt I-II, Çev. Cevat EDEGE Ankara,1983

YALÇINOĞLU Haydar, "Kambiyo Senetlerinde Alacaklı Sıfatı ve Özellikle Ciroya İlişkin Sorunlar",**İBD**,89/10-11-12

YILDIZ, Şükrü, "Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı Süreleri", **Fehiman Tekil'in Anısına Armağan**, İstanbul, 2003

YİĞİT, İlhan, "Hamile Yazılı Senetlerde Senedin Rıza Hilafına Tedavüle Çıkarıldığı Defi(TTK.m.571/3)", **Fahiman Tekil'in Anısına Armağan**, İstanbul,2003

ZEVKLİLER, Aydın; AYDOĞDU Murat, **Tüketicinin Korunması Hukuku**, Ankara,2004

ZÖLLNER, Wolfgang, **Wertpapierrecht**,13.Auflage, München,1987

ÖZET

[AKDENİZ,Umut].[Kambiyo Senetlerinde Defiler].[Yüksek Lisans Tezi],
Ankara,[2007]

El değıştirme fonksiyonuna sahip olan, diğer bir ifade ile tedavül ve ödeme araçları olarak işlem gören evraka güven zorunludur. Bu nedenle bir kez yaratılıp piyasaya sürüldükten sonra mümkün olduğu ölçüde itiraza uğramamaları gerekir. Bu güven ise, senedi devredenden önceki hak sahiplerine karşı ileri sürülebilen defilerin senedi devralana karşı ileri sürülememesinin kabulü ile mümkün olabilir. Bu nedenle kambiyo senetlerinde defiler konusunda en önemli sorun, bir taraftan defileri senet borçlusunu tahammül edilemez riskler altında bırakmayacak şekilde düzenlemek, diğer taraftan da senedin tedavül yeteneğini azaltmamak noktasında toplanmaktadır.

Kambiyo senetleri poliçe, bono ve çek tir. Ülkemizde en fazla kullanılan kambiyo senedi türü bonodur. Bu yüzden kanunumuzda etraflıca düzenlenmiş olması gerekirken bono, sadece dört maddede düzenlenmiş ve poliçeyi düzenleyen hükümlere atıf yapılmıştır.

Dar ve teknik anlamda defi, davalının(borçlunun), borçlu olduğu bir edimi (borcu) özel bir nedenle yerine getirmekten kaçınmasına imkan veren bir haktır. İtiraz, davacının ileri sürdüğu hakkın doğumuna engel olan veya doğmuş olan hakkı sona erdiren vakıaların davalı tarafından ileri sürülmesidir. Defi ve itiraz arasındaki farklara rağmen,TTK.'nın kıymetli evraka ilişkin üçüncü kitabında bu kavramlar “defiler” üst başlığı altında hükme bağlanmıştır. Bu nedenle, TTK.'da kullanılan “defi” kavramı sadece dar ve teknik anlamda defileri değil, itirazları da kapsamaktadır.

TTK. defileri birbirine benzer birkaç maddede sınırlı bir şekilde düzenlemiştir. Kambiyo senetlerinde defilerin ayrımı doktrin ve yargısal içtihadı bırakılmıştır.

TTK. defiler hakkında senetten anlaşılan defiler, senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden defiler ve şahsî defiler olarak üçlü bir sınıflandırma yapmıştır.

Senetten anlaşılan defiler, senedin muhtevasından, dış görünüşünden anlaşılıp da senedin hükümsüzlüğüne ilişkin olanların dışında kalan defilerdir. Senetten anlaşılan defiler herkese karşı ileri sürülebilirler.

Senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden defiler, senedin Şekil Şartlarına ilişkin defiler ile senet yapma iradesine ilişkin defilerdir. Hükümsüzlük defileri tam hükümsüzlük ve kısmî hükümsüzlük olmak üzere 2'ye ayrılır. Tam hükümsüzlük defileri teknik anlamda birer itiraz teşkil ederler ve bu nedenle herkese karşı ileri sürülebilirler. Kısmî hükümsüzlük defileri ise isnat edilebilen ve isnat edilemeyen kısmî hükümsüzlük defileri olmak üzere 2'ye ayrılır.

Şahsî defiler ise, bir senet alacaklısı ile borçlu arasındaki borç taahhüdüne etkili olmayan hukukî ilişkilerden doğan defilerdir. Şahsî defilerin ileri sürülebilmeleri ancak hâmilin senedi devralırken bilerek borçlunun zararına hareket etmesi halinde mümkündür.

Anahtar Sözcükler

1. Kambiyo Senedi
2. Defi
3. İtiraz
4. Poliçe
5. Bono

ABSTRACT

[AKDENİZ,Umut].[Exception in Negotiable Instruments].[Master],
Ankara,[2007]

Instruments, having function of exchanging; in other words, instruments working as currency and payment tools must be reliable. Therefore, after coined and released to market, instruments should not be disapproved as possible. This confident may be possible with approval of not asserting exceptions able to be asserted to right-owners preceding the person who turned the promissory note over to that person who tookover the promissory note of exceptions. Thus, the most important issues about exceptions in negotiable instruments are regulating exceptions without exposing promissory-note debtor to risks cannot be tolerated, and not restricting the exchanging ability of promissory-notes.

Negotiable instruments are bill-of-exchanges, promissory-notes, and checks. The most used exchange instruments in our country are promissory-notes. As a result, although promissory-notes should be regulated well, those are controlled by only four items in law and they are referred to articles organizing bill-of-exchanges.

Exception is a claim that enables defendant (debut) to avoid paying for a debt of him on a narrow and technical scale. Objection is, assertion of incidents ending arised claim or restraining dawn of claim which claiment asserted. Despite the fact that difference between exception and objection, in third book of Turkish Commercial Law about valuable instruments, these concepts are settled “exceptions” on upper header. Therefore, “exception” concept used in Turkish Commercial Law includes not only exceptions on a narrow and technical scale, but also objections.

Turkish Commercial Law narrowly regulated exceptions in a few similar items. Difference between exceptions is given to doctrine and legal caselaw in negotiable instruments.

Turkish Commercial Law made a triple classification as exceptions understood from promissory-notes, exceptions connected with invalidity of promissory-notes, and personal exceptions about exceptions.

Exceptions understood from promissory-notes are understood by contents and exterior of notes, so stay out of ones related to invalidity of notes. Hence, those can be asserted to everyone.

Exceptions connected with invalidity of notes are exceptions related to conditions of form of promissory-notes and will of making notes. These exceptions are divided into two parts: Exact invalidity exceptions and part invalidity exceptions. Each of exact invalidity exceptions includes a objection; thus, these exceptions can be asserted to everyone and are regarded by judges. Besides, part invalidity exceptions are seperated into two parts: Part invalidity exceptions able to be attributed and not able to be attributed.

Personal exceptions; on the other hand are exceptions emerged by legal relations not be able to make an effect to commitment between a note creditor and a debut. Assertions of personal exceptions is possible, provided bearer act for harm of debut while he is taking the note over.

Key Words

1. Negotiable Instrument
2. Exception
3. Objection
4. Bill-of-exchanges
5. Promissory-notes